

MORAVSKÁ
ZEMSKÁ
KNIHOVNA

duha

2 | 2024

Informace o knihách a knihovnách

KNIHOVNA VŠEMI SMYSLY – SLUCH

Duha online:
<https://duha.mzk.cz>

Obsah

Knihovna je...	
Knihovna je...	2
Studie, články	
Význam a podoby audioknih v knihovních fondech – <i>Libuše Pavlicová</i>	3
Hudební oddělení Knihovny města Hradce Králové – <i>Šimona Šimonová</i>	5
S hudbou nejen pro radost v Masarykově veřejné knihovně Vsetín – <i>Iveta Škapová</i>	6
Inspirace, podněty, náměty	
Detektiv Šikula – čtenářská lekce pro děti 2.–3. třídy ZŠ – <i>Pavλίna Lišovská</i>	8
Online nástroje pro aktivizaci účastníků – <i>Michaela Mrázová</i>	10
Knihovníci doporučují knihovníkům – <i>Miroslava Jurdičová, Šárka Kučerová, Hana Matulová, Vlasta Žáčková, Kateřina Juřicová, Jitka Řezáčová, Michaela Navrátilová</i>	12
Proměny českého knihovnictví	
Rozhovor s Brianou Čechovou – ředitelkou Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana – <i>Michaela Navrátilová</i>	14
Veřejné knihovny	
Celorepubliková Mediální olympiáda 2024 se poprvé konala v Ostravě – <i>Libuše Foberová</i>	16
Znakokniha a její potenciál pro uživatele a knihovny – <i>Radka Myslivcová</i>	18
Výsledky veřejných knihoven v Jihomoravském kraji 2019–2023 – <i>Monika Kratochvílová</i>	20
Olomučany mají novou knihovnu – <i>Helena Jalová</i>	22
Konference, akce	
Celostátní konference Spolupráce škol a knihoven – <i>Dana Chalupská</i>	24
Od čtenářství k umělé inteligenci – <i>Libuše Foberová</i>	26
Zvukové knihy: exkurze do historie a průvodce současností semináře v Městské knihovně v Třebíči – <i>Jitka Němcová</i>	29
Nekonečno fantazie – závěr 8. ročníku Jižní Morava čte – <i>Michaela Navrátilová</i>	31
Informace pro knihovny	
Výzvy a příležitosti pro knihovny v kontextu postupující digitalizace státu – <i>Ondřej Hudeček</i>	32
Aplikace Tichá linka v knihovnách – <i>Eva Štípková</i>	35
Elpida pomáhá knihovnám rozumět seniorům – <i>Jan Bartoš</i>	37
Z činnosti MZK	
Rok Knihovny Milana Kundery – <i>Jindra Pavelková</i>	39
Hudba v digitální knihovně Moravské zemské knihovny – <i>Filip Jebavý</i>	41
Lektorský tým MZK – <i>Anna Mrázová</i>	43
Oči Brna tentokrát plné barev a humoru – <i>Věra Böhmová</i>	43
Knihovnické osobnosti	
Helena Dlouhá – držitelka ocenění MARK 2023 – <i>Petra Kozlová</i>	44
Recenze	
O učícím knihovníkovi poučeně (a kriticky) – <i>Marek Timko</i>	46
Zkušenosti ze zahraničních knihoven	
Kreativní prostory pro hudební aktivity v německých hudebních knihovnách – <i>Beate Straka, Paul Tillmann Haas, Andreas Klingenberg, Sebastian Wilke</i>	49
Rozhovor	
Když knihovnu nevidíš – rozhovor s Dagmar Filgasovou – <i>Kateřina Janošková</i>	53
Fejeton	
Útočiště před deštěm – <i>Klára Smolíková</i>	57

Vážení a milí čtenáři,

rádi bychom se alespoň symbolicky připojili k oslavám Roku české hudby a přinášíme Vám druhé číslo Duhy s tématem **vnímání knihovny prostřednictvím sluchu**. Nebudeme se však zabývat pouze hudbou, ale i dalšími zvuky, které můžeme v našich institucích zaslechnout.

Ve *Studiích, článkách* se podíváme na význam a podobu audioknih v knihovných fondech. Představíme Hudební oddělení Knihovny města Hradce Králové a muzikoterapeutické aktivity Masarykovy veřejné knihovny ve Vsetíně. Téma čísla se prolíná i dalšími rubrikami. *Zkušenosti ze zahraničních knihoven* nás zavedou do Německa, kde se můžeme inspirovat službami zdejších hudebních knihoven. Přiblížíme Vám hudební dokumenty v digitální knihovně Moravské zemské knihovny (*Z činnosti MZK*), znakoknihy vydávané Krajskou vědeckou knihovnou v Liberci (*Veřejné knihovny*) i aplikaci Tichá linka (*Informace pro knihovny*). *Rozhovor* nám poskytla Dagmar Filgasová z organizace SONS a ředitelka Knihovny K. E. Macana Briana Čechová (*Proměny českého knihovnictví*).

Kromě tradičních rubrik se ohlédneme za prvním ročníkem celorepublikové Mediální olympiády (*Veřejné knihovny*) či průběhem konference věnované spolupráci škol a knihoven (*Konference, akce*). Nezapomínáme ani na výzvy a příležitosti pro knihovny v kontextu postupující digitalizace státu (*Informace pro knihovny*). S mírným předstihem Vám přejeme příjemně strávené letní měsíce a dovolené podle Vašich přání.

Za redakci časopisu Duha
Jan Lidmila

DUHA. Informace o knihách a knihovnách. Ročník 38 (2024), číslo 2.
Vydává **Moravská zemská knihovna v Brně**.

Adresa vydavatele a redakce:
Moravská zemská knihovna v Brně
Kounicova 65a, 601 87 Brno
Telefon: 541 646 126
E-mail: duha@mzk.cz
IČ 094943, DIČ CZ00094943

Foto na přední straně:
Vyhlášení výsledků soutěže Jižní Morava čte,
autor fotografie: Pavel Němec.

Grafické zpracování: Pavel Václav Vaščák
Tisk: Tiskárna Brázda
Vychází 4x ročně tištěně i on-line.
Reg. číslo MK E 7312. Duha ISSN 0862-1985 (Print),
ISSN 1804-4255 (Online)

Redakce:

Mgr. Jan Lidmila, vedoucí redaktor,
Mgr. Michaela Navrátilová, redaktorka,
Mgr. et Mgr. Monika Kratochvílová, redaktorka.

Redakční rada:

prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D. (Moravská zemská knihovna), předseda redakční rady, PhDr. Libuše Foberová, Ph.D. (Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě), Mgr. Kateřina Janošková (Masarykova veřejná knihovna Vsetín), Bc. Pavel Zajíc (Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm)

jihomoravský kraj

Časopis vychází s podporou dotace Jihomoravského kraje.

Knihovna je...

Knihovna je...

parádní kus nábytku, který zlepšuje akustiku v místnosti! Omlouvám se za tak povrchní a zajisté odsouzeníhodný pohled na „svátost vědění a lásky k vědomostem a umění“, ale prostě ať už točím rozhovory s lidmi pro moje filmy anebo podcast Hausbot, anebo když se dívám, co točil někdo jiný, vždycky sleduji, jakou roli tam má knihovna. Pamatujete na proslovy prezidenta Havla s knihovnou za zády? Znáte proslulou knihovnu Miroslava Zikmunda v jeho vile? Teď jsme natáčeli s Jane Goodall v nádherné depozitní archivní knihovně v Náprstkově muzeu a byla to taková síla, že i paní Jane mi psala ještě dva dny poté mail, kde vzpomínala i na tu úžasnou energii v knihovně pana Náprstka...

Knihovna je...

Knihovna je u nás ze starých trámů tesaných sekerou a je to handmade originál. Dříve tyto trámy držely střechu nad domečkem, který šel kvůli svému stáří k zemi. Knihovna má v sobě díru přesně na píano a veškeré skulinky mezi knihami vyplňují různé prapodivné předměty, které jsme našli, dostali nebo jsme si je vyblešili. Nejčastěji pod knihovnou sedává na velkém polštáři můj tříletý syn. Na literaturu má z naší rodiny nejvíce času a patřičně si v ní libuje. Když mu děj literárního útvaru nesedí, jednoduše nepatřičnou stránku vytrhne a vloží do knihy jiné. A tak se u nás můžete začíst do životopisu Václava Havla a volně pokračovat Čtyřlístkem a skončit například radou směřovanou k chovateli drůbeže.

Knihovna je...

místem společných duchovních kulinařských zážitků nejvyšší kvality, žel, s postupujícím věkem věřím, že brzy i s doručením do bytu.

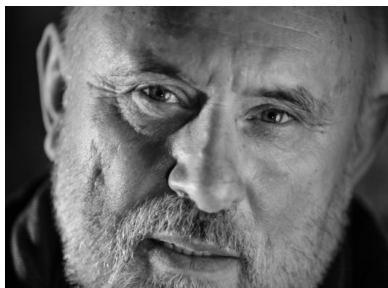
P.S. Sentimentálně vzpomínám na tiché šumění fontánky ve staré Univerzitce...

*Petr Horký
režisér, polárník, spisovatel*

*Rudolf Brančovský
výtvarník a hudebník*

*Ivo Krobot
divadelní režisér, vysokoškolský pedagog*

Význam a podoby audioknih v knihovních fondech

Libuše Pavlicová
pavlicova@kfbz.cz

Audioknihy v široké škále fyzických i digitálních formátů tvoří mimořádně důležitou součást knihovních fondů. Překlenují průrvu mezi tradičním literárním vyprávěním a moderními technologiemi, poskytují alternativu pro konzumaci literatury, uspokojují různorodé publikum, včetně osob se zrakovým postižením, dětí, seniorů, zaneprázdněných profesionálů i těch, kdo dávají přednost sluchovému vjemu před čtením. Přítomnost audioknih v knihovních sbírkách zajišťuje, že literatura je přístupná všem bez ohledu na jejich fyzická omezení, schopnosti nebo životní styl.

Audioknihy nabízejí jedinečnou možnost zkoumání nuancí lidské řeči a vyprávění příběhů. Umělecky ztvárněné mluvené slovo vdechuje textu emoce, jež přesahují jeho psanou podobu. Audioknihy nezabíjejí fantazii, naopak ji dokáží rozvíjet a nadto posilovat osvojování jazyka a porozumění u dětí i dospělých. Audioknihy baví, vzdělávají a kultivují jazykové dovednosti posluchače. Předčítání pohádek před spaním máme mnozí z dětství v paměti zapsáno jako prožitek extrémně pozitivní, spojený s pocitem bezpečí a jistoty.

Knihovny dlouho neměly jinou možnost než audioknihy nabízet na fyzických nosičích, jejichž křehkost a riziko poškození nahrávky nemizely ani s technologickým vývojem. Gramodesky a magnetofonové kazety dnes půjčuje málokterá knihovna, ale i CD coby nejnovější formát fyzického zvukového dokumentu je již vlastně mrtvým médiem. Uživatelé už nemívají doma přehrávací zařízení a preferují digitální nahrávky. V roce 2023 do českých knihoven vkročily audioVýpůjčky online, velkou zásluhou Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích, jež prošlapala složitou cestu testování. Dodavatelem je, jako u eVýpůjček, firma Palmknihy. Byť uživatel audioVýpůjčky konzumuje ve stejné aplikaci jako e-knihy, pro knihovnu je nezbytná integrace audioVýpůjček do knihovního systému, nastavení pro eVýpůjčky nestačí. V dubnu 2024 již audioVýpůjčky

fungují v systémech ARL, Tritius, Verbis a DA-WINCI a jsou nabízeny asi 60 knihovnami. Další desítky knihoven se přidávají do konce roku díky finanční podpoře z programu VISK3.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně se ujala integrace pro systém Verbis a audioVýpůjčky spustila v únoru 2024. Design služby byl proveden tak, aby si ji knihovny mohly flexibilně parametrizovat. Jednotlivě lze v katalogu povolovat různé cenové hladiny audioVýpůjček (49, 69 a 99 Kč). Stejně tak lze variabilně nastavovat měsíční limity samostatně pro eVýpůjčky, audioVýpůjčky i souhrnný limit pro jejich kombinaci. Do systému byl zapracován též denní limit a připraveno je i jejich eventuální zpoplatnění. Touto cestou ve Zlíně jít nechceme, ale jiné knihovny k zavedení spoluúčasti za elektronické výpůjčky již z rozpočtových důvodů přistoupily.

Velký zájem čtenářů o e-audioknihy byl očekávatelný, ve Zlíně se nám díky propagační kampani podařilo souběžně naboostovat i již zavedené eVýpůjčky. Ke konci dubna 2024 máme již více uživatelů než za celý rok 2023 a spotřeba elektronických výpůjček je 2,5× vyšší. Celkem 425 čtenářů letos využilo jen elektronické výpůjčky (z nich 64 jen audioVýpůjčky), bez této online služby by se možná našimi čtenáři nestali. Díky vzdálené registraci někteří z nich zlínskou knihovnu ani fyzicky nikdy nenavštívili. Logickým důsledkem je

výrazné zvýšení nákladů a nutnost rozpočet alokovaný na elektronické výpůjčky posílit, aby nebyl vyčerpán už v průběhu roku. Pečlivě vyhodnocujeme statistická data a využíváme regulační limity pro řízení spotřeby tak, aby byli spokojeni i náruživí posluchači, ale zároveň se zabránilo plýtvání. K tomu patří i edukace čtenářů o principech fungování této služby a faktu, že knihovna za jejich elektronické výpůjčky platí, což si mnozí vůbec neuvědomovali.

Aktuální nabídku audioVýpůjček tvoří cca 500 titulů, z nichž mnohé jako fyzické CD nikdy ani nevyšly. Fond audioVýpůjček je tak zatím relativně malý, nicméně intenzivně využívaný. Ve prospěch audioVýpůjček hraje i legislativa – není nutno dodržet 9měsíční lhůtu jako před půjčováním nových CD. Novinky e-audioknih si mohou čtenáři vypůjčit ihned po vydání. Jádro knihovního fondu audioknih je však stále tvořeno především fyzickými CD, jejichž obliba trvá. V nabídce máme tisíce disků pro dospělé i děti. Výběr žánrů, titulů i interpretů je u nich zatím výrazně větší než u audioVýpůjček, lze

však očekávat úbytek novinek CD ve prospěch online formátu. Nedostupnost titulů právě vypůjčených či jen absenčně dostupných překleneme pomocí digitální knihovny Kramerius, která v budově knihovny dovoluje přehrát cca 2 tisíce titulů CD z jejich digitálních kopií.

Velmi významnou částí našeho fondu audioknih je zvuková knihovna pro nevidomé, využívaná asi 60 uživateli. Technologický vývoj posunul jejich preference od magnetofonových kazet přes CD až po stahování záznamů na flash disk. I zde tedy vítězí digitální formát nad fyzickým nosičem. Největším akvizičním zdrojem nahrávek je nám především Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana, podporu čerpáme z programu MK ČR Knihovna 21. století. Zvukovou knihovnu nyní tvoří cca 2 tisíce nahrávek. Srovnávat počty výpůjček různých formátů audioknih je možné, ale hlavním cílem knihovny není kvantita, nýbrž variabilita a přístupnost. Role, kterou audioknihy sehrávají ve vzdělávání, kultuře a zapojení komunity, plně ospravedlňuje začlenění všech jejich formátů do moderních knihovnických služeb.

Krajská knihovna Františka Bartoše ve Zlíně

Objevte knihovnu. Audio a e-knihy do vaší kapsy.

- * půl milionu knih
a časopisů
- * audioknihy
- * e-knihy
- * deskové hry

Hudební oddělení Knihovny města Hradce Králové

Šimona Šimonová

Simonova@knihovnahk.cz

Hudební oddělení Knihovny města Hradce Králové se snaží, od svého založení roku 1939, Hradečákům, obyvatelům Východních Čech po revolučním roce '89 a nakonec i všem občanům ČR po roce 2012, nabízet hudbu z různých oblastí, různých zdrojů i forem. Cestu do něj hledá student a pedagog Univerzity Hradce Králové či pardubické konzervatoře, učitel či žák ZUŠek z širého okolí, hudebník amatér i orchestrálně či kapelově angažovaný profesionál. Chodí ovšem také tátové, mámy, babičky, dědové, dospěláci vůbec a nově i děti a mládež do 15 let. A co hledají, na co se mohou podívat, co mohou v 1. patře budovy, za dveřmi s modrým značením HUDBA, vlastně najít?

Kupu not

Konkrétně téměř 38 000 titulů vydávaných od roku 1879 do aktuální doby. Hudebniny pro 2 380 různých nástrojových kombinací v úpravách pro nejmenší začátečníky, přes malé objevitele prvních klapků a strun až k mírně, středně či opravdu zručným mistrům nástroje či vlastního hlasu.

Knihy o notách, jazycích i lidech

Tyto dokumenty jsou rozdělené do skupin pro děti, studenty a uživatele studijní hudební literatury přes zájemce o učebnice jazyků a cizojazyčnou jednoduchou literaturu pro procvičení, k životopisům skladatelů, muzikantů, zpěváků, herců a také skupin, orchestrů, divadel a různých souborů a spolků pro všechny zájemce. Nejstarší knihou je učebnice z roku 1772. Nejstarší ročník hudebního časopisu pochází z roku 1888.

Hudební a jiné databáze

Databáze nabízí vstupy do velkých souborů nahrávek klasiky, jazzu, popu, etnické muziky. Stejně jako přístup k videotéce koncertů, baleťů, operních představení, divadlu a náhledům výtvarného umění a filmu.

Audioknihy

Přibližně 5 700 velmi hojně půjčovaných nahrávek mluveného slova pro velké i malé bytosti.

32 000 klasických CD a DVD

Pro ty, kteří, vedle stahování, hledají i hudbu a filmy, jež v nabídce Netflixu a spol. být nemusí. Krom toho je v archivu možnost poslechu skoro 15 200 klasických šelaků a vinylů.

Hudební kufříčky

Nově od roku 2023 půjčujeme i hudební kufříčky s nabídkou jednoduchého hudebního instrumentáře pro domácí aktivní muzicírování s dětmi. Pro ty, kdo již nemají „starou techniku“ na přehrání CD a DVD nabízíme půjčení diskmanů a externích mechanik. Dále nabízíme hudební deskové hry.

Akce

Vzdělávací akce jsou nedílnou součástí nabídky hudebního oddělení. Stálou položkou v repertoáru akcí jsou pravidelné Muzikoterapie pro malé a větší děti i muzikoterapie pro dospělé. Veřejnost seznamujeme též s národními hudebníky i skupinami např. v pořadu na pokračování Francouzské Wichytávky (dle tvůrce pořadu), přednášky na různá témata (př. Dějiny písma a jiných znaků včetně notopisu). Rok české hudby oslavujeme koncerty hradeckého pěveckého sboru GYBON, klavírním koncertem V. Župana, pěveckého kvarteta UPOL a smyčcového kvarteta s programem z děl F. X. Richtera, F. A. Mičky, J. J. Ryby, L. Janáčka, B. Smetany

a A. Dvořáka. Nechybí ani akce pro partnerské organizace, Tyflocentrum Hradec Králové, Mammahelp či Domov seniorů u Biřičky a pro naše, léty zralé uživatele např. Pondělní matiné s připomenutím zajímavých osobností.

Aktivity

Nechceme stagnovat, a proto přizpůsobujeme výstupy na stránkách knihovny i pro mobilní telefony přes responsivní web. Sledujeme také dění v oblasti umělé inteligence. Poslední probíhající činností je projekt „**Audiovizuální dílna**“, kde, po obdržení dotace VISK3 pro nákup VR-headsetů, chceme vytvořit interaktivní prostor pro uživatele všech věkových

skupin. Zaměříme se na hudbu, hudební nástroje, výtvarné umění, vizuální efekty, podporu logického myšlení, historii a geografii. Cílem je spojit vzdělávání se zážitkem pomocí nejmodernějšího headsetu (Meta Oculus 3) a tematických aplikací. Pro podporu celoživotního vzdělávání a udržitelnost projektu do budoucna plánujeme nabídnout workshopy pro širokou veřejnost i specifické skupiny jako školy, knihovničky či seniory.

Chceme, aby se v našem oddělení prolínalo původní i nové tak, aby si „na své“ nyní přišli zájemci z různých věkových i hudebně zájmových skupin.

S hudbou nejen pro radost v Masarykově veřejné knihovně Vsetín

Iveta Škapová
iskapova@mvk.cz

Knihovna je nejen místem spojeným s knihami, ale také místem, kde je možné se zaposlouchat do spousty zajímavých zvuků, které nás v danou chvíli obklopují nebo je i sami vytváříme. Ať už jde o zvuky tišší, vydávané listováním v knihách či novinách usazených čtenářů, nebo rušnější, způsobené příchodem dalších. Co se ale stane, když se knihovnou rozezní zvuk nějakého hudebního nástroje a třeba i relaxačního?

Seznámit se se širší škálou hudebních nástrojů a zaposlouchat se do jejich zvuků, nabízí Masarykova veřejná knihovna ve Vsetíně. Prostřednictvím akcí, které pořádá a kterých se účastní, se tak dostávají do povědomí děti předškolního a školního věku, lidí s různými druhy zdravotního handicapu – mentálního, tělesného, zrakového, a dokonce i sluchového, dospělých a seniorů. Rozličné hudební nástroje, ať už více či méně známé, sloužící jak k pobavení, tak relaxaci, doslova hrají hlavní roli v samostatném hudebním programu určeném veřejnosti

a v rámci lekcí pro školy pak doprovázejí knižní příběhy určené dětem, které doplňujícími zvuky oživují a vnášejí do nich něco navíc. Lidem se zdravotním handicapem přinášejí chvíle radosti nejen samotným zvukem, ale i tím, že nástroj dokážou hravě nebo s menší pomocí ovládnout. Mimo to jsou i zajímavým zpestřením chvil strávených při čtení v domovech pro seniory. Slouží jako doprovodný nástroj při zpívání téměř všech věkových skupin, tvoří hudební kulisu při jiných kreativních činnostech, jako je např. malování, a v neposlední řadě procvičují motoriku

a sluchovou paměť, čímž jsou nápomocné i při trénování paměti.

K hudebním nástrojům, které jsou mezi veřejností známější a jsou určeny především pro rozvoj hudebního rytmu a citění, lze zařadit celý soubor nástrojů z Orffova instrumentáře. Jeho součástí jsou např. různé druhy rytmických bicích nástrojů, jako jsou ozvučná dřívka, kastaněty, rumba koule, chrastící vajíčka, prstové činelky, triangel, rolničky nebo více typů tamburín. Velmi se osvědčuje už u nejmenších dětí, které jsou schopny předmět uchopit a rozehrát. Populárními jsou rovněž barevné zvonky a barevný kovový metalofon. Na obou nástrojích jsou barevně odlišeny jednotlivé tóny stupnice – např. základní C-dur, a díky tomu lze hrát písně i podle barev, čímž procvičíme rytmus, postřeh, pozornost nebo motoriku. Tyto hudební nástroje jsou často zařazovány nejen do akcí pro nejmenší, jako je např. knihovnou pořádaný dětský klub Paleček – S knížkou do života nebo v programu pro vsetínské Rodinné a mateřské centrum Sluníčko, ale všude tam, kde je to možné s přihlédnutím ke stavu klientů.

Hudební nástroje relaxačního rázu využíváme především u lidí se zdravotním handicapem. Ať už se jedná o děti ze speciálních škol, nebo dospělé z denních či týdenních stacionářů jako např. z organizací Domov Jitka a Naděje nebo klienty z organizace Elim. Každý tento nástroj je unikátní svými rezonujícími a uklidňujícími tóny – např. zvonkohra koshi nebo palcové piano – kalimba. Právě svou rezonancí, která pouhým dotykem při rozehrání nástroje prochází celým tělem, může zapůsobit i na sluchově handicapovanou osobu. Vnímá nejen sluchem, ale cítit rezonující tóny skrz

tělo, lze i díky metalofonu s rezonátory v pentatonickém ladění. Pro intuitivní hru je toto ladění ideální, jelikož hráč neslyší žádnou disharmonii tónů, ale pouze nádherně plynoucí souhru těch libozvučných. Právě proto jsou obecně velmi oblíbené. Po krátké instruktáži, jak s nástrojem zacházet, nebo s naší pomocí, nástroj svou hrou sami rozezvučí a přináší tak uklidňující a jedinečné melodie nejen sobě, ale

všem v okolí. Oproti tomu existují i takové nástroje, které podle způsobu zacházení přinášejí nejen klid, ale i hluk. Jde např. o ocean drum, který nás může přenést buď do dalekých krajů moří a oceánů, nebo do blízkosti bouřky. Obsahuje kovové korálky, jejichž pomalé přelévání ze strany na stranu vytváří klidný zvuk podobný mořským vlnám narážející na útesy. Zároveň tento pohyb napomáhá k propojování levé a pravé mozkové hemisféry, což je společné i pro djembe – buben afrického původu. Pro správnou funkci mozku je spolupráce a rovnováha obou mozkových hemisfér nesmírně důležitá. I proto jsou v naší knihovně nejen tyto, ale i další hudební nástroje využívány při trénování paměti např. v souvislosti s procvičováním hudební paměti, která je součástí senzorycké sluchové paměti.

Nejen všechny výše uvedené hudební nástroje, ale i ty, na které se již v tomto článku nedostalo, si může kdokoliv přijít vyzkoušet v rámci akce S hudbou pro radost, která se koná každý měsíc včetně letních prázdnin. Přijďte k nám i Vy a zkuste si to také zažít. Buďte tvůrci svých (nejen) relaxačních melodií. Rádi Vás uslyšíme! Anebo se přijďte podívat, jak v rukou dětí a dospělých hudební nástroje ožívají a přesvědčte se na vlastní oči a uši, že jsou zdrojem jejich radosti, potěšení a uklidnění.

Detektiv Šikula – čtenářská lekce pro děti 2.–3. třídy ZŠ

Pavlaína Lišovská
cdc@kjm.cz

Cílová skupina: děti z 1. stupně ZŠ, ideálně cca 2.–3. třída

Časová dotace: 45–60 minut základní část + 20 minut tvořivá dílna

Cíle:

- Děti kriticky hodnotí čtené informace a dokážou rozeznat důležité informace vedoucí k řešení případů.
- Děti diskutují o případech a argumentují své postřehy.

Klíčové kompetence: k učení, komunikativní, k řešení problémů

Vzdělávací oblasti: Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a jeho svět

Pomůcky: Kniha Detektiv Šikula (Grzegorz Kasdepke), soubor věcí k třídění (vybereme typicky detektivní – lupa, čepice jako Holmes, dlouhý kabát, zápisník, pero, brýle aj. + navíc věci běžného používání nebo z jiných profesí), flipchart a fixy, obrázky věcí z detektivovy kanceláře, kinetický písek a igelitový pytel pod něj, poznámkový list pro detektivy, podložky, psací potřeby, postavička detektiva Mrzouta, špachtle, fixy, stará CD (nebo malé papírové talířky kulaté), tavicí pistole s náboji.

1) Přivítání dětí

„Děti, dnes společně s naším velkým hrdinou budeme řešit mnoho záhad. Kdo myslíte, že to bude ten náš hrdina?“ Necháme děti hádat, s kým budeme dnešní lekcí prožívat. Nakonec jim ukážeme postavičku Detektiva Šikuly. „Kdo je to detektiv?“

- práce s rekvizitami – z hromady pomůcek vybereme ty, které by mohl takový správný detektiv používat (pracujeme s prekoncepty, děti mají již nějakou představu z filmů a vyprávění, kdo to detektiv je a jaké věci k práci potřebuje či jak – dle stereotypů – bývá nejčastěji zobrazený)

2) Detektiv Šikula – čtení prvního příběhu (Kde jsou ponožky s delfíny?)

„Teď se společně podíváme, kdo to ten náš Šikula je. Jak myslíte, že bude vypadat jeho detektivní kancelář? Bude nějakou mít? A co v ní všechno bude? A jaké by mohla mít jméno?“ Nápady dětí zapisujeme na flipchart.

- čtení celé str. 5 a následně hra Bingo
- hra bingo: po místnosti rozmístěné obrázky věcí,

které měl Šikula v kanceláři, děti hledají ty správné (každé dítě přinese alespoň 4 různé věci, obrázky jsou vytištěny ve více kusech, aby se dostalo na každé dítě)

- postupně čtení celé str. 6 – „Kdo by mohl krást ponožky?“ Dále čtení str. 7 až po část: „... Mám to!“ detektiv Šikula zničehonic vyskočil a zavelel: „Jdeme!“ – komunikace s dětmi: „Kde by takové ponožky mohly být? Co na nich bylo tak dobrého nebo špatného, že by je někdo sebral? Máme nějaké indicie? Víme, co toto slovo znamená?“ Počkat na vysvětlení dětí, případně upřesnit a pokračovat ve čtení na str. 7–8 – dočíst celé: „Co pomohlo Šikulovi vyřešit tento

případ? Co mu napovědělo?" (Zuzka nosila ponožky více dnů a už nebylo hygienické, aby je nosila dále, proto šly do prádla...)

- poznámkový list pro detektivy – „Vidím, že se jako detektivové také osvědčujete, takže vám můžu dát jednu pomůcku, která by se vám mohla hodit při řešení dalších dvou případů. Kdykoliv během dalších čtení si do listů můžete zapisovat své postřehy a nápady.“ – rozdáme pracovní listy, podložky a psací potřeby

3) Detektiv Šikula – převyprávění 2. příběhu (Kde je písek?)

Převyprávíme příběh, ve kterém se objeví prvá **postava detektiva Mrzouta**, zdůrazníme, že je úplně **jiný než Šikula** – zavalitý, světácký, podivný, podezřelý... dovysvětlíme si slova, která mohou dělat problémy. Řeší se zde **případ se ztraceným pískem z pískoviště** – zde možno udělat **aktivitu s kinetickým pískem**:

- aktivita s kinetickým pískem: „Jaký je váš největší sen? Jaký myslíte, že bude největší sen našeho detektiva?“ – hlasování a následné tvoření z kinetického písku – děti z něj vytvářejí 3D model největšího snu Detektiva Šikuly, popř. pokud je to pro ně těžké, vytvoří z kinetického písku písmena a z nich sestaví slovo, které tomu snu odpovídá. Toto se nám bude hodit k následujícímu příběhu.

4) Detektiv Šikula – čtení 15. příběhu

čtení od str. 59 – čtení na pokračování celé kapitoly – průběžné úkoly a otázky pro děti během četby:

- **otázky:** Odkud jsou peníze na účtu? Co pro to musím udělat, abych je tam měl, co pro to musí dělat vaši rodiče?
- **otázka:** Trefili jsme předtím Šikulův sen?
- **úkol:** zvonek na kolo – každý si zazvoní jako Šikula
- **úkol:** skřípeme jako kolo (ležíme na zádech, šlapeme a hlasem vydáváme skřípavý

POZNÁMKOVÝ LIST PRO DETEKTIVY KANCELÁŘ RŮŽOVÉ BRÝLE

CO SE ZTRATILO?

 STOPY A DŮKAZY	 PODEZŘELÍ
---	--

CO SE ZTRATILO?

 STOPY A DŮKAZY	 PODEZŘELÍ
---	--

DETEKTIV POMOCNÍK: _____

zvuk) – máme-li v knihovně prostor, můžeme dětem místo fiktivní jízdy na kole půjčit koloběžku, aby se projely, ale není podmínkou

- **úkol:** diskuse na téma zabezpečení kola – detektiv to udělal silnou šňůrou – nacvičíme uzel
- **úkol:** zamyslet se nad tím, kdo ukradl kolo, podle čeho ho poznat – ptát se dětí, co si myslí, kdo by to mohl být a hlavně proč!
- následně dočíst zbytek příběhu

5) Závěr setkání + tvořivá dílnička

Zhodnotíme s dětmi, jak se nám dařilo podle příběhů odhadovat pachatele, jak se jim vedlo zapisování v detektivním listu. Hodnocení může proběhnout i tak, že budeme mít připravený "detektivopocitoměr" – metr na zdi, kam mohou přilepovat lepíky, připínat kolíčky či cokoliv jiného. Poté otevřeme tvořivou dílničku, kde si děti mohou vyrobit Šikulovo kolo. Dle vzoru děti slepí konstrukci kola ze špachtlí (s lepením pomůžeme – horké lepidlo!), konstrukci mohou libovolně pomalovat a přilepit k CD místo kol, popř. k papírovým táčkům, které mohou rovněž vyzdobit. Inspirace na toto tvoření získána na Pinterestu.

Online nástroje pro aktivizaci účastníků

Michaela Mrázová
Michaela.mrazova@nkp.cz

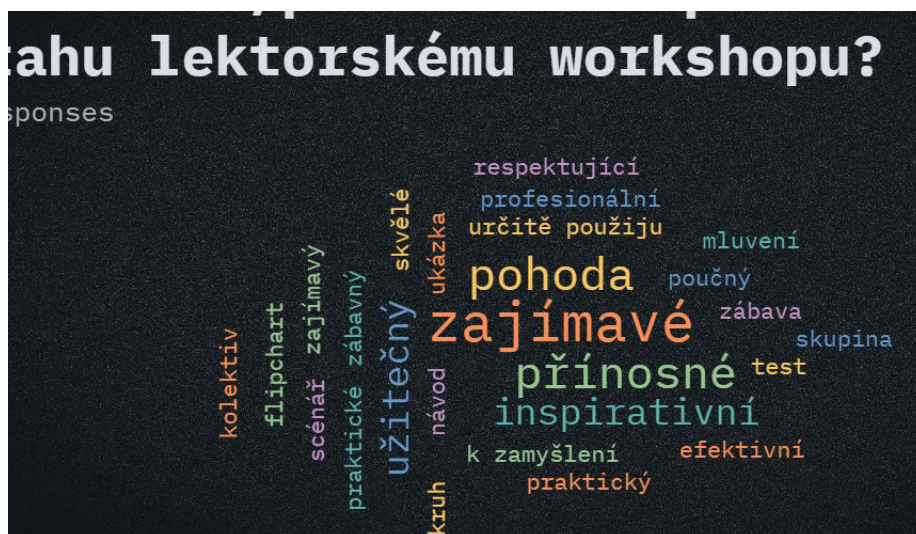
Když se účastníci lekcí, přednášek a besed aktivně zapojují, nese to s sebou hned několik nesporných benefitů: Zvýšení pozornosti a zájmu, lepší zapamatování a pochopení tématu u všech věkových kategorií. Technik a způsobů, jak toho dosáhnout, je mnoho, v tomto textu se zaměříme na online nástroje pro aktivizaci účastníků.

Mentimeter

Mentimeter je online nástroj pro vytváření prezentací s aktivním zapojením publika, který umožňuje lektorům a prezentujícím snadno vytvářet poutavé a interaktivní prezentace. Platforma nabízí širokou škálu funkcí, které usnadňují kladení otázek, sběr zpětné vazby a zapojování publika v reálném čase. Prezentaci v Mentimeteru lze vytvořit od začátku podle vlastní představy nebo využít některou z předpřipravených šablon. Lze přidat různé typy otázek, včetně vícenásobného výběru, otevřených odpovědí, určování na škále, wordcloudů (publikum zadává slova, která se jim vybaví

v souvislosti s daným tématem, a čím častěji se slovo objeví, tím větší je obrázku), kvízů atd.

Odpovědi publika se v reálném čase shromažďují a lze je zobrazit např. na obrazovce či projektoru. Prezentující tak může okamžitě sledovat reakce, komentáře či připomínky. Prezentaci lze sdílet s publikem online pomocí odkazu nebo QR kódu. Publikum se k prezentaci může připojit ze svých zařízení (mobil, tablet, NTB atd.) a interaktivně se zapojovat. Mentimeter nabízí bezplatnou verzi s omezenými funkcemi. Placené verze s více funkcemi jsou dostupné za měsíční nebo roční předplatné. Ceny se liší v závislosti na počtu uživatelů

Ukázka wordcloudu v nástroji Mentimeter

a požadovaných funkcích, pro vzdělávací potřeby je určena zlevněná verze EDU.

Kahoot!

Kahoot! je online platforma pro vytváření interaktivních kvízů a her. Nástroj nabízí širokou škálu funkcí a nástrojů, které usnadňují tvorbu kvízů s otázkami s více možnostmi výběru, pravdivými/nepřavdivými otázkami, otevřenými otázkami. Kvízy Kahoot! lze hrát individuálně nebo ve skupinách a výsledky se zobrazují v reálném čase na výsledkové tabuli, která podporuje zdravou soutěživost a motivuje účastníky k aktivitě.

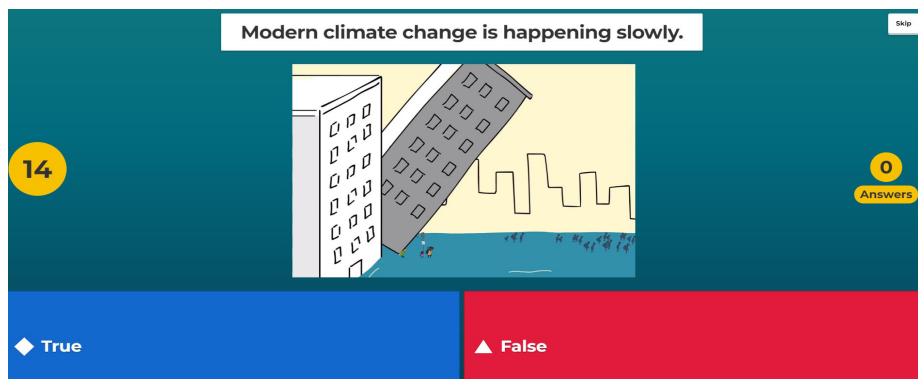
U Kahoot platí to stejné, co u Mentimetru, tedy že si uživatelé mohou vytvořit vlastní kvíz od nuly nebo si vybrat z předpřipravených šablon na různá témata, případně se inspirovat již hotovými kvízy, které jsou k dispozici k vyzkoušení. Kvízy lze upravovat tak, aby odpovídaly aktuálním potřebám, s možností přidávání obrázků, videí a GIFů. Vytvořené kvízy lze sdílet s publikem online pomocí odkazu nebo QR kódu. Účastníci se připojí ze svých zařízení a přihlásí se jménem nebo přezdívkou. Během hraní kvízu se na obrazovce zobrazují otázky a možnosti odpovědí. Účastníci vyberou svou odpověď (hlasovací tlačítka se zobrazují na jejich zařízení) a výsledky všichni vidí v reálném čase na výsledkové tabuli. Tabulka zobrazuje jména účastníků a jejich bodové skóre. Kahoot! nabízí bezplatnou verzi

s omezenými funkcemi. Placené verze s více funkcemi jsou dostupné za měsíční nebo roční předplatné.

Sli.do

Sli.do je online platforma pro interaktivní Q&A (otázky a odpovědi) a ankety, která umožňuje hostitelům akcí a prezentujícím snadno zapojovat své publikum a sbírat zpětnou vazbu. Platforma umožňuje kladení otázek, pořádání ankety, zobrazování výsledků hlasování a moderování diskuzí. Sli.do je dostupné z webových prohlížečů i mobilních aplikací, takže se k němu mohou připojit účastníci z jakéhokoli zařízení.

Jak Sli.do funguje? Organizátoři akcí nebo lektori vytvoří událost v Sli.do a zadají základní informace, jako je název události, datum a čas. Mohou také nastavit heslo pro ochranu události. Odkaz na událost lze sdílet e-mailem, na sociálních sítích nebo QR kódem. Lektori nebo moderátoři pak mohou otázky filtrovat, vybírat, které otázky zodpovědět, a zobrazovat výsledky ankety v reálném čase. Můžou také odpovídat na otázky ústně nebo písemně. Sli.do nabízí bezplatnou verzi s omezenými funkcemi, která umožňuje uspořádat až 100 událostí s maximálně 50 účastníky. Placené verze s více funkcemi, včetně možnosti uspořádat neomezený počet událostí s více účastníky, analytických nástrojů, jsou dostupné za měsíční nebo roční předplatné.

Ukázka kvízu v Kahoot

Knihovníci doporučují knihovníkům

Miroslava Jurdičová, Šárka Kučerová, Hana Matulová, Vlasta Žáčková, Kateřina Juřicová, Jitka Řezáčová, Michaela Navrátilová

miroslava.jurdicova@kicboskovice.cz, knihovna@bilovicens.cz, hana.matulova@kicboskovice.cz, dolniherspice@kjm.cz, juricova@knihovnazn.cz, haskova@kjm.cz, michaela.navratilova@mzk.cz

Přinášíme Vám tipy na zajímavé tituly odborné literatury, beletrie, dětské literatury i deskových her od kolegyně a kolegů z knihoven.

Odborná literatura

Agnes-Margrethe Bjorvand:

Astrid Lindgrenová

Krásné graficky zpracovaná biografie legendární spisovatelky musí potěšit děti i dospělé. Stručné informace a zajímavosti z autorčina života jsou proloženy citáty z knih a vtipnými výroky svérázné spisovatelky. Texty dokládají, jak moc autorka při psaní čerpala z vlastních zážitků. Knihu jsem využila při přípravě čtenářské lekce o Astrid Lindgrenové. Během besedy jsme s dětmi do knihy také nahlédli. Upřímně je nadchla třeba ilustrace, na které vidí dospělou autorku šplhat po fasádě stockholmského činžovního domu, protože si zabouchla dveře a na sporáku se právě vaří oběd. O svérázné babičce Astrid visící v koruně stromu ani nemluvě. Báječná publikace norské autorky se snovými ilustracemi norské výtvarnice je jako stvořená pro „knihovnický děckaře“.

*Miroslava Jurdičová
Knihovna Boskovice*

Jakub Sedláček a kolektiv:

Neviditelné řemeslo: Tajemství redakční práce

Který knihomol by netoužil poodhalit zákulisí vzniku knih? A konečně je to tady! Soubor, ve kterém nám čtrnáct osobností úzce provázaných s knižním světem přiblíží nejen náročnou redakční práci, ale nahlédneme také do nakladatelských domů i do příběhů z praxe. Zaujme i méně známá redakce komiksů či specifika týkající se romské literatury. Jako ve většině sbírek,

i tady pro mě byly některé texty vynikající, jiné mě oslovily méně. Celkově však soubor přináší svěží a neotřelý pohled do tvůrčí dílny řady skvělých profesionálů. Nechybí v něm nadhled, vtip i pokora a rozhodně stojí za pozornost.

*Šárka Kučerová
Obecní knihovna Bílovice nad Svitavou*

Beletrie

Guzel Jachina:

Zulejka otevírá oči

Velmi působivý příběh z pera tatarské spisovatelky Guzel Jachina sleduje životní putování mladé tatarské ženy Zulejky v převratných dějinných okamžicích 1. pol. 20. století. Muslimsky vychovaná žena je nucena se v patriarchální společnosti osamostatnit a najít vnitřní sílu přežít v tvrdých podmínkách sibiřského pracovního tábora v Sovětském svazu. A nejen přežít, ale také otevřít oči a začít žít.

*Hana Matulová
Knihovna Boskovice*

Sophie Haydock:

Čtyři múzy

Je těžké z nepřeberného množství vycházejících knih vybrat jednu jedinou, proto jsem si situaci ulehčila tím, že jsem se rozhodla doporučit knihu, kterou jsem právě dočetla. Jedná se o beletrizovaný životopis rakouského malíře českého původu, žáka Gustava Klimta, Egona Schieleho. Ten byl zpočátku ovlivněn secesí, později si ale vytvořil vlastní umělecký styl. Kniha je psaná

z pohledu čtyř žen-múz, které malíře ovlivňovaly a inspirovaly. Každá žena vypráví svůj příběh a zavede nás do různých etap malířova života. V knize najdeme reprodukce obrazů, seznámíme se s životem ve Vídni na začátku 20. století a získáme řadu nových informací.

Vlasta Žáčková
Knihovna Jiřího Mahena v Brně

Dětská literatura

Werner Holzwart:

O krtekovi, který chtěl vědět, kdo se mu vykagal na hlavu

Nejlepší kniha mého dětství byla *Krtek a kalhotky*, nejtipnější dětská kniha v dospělosti je *O krtekovi, který chtěl vědět, kdo se mu vykagal na hlavu*. Knižka je nejenom zábavná, ale i naučná. Najdete zde popis hovínek od všech možných zvířátek. Hlavní motto knížky je, že se opravdu nevyplácí kakat někomu na hlavu.

Kateřina Juřicová
Městská knihovna Znojmo

Hervé Tullet:

Kouzelná ruka

Můj oblíbený francouzský autor přichází v pořadí s pátým titulem a opět je to bláznivá jízda. Jeho první knihu, která u nás vyšla s názvem *Knížka* v roce 2011, stále používám při programech pro mateřské školky a stále ji děti milují. Tulletovy knihy se těžko popisují, ty se musí zažít. Tentokrát se zapojí vaše ruce, budete trénovat barvy, tvary, grafomotoriku, rozvíjet fantazii a hlavně se těšit při poslední stránce, až ji otevřete zase na začátku. Nejedná se o příběh nebo pohádku, ale aktivní zábavu pro nejmenší děti a předškoláky. Autor s vtipem a hravostí zkouší přilákat malé čtenáře a ukázat jim rozmanitost knižního světa. Všele doporučuji.

Jitka Řezáčová
Knihovna Jiřího Mahena v Brně

Deskové hry

Ubongo

Pokud neradi studujete složitá pravidla, sáhněte po UBONGU. Tato časově nenáročná hra skvěle rozvíjí prostorové myšlení a kombinatoriku. Jde vlastně o luštění hlavolamů, při kterém se hráči snaží pomocí několika různých dílků co nejrychleji vyplnit svou hrací kartu a za odměnu sbírají barevné drahokamy. Díky možnosti skládání ze tří nebo čtyř dílků mohou hru hrát dospělí společně s menšími dětmi, které vyplňují jednodušší variantu hrací karty. U nás doma se hra v některých chvílích mění dokonce v kooperativní záležitost, a to když někdo nemůže svůj hlavolam ani po uběhnutí časového limitu rozlousknout a ostatní se mu snaží pomoci. Hra je svižná, zábavná a herních variant je opravdu spousta, takže se hned tak neomrzí. Užijí si ji dospělí a děti od cca 6 let.

Šárka Kučerová
Obecní knihovna Bílovice nad Svitavou

Alhambra

Hra dostala svůj název podle středověké pevnosti Alhambra, která se vypíná nad španělskou Granadou. Samotná pevnost se neproslavila vojenským opevněním, ale především krásnými interiéry, skvostnými paláci, fontánkami a jezírky. Hráči si kupují kartičky staveb, které přikládají k základní kartě a budují si tak svou Alhambru. Cílem hry je postavit největší, nejbezpečnější a nejbohatší Alhambru. Za mne je to zapomenutý skvost mezi hrami, který má celkem jednoduchá pravidla, trvá 30–60 min a hru je možné hrát již s 8letým dítětem.

Michaela Navrátilová
Moravská zemská knihovna v Brně

Rozhovor s Brianou Čechovou – ředitelkou Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana

Michaela Navrátilová

Michaela.Navratilova@mzk.cz

Můžete přiblížit našim čtenářům poslání Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana?

Knihovna a tiskárna pro nevidomé K. E. Macana (dále KTN) je příspěvkovou organizací MK ČR, jejímž posláním je zprostředkovávat nevidomým a slabozrakým občanům informace i umělecké hodnoty prostřednictvím Braillova písma, zvukových nahrávek, reliéfní grafiky, digitalizovaných textů. Je to jediná knihovna v ČR, která si do značné míry vyrábí svůj fond sama. Knihy, časopisy, letáky, kalendáře, reliéfní grafika a další produkty v bodovém písmu, které usnadňují nevidomým orientaci, vznikají v tiskárně, zvukové knihy a časopisy se načítají ve třech zvukových studiích.

V září 2022 jste se stala ředitelkou KTN. S jakými vizemi jste se funkce ujímala a co se vám doposud podařilo?

Klíčovým úkolem KTN je zdůrazňovat význam Braillova písma, a to co nejušlostněji. Zvukové knihy jsou velmi důležité a žádané, zvláště pro naše uživatele, ale ty se do jisté míry prosazují samy, zato propagovat knihy a časopisy v bodovém písmu – to je oříšek. Přitom už K. E. Macan (1858–1925), jehož jméno máme v názvu, dobře věděl, že je to právě znalost Braillova písma, co činí nevidomého člověka skutečně gramotným, samostatným a soběstačným. Svůj úkol vnímám

zvláště v posílení informovanosti a promyšlené podpoře bodového čtení i reliéfní grafiky, neboť ani tato schopnost nepřichází sama, i tu je třeba učít a kultivovat.

Zatím se nám podařilo změnit obsahovou náplň našich vlastních časopisů v Braillově písmu. Více ukazujeme naši produkci při všech vhodných příležitostech, jako jsou knižní veletrhy, dny otevřených dveří, akce typu Zažít město jinak, intenzivně komunikujeme s našimi přirozenými partnery, jako je např. SONS (Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých). Opatřujeme stále častěji štítky v Braillově písmu nové expozice v muzeích, naposledy to bylo Husitské muzeum v Táboře a Národní technické muzeum v Praze. A byť, zcela logicky, podstatně více našich uživatelů čte ušima, pomalu, ale setrvale vzrůstá zájem o čtení prsty, a to je radost.

Jaké služby knihovna KTN svým uživatelům nabízí? Spolupracujete s dalšími knihovnami u nás nebo v zahraničí?

Jsou to jak osobní výpůjčky na základě objednávky, tak přímo na místě s pomocí knihovnice. Dále nabízíme pro imobilní obyvatele Prahy jednou měsíčně rozvázkovou službu a pro zbytek republiky i světa zásilkovou službu. Ovšem zatímco v jednotlivých státech máme čtenáře v jednotkách, na Slovensku jsou to stovky. Jsme velmi rádi, že Slovinci rádi poslouchají české mluvené slovo! V období covidu se velmi osvědčila Digitální internetová knihovna,

díky níž jsme naše čtenáře nemuseli ani na okamžik připravit o zvukové knihy, které jsou pro ně vítaným společníkem.

Zatímco zvukové knihy opravdu jen půjčujeme: na základě výjimky v autorském zákonu máme možnost takové knihy bez řešení autorských práv pro naše uživatele načítat, ale nikoli prodávat. Jinak je tomu u bodových knih, ty si lze za 30 Kč za svazek i zakoupit. Prodáváme rovněž naše vlastní kalendáře – kapesní, stolní i nástěnné.

Spolupracujeme s 60 knihovnami, tedy naše služby nemusí využívat pouze jednotlivci, ale na základě smlouvy o spolupráci i knihovna se zvukovým oddělením či zdravotně hendikepovanými jednotlivci. Taková spolupráce má ovšem svá pravidla: naše služby jsou určeny výhradně zdravotně znevýhodněným čtenářům.

Kolik uživatelů má Vaše knihovna? Je pravdou, že početnou skupinu Vašich uživatelů tvoří nevidomí hudebníci?

Knihovna má cca 5 000 uživatelů, ale to jsou opravdu jen naši přímí čtenáři, v tomto čísle se nijak nezračí čtenáři spolupracujících knihoven, které mají k dispozici náš fond, ať už jako celek nebo výběrově. Nevidomí hudebníci, často učitelé hudby, nás kontaktují, když si chtějí půjčit konkrétní partituru v bodovém notopisu, nebo si přímo zadají její výrobu, pokud v našem fondu není. Při SONS funguje Klub učitelů hudby se zrakovým postižením, jehož náplní je podpora učitelů hudby při jejich práci, již my podporujeme právě prepisem partitur do Braillova notopisu podle jejich zadání. Je však třeba říct, že přepis not do bodů je práce náročná a v budoucnosti si žádá modernizaci.

Je výuka Braillova písma pro nevidomé povinná? Můžou nevidomí ztratit cit pro pravopisnou normu?

Výuka Braillova písma pro nevidomé děti dnes povinná není a to je, to si přiznejme, kámen úrazu. Pak se pravopisná norma ztrácí velmi snadno, protože sluchem ji nezískáte. Ono ale přitom nejde

jenom o pravopis, jde celkově o kultivaci hmatu, pohyb ve veřejném prostoru, který bodové písmo usnadňuje a usměrňuje. Informační technologie a digitální pomůcky jsou úžasná věc, o tom není pochyb, ale bezvýhradně se na ně spoléhat nelze.

Jak funguje Digitální internetová knihovna Biblio?

Uživatelem naší digitální knihovny se může stát každý držitel průkazu ZTP/P (nebo na základě doporučení očního lékaře), jenž vyplní přihlášku a opatří Prohlášení o přístupu k digitální knihovně svým úředně ověřeným podpisem, jímž se zavazuje, že jejich služeb bude využívat jen pro vlastní potřebu. Prostřednictvím knihovny pak uživatel jednotlivé zvukové knihy nebo digitalizované texty přímo poslouchá nebo má možnost si je stáhnout a uložit do svého média. Vedle Biblia nabízíme také službu Camelot, což je systém pro zpřístupňování periodického tisku zrakově postiženým, díky němuž mají čtenáři k dispozici 39 titulů novin a časopisů, a to vždy jejich posledních šest čísel.

Na vašich webových stránkách jsem narazila na pojem Otevřená kultura. Můžete našim čtenářům vysvětlit tento pojem?

Pojem Otevřená kultura není něco, co by vycházelo z naší hlavy, neboť naše služby mají svého konkrétního uživatele s jeho specifickými potřebami a pro ně sdělným způsobem je upraven celý náš web. Důležitější je pro kulturní instituce vůbec, jejichž úkolem je na základě metodiky Easy to read formulovat informaci o svých službách tak, aby byla srozumitelná pro různě hendikepované zájemce.

Jaká kniha je na Vašem nočním stolku? Případně, kterou knihu doporučujete našim čtenářům?

Rozečtených knih mám vždy vícero a u každé si kladu otázku, zda by se víc hodila do bodů nebo do zvuku, což je vlastně žádoucí profesionální zatížení. Sama jako čtenářka ale dávám přednost knihám,

kteř se nenačítají, ani nepřepisují snadno, protože jsou dějově příliš spletité nebo mají poznámkový aparát, což naši čtenáři logicky nepreferují. Mám moc ráda knihy britského frankofila Juliana Barnese, které lze dočíst a začít znovu, protože mají zpravila vícero pater, takže při dalším čtení člověk objeví vždy něco nového. Jiný autor, k němuž se ráda vracím, patří přímo do našeho světa a je to Alberto Manguel. Jeho Knihovna v noci, Dějiny čtení nebo Cestovatel, věž a červ s podnázvem Čtenář jako metafora, to jsou podle mne čtenářské delikatesy.

Děkuji za rozhovor.

Mgr. Briana Čechová Ph.D. vystudovala na FF UK obory vědecké informace a knihovnictví, filmová věda. V letech 1995–2018 působila v NFA jako filmová historička, převážně ve funkci vedoucí oddělení kurátorů. Publikovala v odborných periodících s důrazem na český a francouzský film. Od roku 2018 pracuje v KTN, nejprve jako vedoucí úseku knihovny, od roku 2022 jako ředitelka, s důrazem na Braillovo písmo.

Celorepubliková Mediální olympiáda 2024 se poprvé konala v Ostravě

Libuše Foberová

libuse.foberova@msvk.cz

Mediální olympiáda 2024: základní fakta

Organizátor a partneři: Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, p. o., Ostravská univerzita, Univerzita Palackého v Olomouci, Akademie ČTK, Wikimedia CZ, SCIO, Ecomail, Nadační fond nezávislé žurnalistiky, Safer, Internet Centrum ČR, Čeští elfové, JSNS.

CZ, Kecy&Politika podcast, Svět techniky Ostrava
Záštity: Prezident ČR Petr Pavel, ministryně pro vědu, výzkum a inovace Helena Langšádlová, poslanec Evropského parlamentu Luděk Niedermayer, rektor Ostravské univerzity Petr Kopecký, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost

Mediální partner: Česká televize

Podrobné informace: www.medialniolympiada.cz

Mediální gramotnost je téma, které nepodceňují jak pedagogové a studenti, tak knihovny.

Mediální olympiáda je vědomostní soutěž a vzdělávací aktivita zaměřená na prohloubení teoretických vědomostí a praktických dovedností studentů v oblasti mediální gramotnosti. Cílem je upozornit na mediální vzdělávání, které je v dnešní době klíčové.

Přidanou hodnotou bylo setkání pedagogů a studentů z celé republiky a aktivní komunikace a prezentace pozitivních vzorců chování a jednání a též nasměrování studentů k občanské aktivitě.

Mediální olympiády se zúčastnilo **1 929 studentů** ze všech 14 krajů České republiky. Výsledky ilustrují, jak si dnešní mladí lidé dokážou poradit s ověřováním důvěryhodnosti různých mediálních sdělení. Do soutěže se přihlásilo **643 týmů středoškoláků z 211 škol**, přičemž v ČR máme celkem 1 304 středních škol. Pilotně jsme si organizaci Mediální olympiády vyzkoušeli v knihovně v roce 2023 na regionální úrovni.

**MEDIÁLNÍ
OLYMPIÁDA**

Mediální olympiáda byla dvoukolová. Studenti středních škol soutěžili v prvním kole, průměrná úspěšnost v testu byla 49 %, což je vzhledem k obtížnosti úkolů dobrý výsledek. Finalisté se setkali ve druhém kole dne 26. a 27. března v Ostravě, z každého kraje postoupil jeden tým. Finálové týmy řešily tři úkoly: práci s problematickým textem, obhajobu vlastního videa na téma digitální stopa a tzv. mediarating u televizních reportáží.

Společnost Scio, partner celé Mediální olympiády, se postarala o technické řešení on-line testování v rámci prvního kola. On-line kolo Mediální olympiády proběhlo hladce. Komunikace zákaznického centra a účastníků probíhala bez komplikací, řešily se spíše běžné organizační věci. Testové rozhraní si poradilo s počtem soutěžících hradě, Národní srovnávací zkoušky jsou mnohem více náročné. Vyhodnocení a předání výsledku proběhlo neprodleně a bez potíží.

Nejvíce správných odpovědí zaznamenaly otázky na pojmy *clickbait*, *dopamin* či na propagandu o „americkém brouku“. Lze říci, že přecházejí do obecného povědomí. Naopak dotazy na konfirmační zkreslení, tzv. *biasy*, se ukázaly jako nejobtížnější a správně na ně dokázala odpovědět pouze 3 % soutěžících. Podobně studenty zaskočily definice žurnalistických žánrů či databáze Českých elfů. Test, který zvládli studenti v 1. kole Mediální olympiády, si můžete vyzkoušet na webových stránkách olympiády.

Hlavním pořadatelem Mediální olympiády je Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, příspěvková organizace Moravskoslezského kraje. Iniciativu knihovny ocenil zřizovatel, podpořil akci mediálně i finančně a slíbil podporu i v dalších letech. Knihovna se snaží reagovat na rozvíjení kritického myšlení a na mediální gramotnost, která je důležitá nejen pro studenty, ale pro všechny. Mediální výchova je pevně zakotvena v Rámcových vzdělávacích programech, ale ze zkušeností víme, že ne na všech školách se úspěšně daří ji zavádět, což pomáháme měnit. Mediální/digitální gramotnost a informační gramotnost jsou hlavní témata pro vzdělávání v naší knihovně. Organizací Mediální olympiády se snažíme

upozornit na nutnost mediální výchovy zejména pedagogy a studenty a chceme formou zábavné soutěže ukázat, že i vzdělávání může být zajímavé a zábavné.

V rámci prvního ročníku se vítězem stali „Jedničky a Nuli“ z Arcibiskupského gymnázia v Praze. Na druhém místě se umístili „Athene“ z Pardubického kraje a na třetím „Hrajem o trůn“ z Jihočeského kraje.

Vítězným týmům patří náš obdiv a velká gratulace. Tým oddělení edukace a metodické podpory MSVK si rovněž zaslouží velké poděkování za organizaci, za odvalu a vervu, se kterou se do akce pustili. Příprava trvala rok a podílel se na ní zejména tým edukace. Akce se konala v City Campusu Ostravské univerzity, podařilo se zajistit finance z více zdrojů, což umožnilo přichystat komfortní zázemí pro soutěžící a pro porotu.

Ceny

Na účastníky i jejich pedagogický doprovod čekala spousta cen, kromě těch věcných také zajímavé exkurze, přednášky a workshopy od veřejnoprávních médií a firem. Vítězná týmy nezískaly jen zajímavé ceny, ale především nové informace, kontakty a zkušenosti. Dva neúspěšnější týmy navíc vyhrály zájezd do Štrasburku, kde budou mít možnost navštívit zasedání Evropského parlamentu. Osobně se jim bude věnovat poslanec Evropského parlamentu Luděk Niedermayer.

Již nyní pracujeme na novém scénáři Mediální olympiády ČR 2025. Ostravská univerzita se mediální výchově věnuje cíleně, je to její hlavní téma. Spolupráce s naší knihovnou univerzitu těší a i pro knihovnu je tato spolupráce velmi podnětná a významná. Opět plánujeme uspořádat finální kolo v budově City Campusu. Cílem je trénovat studenty v orientaci v textech a mluvených projevech, aby uměli v médiích odlišit podstatné informace od nepodstatných. Učit je rozpoznat skryté významy, manipulační techniky, nepřesné a neúplné informace. Naučit je umět odlišit pravdivý text nebo výpověď od fabulace nebo subjektivního tvrzení, které není podloženo fakty. Učit je správně formulovat myšlenku a umět ji zaznamenat.

Znakokniha a její potenciál pro uživatele a knihovny

Radka Myslivcová
498501@mail.muni.cz

Unikátní projekt v českém knihovnickém prostředí – znakokniha, který si klade za cíl zpřístupnit českou literaturu pro čtenáře se specifickými potřebami, zejména pro neslyšící děti, jejich rodiče a zájemce o znakový jazyk. Projekt spatřil světlo světa v roce 2017 na půdě Krajské vědecké knihovny v Liberci a byl inspirován tzv. hybridní knihou, která pojímá publikace odborného charakteru. Hlavní myšlenkou znakoknihy byla snaha zpřístupnit českou literaturu okruhu čtenářů se specifickými potřebami, zejména tlumočený obsah knihy do českého znakového jazyka, který by byl prezentován online v digitální podobě. Jednotlivé znakoknihy jsou nabízeny na stejnojmenné digitální platformě, kterou provozuje Krajská vědecká knihovna v Liberci. Tato esej nabízí novou perspektivu, jakým směrem by se mohl projekt potenciálně rozvíjet, včetně poukázání na nedostatky v aplikaci, které limitují plnohodnotný přístup k obsahu heterogenní skupině uživatelů. Dále dojde k připomenutí role knihovníka pro práci s vybranou cílovou skupinou.

Krajská vědecká knihovna v Liberci uvádí ve svém projektu, že znakoknihy jsou určeny „neslyšícím uživatelům a jejich rodinám, ale i všem zájemcům o český znakový jazyk.“ V tomto případě bych se nebránila použít slovní spojení „pro sluchově postižené“, což by zahrnovalo širší cílovou skupinu, tj. nedoslýchavé, uživatele kochleárního implantátu, popřípadě další skupinu uživatelů, kteří mohou být bilingválními uživateli českého znakového jazyka a českého jazyka – i slyšící děti neslyšících rodičů. Cílem projektu je podpora čtenářské gramotnosti prostřednictvím českého znakového jazyka, samotná snaha o zapojení textu v gramatice českého jazyka není v tomto případě nežádoucí, ale naopak. Uživatel může simultánně sledovat jak tlumočnicka, tak označený text odstavce, který je tlumočen.

Nyní, když byli představeni potenciální uživatelé znakoknih, je třeba upozornit, že se jedná o heterogenní skupinu osob, jejichž potřeby a preferovaný způsob komunikace je vlivem různých faktorů odlišný. Proto nelze skupinu hodnotit jako homogenní, ale je potřeba nabídnout alternativní a adekvátní možnosti, z nichž si bude moci potenciální uživatel vybrat dle svých preferencí.

Znakokniha nabízí text z českého literárního díla a vizuální nahrávku tlumočeného

textu tlumočnickem českého znakového jazyka, které je možné ovládat pomocí klasických přehrávacích nástrojů. Nemusela by ale zůstat jen u těchto základních přístupových prvků. Domnívám se, a již se stalo skutečností, že by bylo vhodné přidat do znakoknih také zvukovou stopu, která by předčítala text, což by „otevřelo brány“ i pro další přijímání informací pomocí sluchu. Je samozřejmé, že samotný proces vzniku znakoknihy je velmi časově, organizačně a finančně náročný. Přesto si myslím, že by bylo i na dále přínosné v tomto počínu pokračovat a rozvíjet aplikaci do širších perspektiv (manipulace s textem, se stylem písma, titulky v audiovizuální nahrávce, manipulace s osnovou aj.) a dalšími podobnými možnostmi a nástroji, kterými jsou vybaveny některé hybridní knihy a které podporují přístupnost dokumentů jak sluchově, tak znakově postiženým uživatelům.

Ale i přes tyto drobné limity je projekt znakokniha sice unikátní, ale ne jediným počinem na literárně-kulturní scéně. Vedle ní si lze všimnout například projektu na webovém portálu Weblíčko, který nabízí umělecké tlumočení pohádek, bajek a básniček do českého znakového jazyka nebo předčítání z knížky v dětském pořadu Dr. Žako vysílaném Českou televizí. Takové počiny si

zasluhují chválu. Děti, jejichž mateřským jazykem je znakový jazyk, tak mohou vnímat tlumočnicka znakového jazyka nebo neslyšícího herce nikoli jako prostředníka, ale jako hlavního aktéra – vypravěče příběhu, tedy na stejné úrovni jako slyšící děti. Nové inspirace lze také nalézt u samotného uměleckého tlumočení, například u tzv. knižního představení, které provádí divadelní spolek OUKEJ. Dalšímu uměleckému tlumočení a překladu z/do znakového jazyka se věnuje spolek KukátkOO, který rovněž spolupracoval na projektu znakového překladu, kde zajistil samotný překlad a tlumočení textu.

Druhou částí je využití potenciálu knihoven a samotná role knihovníka v rámci znakového jazyka. Velmi vítaným přínosem byla spolupráce knihovny se ZŠ a MŠ logopedickou v Liberci v posledních čtyřech letech, kdy se na doporučení pedagogů rozhodla tlumočit *Staré pověsti české a moravské*, které jsou ve zmíněné škole využívány jako učební pomůcky. Již námět samotné knihy *Staré pověsti české a moravské* je přínosnou edukační a kulturní hodnotou pro žáky základních škol. Mohou se tímto způsobem seznámit nejen s všeobecně známými pověstmi (národními, historickými), ale i s pověstmi z míst, odkud pocházejí. Tato forma se dá dobře spojit s návštěvou místní knihovny a příležitostně podpořit a rozvinout čtenářskou gramotnost u dětí, jejichž mateřským jazykem je český znakový jazyk. Samotná verze znakového překladu *Staré pověsti české a moravské* má ve školním učivu širší záběr, kromě samotné pomůcky v českém jazyce se dají jednotlivé kapitoly přidat i do předmětu dějepisu nebo literatury. Zajímavé materiály, jak pracovat s pověstmi v rámci dané specifické skupiny osob, nabízí různé učebnice, zde bych mohla zmínit projekt *Čtení nás baví*, který vznikl v rámci OPPA Brána k jazykům.

Je také samozřejmostí, že knihovník coby lektor by měl před tvorbou samotné akce spolupracovat s pedagogem dané školy, neboť z pozice knihovníka neexistuje pro ně primární vzdělávání, které by z knihovníka udělalo „specifického pracovníka pro práci s osobami se specifickými potřebami“. V tomto směru pokulhává rovněž

i samotná literatura, která by k tomuto vzdělání vedla české knihovníky. Samozřejmě zde je *Standard Handicap Friendly*, ale samotný dokument ke zhoštění důležité role knihovníka-mentora nestačí. Je známo, že knihovníci většinou postrádají vzdělání v této oblasti. Až 91 % knihoven uvedlo, že nemá vyškoleného knihovníka pro práci s osobami se specifickými potřebami a pouze 15 knihoven jím disponuje! Je tedy důležité, aby knihovník věděl, s jakou skupinou bude pracovat a podle toho také zajistil podmínky pro spolupráci a dosáhl tak aktivního a pozitivního dopadu rozvoje čtenářství u dětí se sluchovým postižením. Proto je samotná spolupráce knihovny a školy nezbytná, čehož je Krajská vědecká knihovna v Liberci dobrým příkladem. Pedagogové speciálních škol mohou knihovníkům poskytnout různé materiály a spolupracovat na akcích pořádaných v knihovně.

Velkým bonusem může být knihovník, který má bohaté zkušenosti s prací se žáky se sluchovým postižením (např. bývalý asistent pedagoga nebo sám sluchově postižený). Dále knihovník musí zajistit technickou stránku, např. vytvoření interaktivní podpory čtenářské gramotnosti. Více o těchto prvích zpřístupnění lze nalézt na stránkách Národního pedagogického institutu České republiky nebo v metodických doporučeních na webu Čtenářských klubů.

Přístupnost a spolupráce se školami by měly být a jsou hlavními cíli knihoven. Proto je nezbytné, aby k této úloze byli také nakloněni a připraveni knihovníci-lektoři. Krajská vědecká knihovna v Liberci je bezpochyby nejlepším příkladem pro ostatní české knihovny, a to nejen v oblasti zpřístupnění knihovnických služeb osobám se sluchovým postižením. Je jedinou a vůbec první knihovnou, která získala certifikát Handicap Friendly k osobám se sluchovým postižením v České republice. Co se týče samotného projektu znakového překladu, je třeba v ní neustrnout a nadále vylepšovat a aktualizovat nástroje v aplikaci. Její rozšíření dalším skupinám uživatelů se specifickými potřebami by bylo jen dalším přínosem pro zkvalitnění služeb knihoven v oblasti přístupnosti.

Výsledky veřejných knihoven v Jihomoravském kraji 2019–2023

Monika Kratochvílová

Monika.Kratochvilova@mzk.cz

Vyplňování statistických ukazatelů nepatří ve většině knihoven k příliš oblíbeným činnostem. Přesto jsou statistická data o činnosti významným ukazatelem, který může na časové ose přinést řadu zajímavých zjištění. Je však třeba se statistickými výsledky pracovat a hledat v nich nejen trendy, tj. jakým směrem se knihovnická práce a potažmo knihovnické služby vyvíjejí, ale také podněty pro práci knihovny v dalších letech a také případné argumenty pro zřizovatele. Mnohdy jsou tyto údaje východiskem při zpracování koncepce knihovny a například v soutěži Městská knihovna roku mohou v jejich benchmarkingové podobě dokonce rozhodnout o vítězství knihovny.

Činnost veřejných knihoven v Jihomoravském kraji odpovídá svými výsledky celorepublikovému vývoji, který v minulých letech citelně ovlivnila pandemie Covid. Uzavření knihoven přineslo výrazný pokles zejména čtenářů, návštěvníků, výpůjček. Uvedené ukazatele dosud nepřekonalaly výsledky předcovidového období.

Jedním z nejméně sledovaných ukazatelů, a to v případě i té nejmenší veřejné knihovny, patří **velikost knihovního fondu**. Standard pro dobrý knihovní fond uvádí doporučený počet 2–3 knihovní jednotky na 1 obyvatele. Větší počet knihovních jednotek v knihovně limituje využití prostor pro další aktivity, např. budování dětských a čtenářských koutků, variabilních možností posezení, konání různých aktivit apod. Potěšující výsledky přináší srovnání přírůstků a úbytků v knihovnách Jihomoravského kraje, kdy jsou větší úbytky příslibem žádoucí aktualizace knihovních fondů především v oblasti naučné literatury a literatury pro děti.

Pozvolný nárůst **fyzických výpůjček** lze sledovat od roku 2022, přesto se jejich výše nemůže srovnávat s výpůjčkami předcovidového období. Částečné navýšení přináší zavádění e-výpůjček v knihovnách. Tato nová služba, včetně začínajících **e-výpůjček** e-audioknih představuje významné rozšíření služeb knihoven do virtuálního prostoru a oslovení zejména uživatelů v produktivním věku, kteří nemají

tolik možností k fyzické návštěvě knihovny. Ale jsou vítaným rozšířením služeb i pro všechny ostatní. Jsou řešením například v případě většího počtu rezervací fyzických dokumentů.

Významný nárůst zaznamenaly **kulturní, komunitní a vzdělávací aktivity** včetně návštěvníků těchto akcí. Tento pozitivní trend potvrzuje, že veřejné knihovny se stále více stávají místy rozmanitých aktivit, setkávání a propojování lidí, prostorem ke vzdělávání, samostudiu a relaxaci. K největšímu nárůstu došlo v oblasti návštěvníků **on-line služeb**. Tato skutečnost odráží čím dál větší míru využití on-line služeb knihoven, jako jsou Knihovny.cz, Díla nedostupná na trhu a především digitální knihovny, které zpřístupňují kulturní bohatství knihoven všem zájemcům o jejich poznávání.

Standard pro dobrou knihovnu obsahuje doporučené ukazatele pro činnost knihoven podle jejich velikosti, jejichž naplňováním optimalizují knihovny svoje služby vzhledem k velikosti sídla, kde působí. Knihovně v Jihomoravském kraji se nejvíce daří naplňovat dostupnost Wi-Fi, následně počet studijních míst a bezbariérový přístup. Právě ten patří mezi významný předpoklad pro návštěvnost knihoven. Umístění knihoven v patře, schody vedoucí do knihovny, to vše může být bariérou zejména pro seniory nebo pro maminky s kočárky.

Registrovaní uživatelé v knihovnách Jihomoravského kraje

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Celkem	142 550	123 630	112 016	122 001	126 324
% z počtu obyvatel	12,15	10,55	9,5	10,26	10,38
Z toho do 15 let	43 722	35 261	30 520	37 264	39 687
% z registrovaných uživatelů	30,67	28,5	27,2	30,5	31,41

Velikost knihovního fondu, přírůstky a úbytky

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Velikost knihovního fondu	4 574 810	4 524 877	4 428 240	4 370 098	4 314 604
Přírůstky	162 668	155 402	144 047	157 466	160 863
Úbytky	234 074	205 523	237 921	207 283	220 123
Výpůjčky	4 335 791	3 335 974	3 049 790	3 619 345	3 693 194
E-výpůjčky	0	0	0	20 293	19 891

Kulturní, komunitní a vzdělávací akce a návštěvníci

Rok	2019	2020	2021	2022	2023
Kulturní, komunitní akce	3 334	2 786	3 522	6 259	7 577
z toho on-line	nesledováno	nesledováno	nesledováno	35	81
Počet fyzických návštěvníků	91 041	71 321	103 693	179 847	207 190
Vzdělávací akce	3 252	2 217	2 878	6 318	7 129
z toho on-line	nesledováno	nesledováno	nesledováno	74	50
Počet fyzických návštěvníků	43 039	39 125	78 266	114 513	142 050
Návštěvníci on-line služeb	1 169 355	1 284 772	1 510 016	1 735 367	1 995 449

Veřejné knihovny v Jihomoravském kraji prošly od doby Covidu významnými proměnami. Nejen zásluhou dotačního titulu Obecní knihovny, který každoročně vyhláší Jihomoravský kraj na podporu obecních knihoven v obcích do 3 000 obyvatel, ale především četnými

aktivitami, které přispívají k jejich komunitnímu rozvoji. Zejména v posledních letech nabízejí regionální oddělení pověřených knihoven **projekty na podporu čtenářství**. Ať už je to například projekt Voda a vodníci Městské knihovny Boskovice, Staň se superhrdinou

Plnění vybraných ukazatelů standardu VKIS

Rok	2019		2020		2021		2022		2023	
Knihovny	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
Bezbariérový přístup	209	34,6	213	34,4	225	36,2	235	38	236	38,1
Wi-Fi	327	54,1	349	56,3	380	61,2	405	65,6	423	68,3
Provozní doba	122	20,2	141	22,7	128	20,6	124	20	121	19,5
Náklady na KF	111	18,4	117	18,8	117	18,8	123	19,9	146	23,6
Studijní místa	367	60,8	385	62	376	60,5	360	58,2	358	57,8
Kulturní a vzdělávací akce	nesledováno		59	9,5	47	7,5	124	20	158	25,5

Městské knihovny Znojmo, Říše kouzel Městské knihovny Hodonín. Vlajkovou lodí Jihomoravského kraje na podporu čtenářství je od roku 2016 projekt **Jižní Morava čte**, který každoročně oslovuje tisíce dětí a jejich rodičů. Výsledky

veřejných knihoven za rok 2023 potvrdily rostoucí zájem uživatelů o aktivity knihoven a ukázaly, že knihovny nemusí být jenom o nabídce skvělých titulů, ale také o skvělých zážitcích a o setkávání.

Olomučany mají novou knihovnu

Helena Jalová

helena.jalova@kicboskovice.cz

Další knihovna v regionu Blansko získala zcela nový prostor. Cesta k němu nebyla jednoduchá a paní knihovnice Eva Vašíčková na tuto chvíli čekala několik let. Výsledek je však více než uspokojivý.

Knihovna obce Olomučany má dlouholetou tradici. Od roku 1962 do roku 2019 sídlila v místní základní škole. Obec se však rozrůstala o mladé rodiny a bylo potřeba uvolnit místo pro potřeby školy. Náhradní prostor pro knihovnu byl nalezen v budově obecního úřadu po zrušené ordinaci lékaře. Dvě malé místnosti však nemohly pojmut tehdejší knihovní fond. Bylo nutné vybrat knihy tak, aby čtenáři měli základní výběr a větší část knih byla pravidelně doplňována ze souborů VF. Ostatní knihy byly uloženy v krabicích na půdě školy.

Podařilo se vytvořit sice náhradní, ale příjemný a světlý prostor i s malým koutkem pro malé dětské čtenáře. Takto knihovna fungovala ke

spokojenosti obyvatel od roku 2019 do poloviny roku 2023. Díky umístění a upravení otevírací doby podle hodin pro veřejnost dle úřadu našlo cestu do knihovny i více čtenářů. Na začátku panovaly obavy ze strany paní knihovnice, jestli děti budou do knihovny docházet. Díky úzké spolupráci se školou se podařilo najít vhodné cesty, jak v této činnosti pokračovat. Paní knihovnice se nadále zúčastňovala čtenářských výzev – pravidelná a úspěšná účast např. v projektu Jižní Morava čte. Dokázala propojit aktivity a nabídku besed tak, aby spolupráce pokračovala a děti knihovnu navštěvovaly.

Mezitím se v obci budovalo, prováděly se terénní úpravy a k místní restauraci přibylo moderní

Kulturní centrum i parkoviště. Návrh celého projektu velmi citlivě a moderně zpracoval: Ing. Arch. Jan Zezůlka.

Postupný vývoj Kulturního centra uvádím stručně v datech:

- rok 2021 – kolaudace
- rok 2022 – v červnu slavnostní otevření Kulturního centra

Kromě sálu s divadelním pódium a světelnou technikou, přisálím i technickým zázemím bylo pamatováno na také na **prostor pro knihovnu a galerii**. Vstup do knihovny je bezbariérový přímo z parkoviště. Vnitřní prostory pak navazují na celé Kulturní centrum, jsou oddělené dveřmi. V případě větší knihovnické akce je možné vše propojit.

Vzhledem k tomu, že v roce 2022 nedostala obec dotaci na vybavení, bylo rozhodnuto, že další etapa bude realizována až v roce 2023. V tom roce opravdu získala obec potřebnou dotaci od Jihoomoravského krajského úřadu. Výroba nábytku byla zadána firmě Linea Blansko.

- Celková částka na vybavení knihovny: 953 238,- Kč
- Z rozpočtu JM kraje činila dotace: 100 000,- Kč

Slavnostní otevření knihovny se uskutečnilo 17. listopadu 2023. Nechyběly květiny, sladký knihovnický dort a poděkování pana starosty za velké úsilí všem, kdo pomáhali v období před otevřením. Podporu knihovně věnovala také

pověřená knihovna. Bylo nutné spojit dříve rozdělený knihovní fond uložený několik let v krabicích; každou knihu vzít do ruky a rozhodnout, jestli je vhodné ji v knihovně ponechat. Všechny ponechané knihy se pak musely znovu označit a obalit. Podařilo se to v období září–říjen 2023 díky velkému nasazení nejen knihovnic, ale také aktivních místních čtenářek. Byl dovezen také zcela nový soubor výměnného fondu, který doplnil nabídku literatury pro všechny generace. Knihy jsou doplněny souborem společenských her nejen pro děti.

Pravidelná půjčovní doba knihovny je stanovena na čtvrtek 15.30–18.30 hodin s tím, že pokud by někdo potřeboval knihu v jiném čase, je možné se domluvit.

Paní knihovnice od té doby pokračuje v realizaci besed se školou a nabídka se rozšířila také na širší veřejnost. Galerie, která je umístěna přímo nad knihovnou, je využívána na malé výstavy regionálních umělců nebo dětských prací. Knihovna samotná je variabilní a lze v ní uspořádat posezení nad knihami pro děti nebo dílničku, ale také besedu pro dospělé. Je vybavená plátnem a zabudovaným dataprojektorem. Výpůjční protokol je automatizovaný a propojený s pověřenou knihovnou. Paní knihovnice prezentuje svoji činnost na webu obce. Obec Olomučany tak získala moderní knihovnu, která má potenciál a snahu svoji činnost zdokonalovat a rozšiřovat.

Knihovna obce Olomučany

Celostátní konference Spolupráce škol a knihoven

Dana Chalupská

Dana.Chalupska@mzk.cz

Konference *Spolupráce škol a knihoven* se konala 26. 3. 2024 v Knihovně Jiřího Mahena v Brně pod záštitou primátorky města Brna JUDr. Markéty Vaňkové. Jejím cílem bylo shrnout aktuální stav spolupráce škol a knihoven a otevřít diskuzi vedoucí k lepšímu naplňování cílů Memoranda o spolupráci Ministerstva kultury (MK) a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) z roku 2021 a Memoranda o spolupráci SDRUK a NPI ČR z roku 2023 oblasti systémového propojení škol a knihoven při rozvíjení čtenářských a informačních dovedností žáků a studentů. Setkání se zúčastnili zástupci knihoven, pedagogů, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Národního pedagogického institutu (NPI), Magistrátu města Brna a dalších zainteresovaných organizací.

V úvodním příspěvku shrnula **Zuzana Zahradníčková** (MK) současný stav spolupráce po roce od přijetí Memoranda o spolupráci SDRUK a NPI ČR. Východiskem vzdělávání je naplňování kurikulárních dokumentů – Rámcových vzdělávacích programů a Školních vzdělávacích programů, které v současné době procházejí revizí.

O revizi kurikulárních dokumentů informoval účastníky konference **Jan Jiterský** (MŠMT). V návrhu se objevuje mimo jiné redukce vzdělávacího obsahu na tzv. závazné minimum potřebné pro praktický život a posilování kompetencí v oblastech informační, digitální a mediální gramotnosti. Pro tvorbu vzdělávacích programů v knihovnách je důležitý důraz na propojení formálního a neformálního vzdělávání a zavedení nové klíčové kompetence – kompetence kulturní. Rovněž zajímavou možností nejen pro školy je možnost volby tří výukových modelů založených na různém pojetí zpracování vzdělávacího obsahu. První model spočívá v zachování tradičních vyučovacích předmětů. Druhý pokrokový model nabízí možnost spojení tematicky blízkých vyučovacích předmětů v jeden. Třetí revoluční model spočívá v multidisciplinárním tematickém pojetí výuky, obdoba dnešní projektové výuky. V tomto modelu spatřují pro knihovníky největší příležitost při tvorbě zajímavých a přínosných programů pro školy.

Zástupci Magistrátu města Brna (MMB) **Veronika Majíčková** z odboru kultury a **Petr Hruška** z odboru školství představili strategické dokumenty a akční plány pro kulturní a vzdělávací instituce v Brně. Drtivá většina základních a mateřských škol spolupracuje s Knihovnou Jiřího Mahena a pravidelně navštěvuje programy pro podporu čtenářské gramotnosti a kritického myšlení. Do budoucna se chtějí zaměřit na podporu čtenářské gramotnosti u žáků 2. stupně ZŠ, podporu žáků ze sociokulturně znevýhodněného prostředí v oblasti čtenářské gramotnosti a rozvoj regionálních kulturně vzdělávacích center v krajských knihovnách.

Poradce premiéra pro informační gramotnost a boj s dezinformacemi **Miloš Gregor** ve svém příspěvku zdůraznil komunitní roli knihoven při vzdělávání digitální a mediální gramotnosti. Vzdělávací aktivity knihoven by měly být zaměřeny na kvalitu a ověřování zdrojů informací.

Markéta Pastorová (NPI Praha), garantka vzdělávací oblasti Umění a kultura, vidí příležitost k užšímu propojení škol a knihoven v doplnění tří průřezových témat v novém návrhu RVP, a to Péče o wellbeing, Společnost pro všechny a Udržitelné prostředí. Knihovny mají potenciál nabízet vzdělávání s prvky zážitkové pedagogiky a mohou ve spolupráci s pedagogy

pomocí implementovat nový pohled na výuku v souvislostech s překonáním oborových hranic.

David Macek (NPI Brno) vnímá knihovnu jako místo, kde dochází k zajímavým setkáním, která mohou člověka ovlivnit na celý život. Informoval také o setkání škol a kulturních institucí pořádaném v rámci projektu Meeting Brno, které se uskutečnilo 24. 6. 2024 na brněnském Špilberku. Jeho cílem je spojit lidi, kteří se jakýmkoliv způsobem podílejí na vzdělávání, sdílení zkušeností a vzájemné inspiraci.

Jana Linhartová, ředitelka Knihovny Ústeckého kraje, nastínila možnost zapojení knihoven do rekvalifikačního vzdělávání – vytvoření Univerzity druhého věku. Dále seznámila účastníky konference se zapojením studentů pedagogické fakulty do dnů mediálního vzdělávání, které proběhly v Knihovně Ústeckého kraje a proběhnou ve zkušebním období i v Brně, postupně by měly být organizovány ve všech regionech.

O spolupráci Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích s NPI hovořila **Věra Jurmanová Volemanová**. Spolupráce probíhá ve dvou klíčových oblastech – vzdělávání knihovníků a vzdělávání a informování pedagogů. NPI zorganizoval pro knihovníky studium pedagogiky volného času k získání pedagogických kompetencí postavené na principech zážitkové a interaktivní pedagogiky. Pro pedagogy byl JVK zorganizován program Současná literatura pro děti a mládež – tipy na doporučenou četbu. V budoucnu se plánuje pokračovat ve vzájemné výměně informací o probíhajících změnách ve školství a následnému přizpůsobování vzdělávacích programů v knihovnách.

Ředitel Městské knihovny Břeclav **Marek Uhlíř** ukázal velmi dobrý příklad spolupráce knihovny s Místní akční skupinou. Díky této spolupráci vznikla v knihovně regionální technická učebna s 3D tiskárnami, roboty a virtuální realitou. Tuto učebnu využívají školy v regionu. Stručně se zmínil i o pestré nabídce vzdělávacích akcí nejen pro školy, které břeclavská knihovna nabízí.

Pavλίna Mazáčová (KISK FF MU) doporučila sledování stránek České školní inspekce,

kde jsou zveřejněny výsledky výzkumu PIRLS a Medializované dětství. K dispozici je zde rovněž brožura Inspirace pro rozvoj čtenářských dovedností PIRLS 2021, která obsahuje nejen výsledky výzkumu, ale také metodiku jejich přenesení do výuky. V rozvíjení čtenářských dovedností je role knihoven nezastupitelná. Týká se to nejen vzdělávacích programů pro školy, ale i předávání informací pedagogům.

Aktualizované Doporučení MŠMT k činnosti a funkci knihoven na základních a středních školách představila **Edita Vaníčková Makosová** (Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského). Podtrhla roli školních knihoven jako bezpečného prostředí pro žáky, které mají problém se začleněním do kolektivu, případně žáky ohrožené šikanou. V metodice najdeme i doporučení týkající se skladby fondů, personálního zajištění a participace knihovny na vzdělávacích aktivitách školy.

Projekt Databanka vzdělávacích knihovnických programů představily **Pavλίna Lišovská** a **Iveta Cehelská** (KJM). Bude sloužit ke sdílení vzdělávacích programů jako pomůcka pro začínající učící knihovníky a inspirace pro všechny, kteří se vzdělávání v knihovnách věnují. Databáze bude implementována do katalogu KJM.

V závěrečné panelové diskusi moderované **Pavλίnou Mazáčovou** se její účastníci **Jana Linhartová** (KUK), **Helena Gajdušková** (koordinátorka MAP Vsetínsko), **Marika Zadembská** (Měk Třinec) a **Petr Vlasák** (Gymnázium a jazyková škola Břeclav) shodli, že vzájemná spolupráce škol a knihoven je nezbytná nejen pro naplnění cílů obou výše uvedených memorandum, ale také velmi přínosná pro zkvalitnění celého vzdělávacího procesu.

Konference byla shrnutím dosavadních výsledků spolupráce v oblasti školství a kultury na různých úrovních. Plánované změny v kurikulárních dokumentech škol mohou být příležitostí pro posílení vzdělávací role knihoven a je na nás, knihovnicích, jak tuto příležitost dokážeme využít.

Od čtenářství k umělé inteligenci

Libuše Foberová

libuse.foberova@msvk.cz

Tématem 16. ročníku knihovnické konference Kniha ve 21. století bylo čtenářství a umělá inteligence. Trefili jsme se do zájmu knihovníků, po otevření registrace byla kapacita City Campusu rychle zaplněna. Další zájemce jsme museli odkázat na YouTube kanál knihovny, na kterém si mohou konferenci pustit ze záznamu.

Konferenci navštívilo 150 účastníků, převážně knihovníků z celé České republiky, ale i z Polska a Slovenska. Tradičně nejvíce účastníků tvořili absolventi Ústavu bohemistiky a knihovnictví oboru Knihovnictví Slezské univerzity v Opavě. Ústav bohemistiky a knihovnictví pořádá tyto konference od roku 2004 a tradičně i letošní ročník uspořádal společně s Moravskoslezskou vědeckou knihovnou v Ostravě. Po celou dobu se snažíme o pevné propojení knihovnické teorie a praxe, což se myslím daří. Poprvé v historii konání konferencí jsme změnili místo i měsíc konání, konference se konala v Ostravě v City Campusu Ostravské univerzity (Katedra studií lidského pohybu Pedagogické fakulty Ostravské univerzity) a v měsíci čtenářů v březnu (20.–21. 3. 2024). Prostory City Campusu jsou velmi atraktivní a moderní, budova se slavnostně otevírala 13. února 2023. Konferenční sál i zázemí umožnily, aby se účastníci i přednášející cítili skvěle a užívali si komfortu prostoru.

Doprovodný program konference

Konference měla v prvním dni doprovodný program, který připravila Moravskoslezská vědecká knihovna. Zájemci mohli navštívit makerspace dílnu a vyzkoušet si programování nebo 3D tisk. Dále mohli navštívit digitalizační pracoviště a vidět, jak se digitalizují dokumenty. Třešničkou na dortu byla ukázková lekce trénování paměti, na které si zájemci mohli ověřit, jak funkční mají paměť. Součástí doprovodného programu byla exkurze v Moravskoslezské

vědecké knihovně a v blízké nové univerzitní knihovně Ostravské univerzity.

Téma umělé inteligence

Umělá inteligence je nástroj, který se dá využít i zneužít. Knihovny se učí, jak implementovat umělou inteligenci do svých procesů, do vzdělávání a do komunity. Knihovna by měla mít roli pomocníka, který učí, co umělá inteligence je a jak funguje. Jak změní roli knihoven? Jak se změní čtenářství, čtenářské kluby? Jak se změní spisovatelství? To jsou otázky, na které hledáme odpovědi. Umělá inteligence ovlivní nejen vzdělávání a pracovní trh, ale také knižní trh. V knihovnách ji využívají ke generování obrázků, ke generování textů (ChatGPT se dá natrénovat na vybrané téma, např. pro zpracovávání rešerší, vytvoření anotací, pozvánek aj.). Asi všichni knihovníci znají překladáč DeepL, který nám usnadňuje čtení a komunikaci se zahraničím.

Přehled příspěvků hlavního dne konference

Letos jsme měli velké štěstí při výběru přednášejících, kteří si připravili velmi zajímavé a podnětné referáty. Jako první vystoupila Anežka Kuzmičová, absolventka Univerzity Karlovy a Stockholmské univerzity, která pracuje na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Přednesla nové pojetí výzkumu gramotnosti u dětí a dospělých. Její práce vychází z předpokladu, že

čtenářské schopnosti a prožitky představují vrstevnatou souhru jazykových, technologických, tělesných, osobnostních a kulturních aspektů a jsou ovlivněny společenským hodnocením. Takové propojení oborů není v humanitních vědách obvyklé, její přístup v kombinaci metod je jedinečný v českém i světovém kontextu. V roce 2022 obdržela prestižní cenu Neuron pro nadějně vědce v oboru společenské vědy. Tvrdí, že čtení je aktivní život, ne jeho protiklad. Práce její výzkumné skupiny při Univerzitě Karlově (2020-) se zaměřuje na dětský prožitek čtení. Společně s dětmi v něm bojíme zavedené představy o tom, co je „správné“, a že čtení chápeme jako formu aktivního života – ne jeho protiklad. Od čtení fikce jsme nedávno přesunuli pozornost k informačnímu čtení, jež se většinou nesprávně chápe jako utilitární, neprožitkové. Představím například naše kreativní pomůcky, které můžou v knihovně i jinde dětem pomáhat při výběru nonfikce a v úvahách nad tím, co je na ní baví.

Ludmila Hrdináková je knihovnicím dobře známá. Působí na Katedře knihovni a informační vědy Filozofické fakulty Univerzity Komenského v Bratislavě. Specializuje se na dětské čtenářství, s obrovskou láskou a vášní dokáže hovořit o metodice práce s dětským čtenářem a s knihou. Výzkumnou pozornost zaměřuje na psychologii a sociologii dětského čtenáře, hledá a vytváří strategie podpory čtenářství a čtenářské kultury, zaměřuje se i na širší kontext čtenářské, informační, mediální a digitální gramotnosti. Ve svém příspěvku představila nové trendy vědeckého zkoumání v oblasti čtení, příspěvek doplnila konkrétními ukázkami z výzkumné praxe. Zdůraznila, že v době umělé inteligence stoupá potřeba intenzivní popularizace čtení a vědy o čtení, a popsala koncept socializace čtení.

Prof. Jiří Trávníček je evropsky uznávaným literárním vědcem a kritikem. Pracuje v Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Zabývá se moderní českou a střeoevropskou literaturou, v poslední době zaměřuje svou

výzkumnou pozornost na čtenářskou kulturu. Zkoumá čtení a knižní trh. Spolu s Národní knihovnou realizoval pět statistických reprezentativních výzkumů čtenářů a čtení. Vydal řadu odborných monografií. Představil koncepty dnešního čtení. Kam se posouváme jako čtenáři? Je pravda, že se čtení ocitá v krizi? Co vlastně dnes znamená činnost „číst“?

Natalie Káčová působí na Katedře informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, kde vede tým projektu Veřejné knihovny jako místa podpory budoucí zaměstnanosti (www.knihovna.ai), jehož cílem je podpořit veřejné knihovny v reakci na sociální dopady umělé inteligence. Pokusila se představit koncept, jak by knihovny mohly být empatickými inovátory.

Petr Dvořáček je technologickým nadšencem a zabývá se praktickým využitím umělé inteligence. V rámci doktorského studia na Ústavu pro výzkum a aplikace fuzzy modelování Ostravské univerzity se zabývá problematikou bezpečnosti neuronových sítí. V minulosti se podílel na vývoji průmyslových aplikací strojového vidění postavených na algoritmech umělé inteligence. Vede skupinu Ostravské AI café, jejímž cílem je spojit lidi z Ostravy a okolí s nadšením právě pro umělou inteligenci. Věnuje se hudbě, je nadšeným hudebníkem. Představil na konkrétních příkladech situace, jak nás může umělá inteligence oklamat a jak jí to můžeme vrátit. Ukázal slabiny umělé inteligence, ale naopak i její silné stránky.

Petr Koubský vystudoval Vysokou školu chemicko-technologickou v Praze a Českou vysokou učení technickou v Praze Fakultu elektrotechnickou. Je redaktorem Deníku N pro vědu a techniku. Učí vědeckou žurnalistiku na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Hovořil o umělé inteligenci a o tom, jak v budoucnu změní duševní práci všech lidí. Vysvětlil, jak LLMs a nástroje typu ChatGPT fungují a jak mohou změnit život nás všech, kteří se věnujeme duševní práci.

Prof. Dušan Katuščák působí na Slezské univerzitě v Opavě, vyučuje knihovnictví. Je expert Evropské komise pro kulturní dědictví a digital humanities a programu COST. V roce 2019 působil jako hodnotitel projektu READ. Patří mezi přední vědce respektované nejen u nás, ale i v Evropě. Je řešitel řady mezinárodních výzkumných projektů. Byl dlouholetým ředitelem Slovenské národní knihovny, zasloužil se o vybudování digitalizační linky světové úrovně ve Vrútkách ad. Byl také proděkanem na Fakultě humanitních věd Žilinské univerzity. Věnuje se bibliografii, digitalizaci, písemnému kulturnímu dědictví, standardizaci v oboru knihovni a informační věda, ochraň a zpřístupňování písemného kulturního dědictví a v tom směru publikuje a organizuje mezinárodní výzkumné projekty. Poukázal na skutečnost, že řada digitalizací novodobých historických dokumentů i novodobých dokumentů je zpřístupňována pouze ve formě obrázků stránek, které zatím nejsou přepsány do editovatelné podoby, jež by umožňovala jejich lepší všeobecnou dostupnost, jejich pochození a následný překlad. Vysvětlil inovativní možnosti zlepšení dostupnosti a využitelnosti digitálních faksimilií pomocí automatického přepisu, který využívá umělou inteligenci v platformě Transkribus.

Petr Očko vystudoval Vysokou školu ekonomickou v Praze a doktorát obhájil na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Pohybuje se ve státní správě, je vrchním ředitelem na Ministerstvu průmyslu a obchodu a zodpovídá za celou novou sekci digitalizace a inovací. Usiluje o to, aby se Česká republika dostala mezi inovační lídry. V poslední době se věnuje také akademické činnosti zejména v oblasti digitální ekonomiky. Působí i na Slezské univerzitě v Opavě na Ústavu bohemistiky a knihovnictví. Představil nové politiky v oblasti umělé inteligence, zejména evropskou legislativu týkající se oblasti digitální ekonomiky. Zmínil i datovou ekonomiku a pravidla umělé inteligence. Vytvořil tak zajímavý konec

konferenčního dne, legislativní tečkou uzavřel téma umělé inteligence.

Finanční a mediální zajištění konference

Uspořádat konferenci v takovém rozsahu není snadné. Přesto, že se nám podařilo získat grant z Ministerstva kultury, neobešli jsme se bez pomoci štědrých sponzorů, kterým velmi děkujeme. Jedná se o Cosmotron Bohemia, KP-Sys, Ceiba, Oris Plus, SKIP 10, Magistrát města Ostravy, Moravskoslezský kraj, Galerii výtvarného umění v Ostravě a Slezskou univerzitu v Opavě. Děkujeme za finanční dary a propagační předměty. Děkujeme také mediálním partnerům: časopisu DUHA, Čtenář, ITlib a Knihovna Plus. Největší poděkování patří hostům konference, přednášejícím a hostiteli Ostravské univerzité. Moc si vážíme toho, že nám zachováte přízeň a léta jezdíte na naše konference a vytváříte tak jedinečnou a neopakovatelnou konferenční atmosféru. Chci také poděkovat studentům knihovnictví Slezské univerzity, bez jejichž pomoci s organizací a zajištěním zdárného průběhu konference, by akce nebyla tak přátelská, pohodová a komfortní.

Plány do budoucna

Na rok 2025 plánujeme Mezinárodní knihovnickou konferenci Ohlédnutí za československým knihovnictvím 1925–2025. Počítáme se zapojením kolegů ze zahraničí. V roce 2025 uplyne 100 let od vydání významné publikace pro knihovníky – Československé knihovnictví od Z. V. Tobolky. Konference bude pro zvané odborníky a proběhne v komornější atmosféře. Bude oslavná a v podobě odměny pro knihovníky, kteří významně ovlivnili vývoj knihovnictví u nás. Cílem je zprostředkovat i zahraniční pohled na české knihovnictví a jeho vývoj. Tradiční knihovnická konference Kniha ve 21. století je v plánu na rok 2026 opět v City Campusu Ostrava. Nejvíce se těším na konferenci v roce 2028, kterou, pevně věřím, uspořádáme v nové budově v Černé kostce.

Zvukové knihy: exkurze do historie a průvodce současností semináře v Městské knihovně v Třebíči

Jitka Němcová

jnemocova@knihovnatr.cz

Napsat průvodce seminářem pro pracovníky zvukových oddělení knihoven nebylo jednoduché, protože první ročník tohoto vzdělávacího programu byl zahájen v červnu 1998. První seminář byl dvoudenní, konal se ve dnech 15. – 16. 6. Ke vzniku přispělo zpřístupnění nové služby pro osoby znevýhodněné při využívání služeb knihovny – půjčování zvukových knih. K těmto knihovnám se v roce 1996 připojila i Městská knihovna v Třebíči. Během roku 1997 přišel návrh od **Mgr. Jany Nejezchlebové** z MZK, že by bylo vhodné zorganizovat vzdělávací program, který by byl přínosný pro knihovníky zvukových oddělení a především čtenáře zvukových knih. A od tohoto roku se začaly načítat jednotlivé ročníky. U všech byli přítomni zástupci z Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana v Praze, která je výrobcem a distributorem zvukových knih, ředitel knihovny pan **Bohdan Roule**, vedoucí knihovny paní **Dagmar Turková** a za technický úsek paní **Renáta Meyerová**.

Program byl zaměřený především na:

- výměnu zkušeností, v prvních letech i organizační začlenění v rámci knihoven, dále akvizici, organizaci fondu, výpůjční a další služby, legislativu platnou pro knihovny
- přednášky odborníků, kteří účastníky seznámili s potřebami uživatelů se zrakovým postižením, možnostmi knihoven a konkrétními formami práce
- využití moderních technologií pro čtení nejen zvukových knih
- příspěvky z praktických činností zvukových oddělení jednotlivých knihoven

Přednášejících se v průběhu let vystřídal mnoho, nelze je všechny vyjmenovat, i když programy jsou archivované. Proto tedy jen stručný výběr těch, kteří se práci se zdravotně a především zrakově postiženým věnují nebo věnovali:

- **Jana Vejsadová**, která pracovala v Krajské knihovně Vysočiny a byla jednou z prvních, která se zasadila o zpřístupnění Internetu pro nevidomé a slabozraké v knihovnách po celé republice. Práci se zdravotně postiženými věnovala většinu svého profesního života a úžasným způsobem dovedla předávat své zkušenosti kolegyním a kolegům.
- **Dr. Michal Kuchař** z občanského sdružení Apogeum, které se věnovalo výrobě audiovizuálních děl (filmů), opatřených komentářem.
- **Mgr. Renata Rucká**, spisovatelka beletrie i naučné literatury s tematikou zrakového postižení. Dalším spisovatelem a autorem příběhů, které se zabývají tematikou nevidomých a které chtějí především pobavit, byl v roce 2018 pan **Jiří Maršálek**.
- **Dr. Jiří Reichel**, dlouholetý šéfredaktor časopisu Zora.

Rychlý vývoj technologií v posledních letech umožňuje jak čtení zvukových knih, tak i přístupnost zrakově postižených k informacím a vývoj zvukové knihy samotné. V prvních letech konání seminářů všechny knihovny půjčovaly zvukové knihy na kazetách, radili jsme se, které kazetové přehrávače čtenářům doporučit, aby jejich ovládání pro

Seminář Zvukové knihy v roce 2012

ně bylo co nejjednodušší. A pak v roce 2009 spustila KTN K. E. Macana v Praze Digitální knihovnu, stahování zvukových souborů a distribuci zvukových knih na CD disku a ve formátu MP3. K tomu se přidaly počítačové programy pro zrakově postižené a další a další podpůrné technologie. Na tuto skutečnost museli reagovat nejen čtenáři zvukových knih, ale i knihovny a tým i program semináře.

V roce 2006 se poprvé na semináři představilo středisko pro pomoc studentům se specifickými potřebami Teiresiás, které v roce 2002 zřídila Masarykova univerzita v Brně. **Mgr. Karolína Stehlíková** a **Petr Hladík** představili multimediální publikace, **Mgr. Petr Červenka** v roce 2015 prezentoval internetové mapy pro zrakově postižené. Od roku 2022 přispívá svými skvěle připravenými on-line přednáškami **Mgr. Radek Pavlíček**, který se věnuje tématu asistivních technologií a digitální přístupnosti. Díky on-line přenosu jsou jeho přednášky k dispozici v archivu seminářů (viz použité zdroje). Doporučuji ke zhlédnutí. Například se dozvíte, jak pomocí nástrojů, které software nabízí, zpřístupnit obsah zobrazovaný na displeji počítače zrakově postiženému uživateli jednoduchými způsoby. Dále doporučuji příspěvek **Mgr. Vladimíry Sedláčkové** z roku 2023, který je praktickou ukázkou práce s Braillovým řádkem a výsledkem spolupráce s Radekem Pavlíčkem.

Informačním zdrojům a systémům pro osoby se specifickými potřebami se rovněž věnoval svým příspěvkem v roce 2015 **Jaroslav Winter**, který představil projekt INSPO.

V roce 2012 vznikla v rámci SKIP sekce služeb osobám se specifickými potřebami Bezbariérové knihovny. Její předsedkyní se stala **Mgr. Helena Hubatková-Selucká**, která si pravidelně připravuje pro seminář informace o činnosti a programech sekce. Její příspěvky jsou rovněž k dispozici v archivu akcí – např. se v přednášce věnuje rozvoji čtenářství a čtenářské gramotnosti osob se zrakovým postižením v knihovnách.

Poděkování za spoluúčast patří třebíčské odbočce SONS, která je součástí seminářů od prvního ročníku a máme i dlouhodobě společné aktivity v třebíčské knihovně.

V roce 2019 se v KTN změnila pozice vedoucí knihovny – paní Dagmar Turková odešla do penze a do Třebíče přijela nová vedoucí **Mgr. Briana Čechová PhD.**, která pak v roce 2022 vystřídala na pozici ředitele knihovny Bohdana Rouleho. Kromě organizačních záležitostí knihovnického charakteru se na semináři věnovala historii i současnému užívání Braillova písma, edičním plánům i Digitální knihovně.

Svým příspěvkem chci alespoň částečně připomenout, co bylo na seminářích k řešení tým, kdo se zúčastnil, i tým, kdo by měli zájem se do třebíčské knihovny v budoucnu na seminář podívat. V letošním roce byla zahájena rekonstrukce hlavní budovy, proto není možné organizovat jakékoliv akce. Budu se tedy těšit příští rok a v nových prostorách na další setkání pracovníků zvukových knihoven.

Nekonečno fantazie – závěr 8. ročníku Jižní Morava čte

Michaela Navrátilová

Michaela.Navratilova@mzk.cz

Znovu jsem si potvrdila, že dětská fantazie je neomezená a bez hranic, že děti rády soutěží, že prohra bolí, ale taky přebolí a touha objevovat svět skrze písmenka je stále veliká. V březnu 2024 jsme slavnostně ukončili 8. ročník projektu Jižní Morava čte. Krajské vyhlášení se neslo v duchu uvolněné atmosféry, za zvuku slavnostních fanfár a za přítomnosti našich patronů – brněnské spisovatelky pro děti i dospělé paní Lucie Hlavinkové a brněnského sochaře pana Václava Sigursona Kostohryze (který je autorem loga projektu – Antoníčka s knížkou na zádech).

Paní Hlavinková (patronka projektu) k tomu dodává: „Letošní ročník soutěže Jižní Morava čte přinesl spoustu výborných literárních i výtvarných prací. Téma Nekonečný svět fantazie děti přivedlo k pohrávání si s představami, zápletkami i ke stvoření zajímavých postav. Moc ráda jsem se opět zúčastnila a nahlédla do myšlenkového světa dnešních dětí, je bohatý, pestrý a přitom citlivý. Je mezi nimi spousta opravdových talentů!“ Děti, které postoupily do krajského kola, získaly knihy, pro vítěze byly připraveny odměny v podobě medailí, diplomů, společenských her, poukázek a dalších drobných předmětů.

Letošní ročník projektu zaznamenal několik změn. Krajské vyhlášení proběhlo až v březnu, děti tak získaly 2 měsíce navíc na tvoření svých soutěžních prací. Další změna nastala v kategoriích. Výtvarná kategorie zůstala jen pro děti z MŠ a 1. třídy. Děti od 2. třídy soutěžily v literárních kategoriích (próza a poezie). Panovala obava, zda se děti zapojí do soutěže. Čísla mluví jasně. Do krajského kola postoupilo celkem 158 soutěžních prací.

Novinkou 8. ročníku projektu byli plyšovi Antoníčky, maskoti projektu vyrobení podle loga. Jednalo se o 7 plyšových panáčků, kteří byli distribuováni do pověřených knihoven. Pověřené knihovny pak Antoníčka půjčovaly zapojeným knihovnám na akce, které se konaly ve spojitosti

s projektem. Antoníček má přijímat dětem čtenářský zážitek a jeho motto je: přinášet do knihoven dobré čtení.

S Antoníčkem na klíně si děti můžou číst, do jeho knížky, kterou si nosí na zádech, můžou psát. Pan Kostohryz (autor loga) říká: „Byl jsem příjemně překvapen, když z mé kresby vznikla plyšová postavička Antoníčka. Je velmi pěkně zpracovaná. Myslím si, že plyšový 3D model je skvělým způsobem, jak zaujmout děti a umožnit jim poslouchat příběhy „s někým“.

Kromě plyšových Antoníčků vznikly i pracovní listy k projektu. Zábavnou formou (luštění, šifry, pro menší spojovačky a nebo např. bludiště) se děti dozvídají zajímavé informace. Vzťahovaly se k tématu soutěže a byly nazvány Bájny svět fantazie starých Řeků. A na závěr už jen čísla. V 8. ročníku projektu Jižní Morava čte bylo zapojeno **78 knihoven** Jihomoravského kraje. V knihovnách se podařilo uskutečnit **245 akcí**, kterých se zúčastnilo **6 949 dětí** a **1 396 dospělých**. S projektem Jižní Morava čte jsme se účastnili i větších akcí, které pořádaly jiné organizace, např. Mendelův festival, anebo Festival vědy. Dále jsme vystoupili s programem na DeCentní slavnosti.

A co dál? Začínáme připravovat **9. ročník** projektu Jižní Morava čte. Zvolené téma soutěže je **Hudba mého srdce**. Projektu přeji co nejlépe dětských milovníků písmenek.

Výzvy a příležitosti pro knihovny v kontextu postupující digitalizace státu

Ondřej Hudeček

ondrej.hudecek@mlp.cz

V knihovnickém prostředí má pojem digitalizace jednoznačnou definici. Myslíme jím proces převodu analogových dokumentů do digitální podoby. V jiných kontextech ale toto slovo nabývá obecnější významy, a tak se například digitalizace stala jednou z hlavních kapitol programového prohlášení vlády ČR. Zde vystupuje jako synonymum pro automatizaci procesů státu za účelem jeho efektivnějšího fungování a uživatelsky přívětivějšího kontaktu s občany. O této úrovni digitalizace, totiž o různých digitálních nástrojích státu a dalších online řešeních pojednává následující článek.

Začneme několika milníky z poslední doby. V dubnu roku 2023 vznikla Digitální a informační agentura (DIA) jako speciální úřad věnující se právě podpoře digitalizace. Velkou mediální pozornost si v letošním roce vysloužilo spuštění portálu DiPSy, tedy Digitálního přihlašovacího systému pro podávání přihlášek na střední školy, nebo aplikace eDoklady, která umožňuje prokazovat naši totožnost před úřady elektronickou formou.

Co s digitalizací státu v knihovnách?

Možná se už nyní ptáte, proč by právě toto mělo být vůbec tématem pro knihovny. Mohu-li si dovolit osobní komentář, tak proto, že knihovnu chápou primárně jako službu lidem, především těm, kteří jsou digitálními novinkami posledních let znejistěni, v jejich důsledku zmateni a mnohdy až podrážděni. Můžeme se ale obrátit i do stále ještě ne tak dávné minulosti a připomenout si, že

Seminář Digitální služby státu v knihovnách - Martin Úlovec

právě knihovny v České republice se velkou měrou zasloužily o osvětu v oblasti základních počítačových dovedností a práce s internetem. Stručně řečeno – učili jsme veřejnost zacházet s počítačovou myš a používat e-mail. S rozvojem digitalizace státu, místních samospráv ale i soukromého sektoru opět nastává potřeba, abychom se do tohoto procesu aktivně zapojili a lidem s přechodem do nové digitální doby pomohli.

Zdůvodnění aktivní participace knihoven na tomto tématu můžeme ale najít i v dokumentech, kterými se řídíme nebo řídit chceme. Knihovní zákon v § 4 odst. 1 písm. c) říká, že veřejné knihovnické a informační služby spočívají také ve "zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samospráv". Abychom mohli tyto informace všem bez rozdílu zajistit, vyžaduje to v digitální době dvě nutné podmínky: dostatečné technické zázemí knihovny a kvalifikovaný personál. Vzhledem k tomu, že obojí se dnes již stalo nutností, zdá se být logické tuto službu nejen nabízet, ale též učit veřejnost digitální nástroje státu a samospráv aktivně využívat, neboť, jak praví otřepané moudro, je lepší naučit člověka rybařit, než mu rybu dát.

Pro druhé zdůvodnění se můžeme podívat na obecné směřování našeho oboru, které vytyčuje *Koncepce rozvoje knihoven*, ale zároveň je patrná v každodenní praxi mnohých z nás. Do knihoven zavádíme samoobslužná zařízení založená na technologiích RFID a další technologické nástroje, jejichž smyslem je automatizace rutinních činností a cílem zvýšení objemu času, který můžeme věnovat našim uživatelům. V *Koncepci* sebevědomě tvrdíme, že „knihovny se snaží na rozvoj technologií reagovat, ve veřejném sektoru patří mezi aktivnější a mezi paměťovými institucemi jsou lídry“. V současnosti se nám nabízí jedinečná příležitost prokázat, že takovými lídry skutečně jsme.

Společné komunikační téma knihoven

Počínaje rokem 2021 máme v knihovnictví vždy dvě hlavní roční komunikační témata. U jednoho

se soustředíme především na budování vnitřních kapacit a školení zaměstnanců (interní komunikaci), zatímco u druhého směřujeme naše aktivity více k veřejnosti. Prvním společným tématem byla udržitelnost, resp. cíle udržitelného rozvoje (SDGs), druhým mediální vzdělávání a nejnovějším, pro roky 2024 a 2025, je **podpora digitální gramotnosti**. Pokud se vám zdá, že jde o nahodilou a nesouvisející volbu témat, tak opak je pravdou. Výběr odpovídá jednak prioritám *Koncepce rozvoje knihoven*, jednak reaguje na aktuální společenskou potřebu. Digitální vzdělávání musí jít ruku v ruce se zvyšováním úrovně mediální gramotnosti. Naučíme-li více lidí pracovat s digitálními zařízeními, musíme je zároveň připravit na nástrahy, které je v online světě mohou potkat. A právě tímto vzděláváním přispíváme k naplňování cílů udržitelného rozvoje – kvalitní vzdělávání (cíl č. 4) a snižování nerovností (cíl č. 10).

Co tedy konkrétně znamená podpora digitální gramotnosti pro knihovny jako společné komunikační téma? V předchozích odstavcích jsem se pokusil poukázat na skutečnost, že se jedná o téma logické a bytostně „knihovnické“. Právě naším úkolem je pomoci co nejvíce lidem vyrovnat se s novinkami v digitální oblasti, aby mohli využívat jejich benefity a nespadli se příslovečné „digitální propasti“. Také proto Nadace OSF, náš dlouholetý partner, připravila pro knihovny sérii pracovních setkání s názvem *Role knihoven v posilování digitální gramotnosti a digitálního začleňování*, na kterých skupina knihovnických profesionálů z celé republiky diskutovala s různými přizvanými odborníky na jaké typy služeb a pro jaké cílové skupiny bychom se měli především soustředit. Víte například, že podle klasifikace z roku 2019 najdeme v dospělě české populaci ve věku 18–75 let více než pětinu těch, kteří se řadí mezi digitálně vyloučené (12,5 %) či ohrožené digitálním vyloučením (8,5 %)?

Nejsme na to sami

Je jasné, že na takto velký úkol potřebují knihovny řadu spojenců. Kromě Nadace OSF proto představitelé knihovnických spolků, krajských knihoven,

MZK nebo NK ČR vyjednávají se zástupci ústředních orgánů státu a dalších klíčových institucí. V době psaní tohoto textu jsou dokončovány poslední detaily před podpisy memorand o spolupráci mezi Národní knihovnou a Úřadem vlády ČR, resp. Národní knihovnou a Úřadem práce. Ve spolupráci knihovníků a odboru Kabinetu místopředsedy vlády pro digitalizaci byl připraven e-learningový kurz *Knihovníci jako mediátoři v šíření základních digitálních dovedností*. Díky Úřadu práce a MPSV získáme zvýhodněný přístup do databáze vzdělávacích lekcí projektu *Jsem v kurzu*, kde budou připraveny i základní kurzy digitální gramotnosti nejen pro knihovníky. Od vzniku Digitální a informační agentury jsme v kontaktu s jejími zástupci, máme přístup k informacím o jejich chystaných záměrech, ať již v oblasti technických řešení nebo komunikačních plánech. O možnostech financování knihovnických aktivit probíhají dlouhodobě jednání i se zástupci MŠMT, mj. díky memorandu o spolupráci uzavřenému v roce 2021 mezi MK ČR a právě MŠMT. Máme své zástupce ve *Výboru pro digitální vzdělávání* (Rada vlády pro informační společnost), pracovní skupině věnující se umělé inteligenci na MPO, sledujeme aktivity neziskového projektu Česko.Digital (Digitální inkluze, Digitální partnerství), knihovny jsou zvány k účasti na akcích v rámci Týdne pro Digitální Česko. A tím výčet institucí a organizací, s nimiž jednáme, zdaleka nekončí. V tuto chvíli na to tudíž rozhodně nejsme sami.

Co nás čeká v nejbližší době

Už máte občanku v mobilu? Možná máte, možná v tom – zatím – pro sebe nevidíte žádný přínos. Český stát se ale v letošním roce snaží ukázat, že benefity používání elektronických dokladů existují, a proto také před několika měsíci spustil aplikaci eDoklady. Zároveň zákonem ukládá úřadům povinnost eDoklady při prokazování totožnosti akceptovat. Knihovny se k této povinnosti připojí nejpozději 1. ledna 2025.

Elektronické doklady a další nástroje eGovernmentu jsou zaváděny proto, aby nám všem

usnadnily komunikaci s úřady, je proto mnohem lepší k nim přistupovat jako k příležitosti, jak zlepšit naše stávající služby nebo jak přilákat do knihoven ty, kteří o naše služby dosud neprojeví zájem. Totéž platí pro Portál občana, který je faktickou branou k desítkám digitálních nástrojů státu a který mohou potenciálně přes bankovní identitu využívat miliony obyvatel ČR. Aktuálně je vydáno kolem šesti milionů bankovních identit, přičemž na Portálu občana je registrováno kolem milionu a čtvrti občanů. Samozřejmě platí, že bankovní identita je pouze jednou z možností, jak se na Portál přihlásit.

Kdo je připraven, není překvapen

Je lepší být připraven, než překvapen. Ve spolupráci s DIA a s podporou všech knihovnických asociací a sdružení jsme proto v Městské knihovně v Praze uspořádali v polovině dubna 2024 seminář *Digitální služby státu v knihovnách*, který byl věnován podrobnému představení Portálu občana, identitních nástrojů a aplikaci eDoklady. Ve své práci bude pokračovat i skupina, která se ustavila pod vedením Nadace OSF začátkem tohoto roku a která se věnovala posilování digitální gramotnosti a digitálnímu začleňování. Její vedení přebírá kolegyně velmi dobře znalá knihovnického prostředí. Jedním z prvních úkolů této skupiny by mělo být připravit podklady pro komunikaci výše zmiňovaných digitálních nástrojů státu v knihovnách.

Vracím se proto obloukem na začátek svého textu. Tak jako jsme před více než dvaceti lety pomáhali lidem s ovládním počítačové myši a založením e-mailové schránky, nyní je třeba ukazovat a vysvětlovat výhody moderního eGovernmentu, tedy elektronické komunikace s úřady. Máme pro to řadu dobrých předpokladů: technické vybavení knihoven je v dobrém stavu (např. díky dlouholetým dotacím z programu VISK 3), máme velmi hustou síť pokrývající celou republiku a těšíme se výrazně důvěře ve společnost. V současnosti máme zkrátka nejlepší předpoklady dokázat na poli digitalizace státu něco podobného, co se povedlo knihovnám v Estonsku.

Aplikace Tichá linka v knihovnách

Eva Štípková

eva.stipkova@tichysvet.cz

Knihovny se v posledních letech staly místy, která nejen že poskytují přístup k zapůjčení literatury všeho druhu, ale také nabízí prostor k pořádání osvětových a kulturních akcí a jsou klidným útočištěm k vyhledávání informací. Často se ale zapomíná, že zde existuje nemalá skupina lidí, kteří se potýkají s různým druhem postižení sluchu (neslyšící, nedoslýchaví, ohluchlí, uživatelé kochleárního implantátu a hluchoslepi) a kteří k tomu, aby se stali pravidelnými návštěvníky knihoven, potřebují trochu jiné podmínky. Do této skupiny patří i prelingválně neslyšící, tedy lidé, kteří se narodili plně neslyšící nebo s nevyužitelnými zbytky sluchu, případně o sluch přišli v raném dětství. K tomu, aby mohlo dojít k jejich oslovení, je ale ze strany knihoven třeba hledání netradičních cest, vymýšlení nových typů služeb a často i zahájení spolupráce s netradičními partnery.

Málo se to totiž ví, ale pro tyto neslyšící je čeština vlastně cizím jazykem a čtení v ní je pro ně často namáhavou a těžkou činností. Jejich přirozeným jazykem je český znakový jazyk (ČZJ) a ten má oproti češtině zcela jinou gramatiku a strukturu. Většina z nich základy českého jazyka „užitkově“ zvládne, ale vášnivými čtenáři zpravidla nejsou. Což je takový začarovaný kruh, protože právě čtení a zdokonalování se v něm, potažmo v češtině, by jim pomohlo i v lepší orientaci ve společnosti, při komunikaci s okolím atd., o přínosu k informační a mediální gramotnosti ani nemluvě.

Proto by knihovna, chce-li oslovit i tyto uživatele, měla začít nabízet bezbariérové služby a jít jim mnohem více „naproti“. A co to obnáší? Zajímat se o problematiku světa a života neslyšících, jejich kulturu a potřeby a zahájit spolupráci s těmi, kdo tuto jinakost dobře znají, např. sami neslyšící a jejich organizace či podpůrné a pomáhající nebo pečující organizace. S těmi všemi je dobré navázat kontakt, získávat informace, mapovat potřeby, zájmy, možnosti a hledat vhodné cesty.

Naprostá většina knihoven pořádá řadu zajímavých vzdělávacích přednášek, kurzů, besed a mnoha dalších aktivit pro veřejnost. Část z nich pak již svými aktivitami přispívá

k vytvoření inkluzivní společnosti a snaží se splnit cíl rovného přístupu ke všem službám a programům. Na některých místech tak jsou vybrané akce tlumočené do znakového jazyka, mají zavedenou aplikaci Tichá linka – službu online tlumočení a přepisu, pořádají besedy a přednášky o světě neslyšících, zaměstnávají kolegy se sluchovým postižením, zavádí znakové čtení pro děti, pořádají speciální vzdělávací akce pro neslyšící, např. v oblasti IT, poskytují prostor pro kurzy znakového jazyka a mnoho dalšího.

Velký potenciál představují také osvětové aktivity, např. divadelní představení, koncerty a jiné kulturní akce tlumočené do ČZJ a přednášky a besedy o neslyšících a s neslyšícími pro veřejnost. Ideální by bylo, pokud by knihovny disponovaly zajímavou nabídkou titulů, dobře vyhledatelných na webu, nejlépe i v ČZJ. Při orientaci v knihovně by pak pomohl snadný a přehledný přístup (mezinárodně srozumitelné ikony k označení v katalogu, na regále apod.). Během komunikace při samotné návštěvě se nabízí využití možnosti online tlumočení a přepisu, například prostřednictvím Tiché linky. K tomu všemu je ale ještě potřeba vstřícný, ochotný a zasvěcený přístup personálu a snaha nabídnout další služby. Jedno

Tichá linka

s druhým je pak předpokladem k tomu, aby se knihovna stala pro neslyšící bezpečným místem, které jim nabízí možnost stát se dalšími spokojenými uživateli.

Příkladem dobré praxe pak mohou být mnohé knihovny, jako např. Krajská vědecká knihovna v Liberci, která vytvořila již několik „znakoknih“. Liberecká knihovna a knihovna města Ostravy pak obě získaly certifikát Handicap Friendly pro oblast sluchového postižení. Knihovna města Hradce Králové má zase zavedenou dlouhodobou intenzivní spolupráci se školami pro žáky a studenty se sluchovým postižením. Městská knihovna Frýdek-Místek pravidelně pořádá osvětové přednášky a autorské čtení pro neslyšící děti. V knihovně Ústeckého kraje využívají Tichou linku, pořádají workshopy o lidech se sluchovým postižením pro školy a pravidelnou akci Cestování všemi smysly, která je přístupná i v ČZJ. Tyto knihovny a mnoho dalších pak svou činností přispívají k osvětě široké veřejnosti, k přístupnosti pro lidi se sluchovým postižením a v neposlední řadě k bourání bariér ve společnosti.

Jak již bylo zmíněno, existuje online aplikace Tichá linka, která může být zdarma zavedena přímo do knihoven. Ta nabízí tlumočení českého znakového jazyka i přepis mluvené řeči online. Její podstatou je zajištění možnosti online komunikace lidem se sluchovým postižením, a to jak v případě osobního rozhovoru,

tak třeba telefonátu. Tlumočnick/přepisovatel a klient se spojí online, Tichou linku je tak možné využít naprosto kdekoliv. Člověk si dle svých potřeb vybere vhodnou službu. Pokud užívá znakový jazyk, zvolí si tlumočení a spojí se s tlumočnickem videohovorem. Jakmile upřednostňuje psanou češtinu, využije služby přepisovatele skrze textové okno.

Tichá linka nabízí také instalaci spojovacího „tlačítka“ na webových stránkách. Což usnadňuje rychlou možnost komunikace s knihovnou odkudkoliv. Stačí v sekci kontakty kliknout na „tlačítko“ a vybrat preferovanou službu – přepis nebo tlumočení.

Konzultanti a konzultantky z Tichého světa, který tlumočnické služby Tichá linka provozuje, velmi často spolupracují na realizaci přednášek a osvětových akcí o lidech se sluchovým postižením s knihovnami po celé ČR. Mnoho z nich se podílí na pravidelných besedách pro veřejnost a také na přednáškách pro knihovníky a knihovnice.

Organizace Tichý svět pomáhá osobám se sluchovým a kombinovaným postižením v jakékoliv životní situaci. Od roku 2006 jim poskytuje všestrannou podporu v podobě sociálních služeb, které jim ulehčují začlenění se do společnosti. Nabízí Tichou podporu (sociální rehabilitaci), Tiché poradenství (odborné sociální poradenství) a tlumočnické služby Tichou linku. Působí na území celé České republiky jak terénně, tak i ambulantně.

Tichá linka

Online tlumočení znakového jazyka
přepis mluvené řeči

Jsme tu pro Vás již od roku 2008.

Elpida pomáhá knihovnám rozumět seniorům

Jan Bartoš

jan.bartos@elpida.cz

Elpida sdílí s knihovnicí své odborné zkušenosti v přístupu ke vzdělávání seniorů. Prostřednictvím lektorské akademie SEFTE, programů mediální gramotnosti nebo vzdělávací platformy ELBOT. Spolupráce je přínosná pro obě strany. Knihovny mohou zkušenosti Elpidy využívat při přetváření svých poboček v lokální centra vzdělávání a komunitního života. Naopak, Elpida jako pražská organizace může díky knihovnám působit v celorepublikovém měřítku. Formy vzájemné interakce jsou organické a decentralizované.

V krátkosti o Elpidě

Centrum Elpida, se svými dvěma pražskými pobočkami, je významným místem pro seniory hledající vzdělání a komunitní zapojení. Každoročně tyto pobočky navštěvuje přibližně 3 000 unikátních seniorů, kteří se účastní zhruba 10 000 hodin programu. Elpida realizuje svoje pro seniorské aktivity v deseti učebnách, dvou komunitních místnostech, v jedné komunitní zahradě a v jednom vnitrobloku. Prioritou je vytvářet seniorům přátelské a stimulační prostředí pro vzdělávání a společenský život.

Rejstřík aktivit Centra Elpida je široký a zahrnuje mnoho témat zaměřených na různé aspekty života seniorů. Nabízíme kurzy digitální gramotnosti, kde se senioři učí základy práce s počítačem a chytrými telefony. Mediální gramotnost je dalším klíčovým tématem, s důrazem na kritické myšlení a rozpoznávání dezinformací. V oblasti zdravého životního stylu pořadáme celou řadu pohybových aktivit a přednášky o výživě a mentálním zdraví. Mezigenerační aktivity propojují seniory s mladšími generacemi a podporují vzájemné učení a porozumění. Programy zahrnují také jazykové kurzy, kreativní dílny a dobrovolnické aktivity, které jsou klíčové pro sociální integraci seniorů a jejich aktivní zapojení do komunity. Důležitost těchto aktivit spočívá v jejich schopnosti podporovat pocit sounáležitosti a aktivní účasti na společenském životě

Na čem stavíme

Centrum Elpida se filozoficky opírá o koncept aktivního stárnutí, který je klíčový pro jeho přístup

k vzdělávání a podpoře seniorů. Aktivní stárnutí je myšlenkový směr, který zdůrazňuje, že stáří není jen obdobím pasivity, ale aktivní fáze života plná příležitostí. Tento koncept vychází z teorie, že senioři mají stejnou potřebu osobního rozvoje a sociálního zapojení jako mladší generace. Aktivní stárnutí podporuje fyzickou, duševní a sociální aktivitu seniorů, čímž přispívá k jejich celkovému zdraví a kvalitě života. Koncept aktivního stárnutí byl poprvé formulován Světovou zdravotnickou organizací (WHO) v roce 2002. Centrum Elpida přejímá tyto principy a integruje je do svých programů, čímž podporuje seniory v jejich úsilí o aktivní a naplňující život.

Dánské inspirace

Naše snaha vymanit se z role vševědoucího experta a připravovat program **SPOLEČNĚ** se seniory místo pouze a výhradně **PRO** seniory nás zavedla k implementaci tzv. dánského modelu, který se stal pilířem našich programů a iniciativ. Dánský model se vyznačuje důrazem na komunitní zapojení a dobrovolnictví, čímž vytváří prostor pro vlastní iniciativu seniorů, autentický program a sdílenou odpovědnost za výsledek. Naše iniciativa **Lektørem**, přinesla během dvou let k dobrovolnictví více než padesát seniorů, kteří si vyzkoušeli roli lektora nebo facilitátora aktivit. Nevěnovali jsme se ale „hotovým dobrovolníkům“ s již vytvořeným přesvědčením, ale běžným aktivním seniorům, pro které účast byla skutečná výzva a vstupem na nepoznané území přinášejícím osobní katarzi.

Pro nás jako organizátory přináší dánský model nespočet benefitů. Především umožňuje budovat silné a soudržné komunity, kde se senioři cítí být součástí silného příběhu, se kterým se mohou identifikovat. Dobrovolnictví navíc poskytuje flexibilitu při organizaci aktivit a umožňuje nabízet širší spektrum programů díky zapojení seniorů jako dobrovolníků. Tito dobrovolníci přinášejí do našich programů nové nápady a zkušenosti, což obohacuje nejen ostatní účastníky, ale i samotnou organizaci.

Dánsko je v evropském kontextu považováno za lídra v oblasti komunitního zapojení a dobrovolnictví. Jejich model nám ukázal, jak efektivně můžeme integrovat seniory do komunitního života. Cesta týmu Centra Elpidy do Dánska v létě 2023 byla převratným momentem, který zásadně ovlivnil naši vizi budoucího rozvoje Centra. Viděli jsme na vlastní oči, jak mohou komunitní centra fungovat jako živoucí, dynamická, autentická a demokratická místa, kde senioři hrají aktivní roli, a uvědomili jsme si, jak velký potenciál tento přístup má. Dánský model nám nabídl inspiraci a umožnil nám představit si růst našeho centra jako místa pro vzdělávání, tvoření a budování silné, propojené komunity.

Z covidu se zrodil ELBOT

Nápad na vzdělávací online platformu vznikl během pandemie covidu-19, kdy jsme v Centru Elpida rozjeli distanční vzdělávání, ke kterému se postupně připojilo až tisíc seniorů. E-learning má především tu výhodu, že zájemce může studovat, kdy chce on, třeba ve dvě ráno, když nemůže spát. Potřebuje k tomu jen počítač či chytrý telefon a připojení na internet. Je to řešení vhodné pro seniory, kteří nemohou nebo nechtějí docházet na offline akce. Ať už kvůli vlastním zdravotním důvodům, povinnosti spojené s péčí o rodinné příslušníky, nebo proto, že nabídka v jejich místě bydliště chybí. Jedním z kurzů dostupných na platformě ELBOT je „Fakt, jo?“, který se skládá z pěti instruktážních videí zaměřených na základy ověřování informací.

ELBOT nemá být jen vzdělávací platforma, ale i socializační a komunitní. Měla by v budoucnu usnadňovat hledání nových kamarádů, propojovat fanoušky jednotlivých témat a oborů a budovat komunitu pomocí chatu a diskusních fór. Letos zpřístupňujeme dobrovolnický modul, který umožní seniorům vytvářet vzdělávací obsah pomocí šablon a publikovat svoje vědomosti, zkušenosti či dovednosti a sdílet je s ostatními. Budeme moc rádi, pokud by se knihovníci rozhodnou zapojit a zorganizují setkání se seniory na toto téma.

Lektorská akademie SEFTE 2.0

Vzdělávací modul Senior friendly teacher, zkráceně SEFTE organizuje Elpida již řadu let a mezi podstatnou část absolventů patří právě knihovníci, kterých jsme napočítali již skoro padesát. Program zahrnuje školení v oblasti komunikace, didaktiky a psychologie stárnutí, což knihovníkům umožňuje lépe pochopit potřeby seniorů a efektivněji s nimi pracovat. Certifikát z akademie SEFTE je ocenění, které zvyšuje kvalifikaci knihovníků a otevírá nové možnosti pro jejich profesionální rozvoj. Vytváříme však pokračování, SEFTE 2.0, které reaguje na nové výzvy současnosti a rozpracovává akcenty a trendy, kterým Elpida přikládá velký význam. Nová akademie bude zaměřena na předávání praktických zkušeností a dovednosti v oblastech budování komunity, dobrovolnictví a rozvoje počítačových kompetencí ve věku digitálních služeb státu. Ve spolupráci s Elpidou knihovny mohou posilovat svoje kapacity v podpoře celoživotního vzdělávání, „senior friendly“ přístupu a posilování komunitního ducha. Tímto přispějí k podpoře cílové skupiny, jejíž počet a význam bude nadále růst.

Závěr

Pro zájemce ze stran knihoven Elpida vytvoří vzdělávací program ušitý na míru vašim potřebám. Od naší metodiky dánského modelu, přes lektorské dovednosti až po vzdělávání v rámci digitálních služeb státu – více na <https://centrum.elpida.cz/skoleni-lektoru>.

Rok Knihovny Milana Kundery

Jindra Pavelková

Jindra.Pavelkova@mzk.cz

Knihovna Milana Kundery (dále KMK) slavnostně otevřená 1. dubna 2023 má za sebou rok své existence. Za tu dobu se jí podařilo nejen dostat do povědomí návštěvníků (turistů i badatelů), ale rovněž zpřístupnit převážnou část fondu a začít s realizací kulturního programu.

Právě k ročnímu fungování KMK a též k nedozítým 95. narozeninám Milana Kundery byly spuštěny **edukační programy pro studenty středních škol**. Máme připraveny tři moduly zaměřené na Kunderův román *Žert*, a to *Charakteristika postav*, *Vážnost a nevážnost a ironie* a *Identita a související motivy*. Všechny tři moduly jsou připraveny na lekci v délce 45 minut, modul věnovaný postavám románu je pak možno realizovat ještě v 90minutové lekci. Pro uvedení do díla Milana Kundery je k dispozici též modul *Milan Kundera v kostce*.

Současně s edukačními programy byla spuštěna **návštěvnícká aplikace**, která návštěvníkům přibližuje jednotlivá díla Milana Kundery. Na doplňování aplikace o další informace, ukázky či propojení do digitální knihovny se stále pracuje, stejně jako na jazykových verzích. Nyní je dostupná v češtině, angličtině a francouzštině, plánovány jsou ovšem i další jazyky, abychom vyšli vstříc alespoň největším skupinám návštěvníků, kteří do KMK zavítají.

Na sestavování **kulturního programu** se podílí programová rada, která byla u KMK ustavena již v roce 2023 a jejímiž členy jsou:

- Juergen Boos, ředitel knižního veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem,
- Yasmina Reza, spisovatelka, dramatička a herečka,
- Adam Thirlwell, spisovatel,
- Stéphan Crouzat, velvyslanec Francie v České republice,
- Teresa Cremisi, nakladatelka a spisovatelka,
- Florence Noiville, spisovatelka a novinářka,

- Martin Glaser, ředitel Národního divadla v Brně,
- Tomáš Kubíček, ředitel Moravské zemské knihovny,
- Miroslav Balašík, šéfredaktor nakladatelství Host.

Hlavním tématem přednášek a debat jsou Evropské hodnoty a tak v listopadu 2023 přijel do Brna **Robert Menasse**, přední rakouský spisovatel, který nejen promluvil na téma střední Evropy, ale také četl ze svého dosud v češtině nevydaného románu *Die Erweiterung*. V závěru dubna letošního roku se tématu střední Evropy věnoval ve své přednášce rovněž na univerzitě v Cardiffu působící právník a sociolog **Jiří Příbáň**.

V rámci podzimu proběhne představení českého překladu knihy francouzské spisovatelky a novinářky **Florence Noiville** o Milanu Kunderovi, jejíž vydání připravuje nakladatelství Host. Plánováno je též představení českého překladu *Totožnosti* vydávaného nakladatelstvím Atlantis.

Z dalších světově známých autorů se zájemci mohou těšit např. na vystoupení profesora současné filozofie na École normale supérieure **Frédérica Wormse**, slovinského básníka, spisovatele, překladatele a editora **Aleše Štegra**, nositelky Nobelovy ceny za literaturu, polské spisovatelky **Olgy Tokarczuk** či norského spisovatele **Karla Ove Knausgård**, jejichž představení v Brně je právě připravováno.

Knihovna Milana Kundery se však podílí též na přípravě **výstav a prezentací díla**

Stéphane Czrouzat, velvyslanec Francie v ČR (uprostřed) na návštěvě Knihovny Milana Kundery

Milana Kundery ve světě. V současné době je zapojena do realizace projektu pocty Milanu Kunderovi na Univerzitě v Rennes plánované na listopad letošního roku. KMK se podílí též na přípravě výstavy zaměřené na české spisovatele 60. až 90. let 20. století, kterou otevírá Národní muzeum taiwanské literatury 5. prosince 2024.

Za poslední rok jsme též významně postoupili se zpřístupněním fondů Knihovny Milana Kundery. V elektronickém knihovním katalogu jsou zastoupeny již téměř všechny jazyky, do kterých bylo dílo Milana Kundery přeloženo a kterými KMK disponuje. V posledních měsících jsme tak bojovali s katalogizací titulů v turečtině, vietnamštině, japonštině, korejštině či čínštině, určovali, které z titulů jsou v srbštině, srbochorvatštině nebo chorvatštině a nyní nás vedle hebrejštiny, arabštiny či perštiny čeká

ještě malajalámština, gruzínština či arménština nebo azerbajdžánština.

Velkou měrou se podařilo posunout zpracování recenzí na dílo Milana Kundery. Všechny výstřižky jsou nyní již uspořádány podle titulů, jazyků, případně nakladatelů do *Knih výstřižků*, které již mají vytvořené katalogizační záznamy. Počítáme s jejich digitalizací v druhé polovině tohoto roku a zapojením do návštěvnické aplikace. Stejně tak se již podařilo zpracovat všechny autorské kresby a ocenění a kolekce fotografií jsou již roztříděny, adjustovány na arších a začíná se s jejich katalogizací a následnou digitalizací.

Prvních kroků ve zpřístupnění se dočkala též osobní knihovna Milana Kundery, přivezená z Paříže na přelomu srpna a září loňského roku. Knihovna je uspořádána, je k ní vytvořen prozatímní seznam a po přidělení druhé lokální signatury začne její katalogizace.

Hudba v digitální knihovně Moravské zemské knihovny

Filip Jebavý
jebavy@mzk.cz

Popularita digitálních knihoven každým rokem stoupá. Ať už je důvodem zavedení distanční výuky anebo jen vzrůstající velikost digitálního fondu, digitální knihovnu mnoho lidí považuje především za úložiště digitalizovaných knih a časopisů. Podobně jako knihovna fyzická však i ta digitální nabízí mnohem širší spektrum dokumentů, než by se na první pohled mohlo zdát. Kromě očekávaného bohatství literatury se v nich nacházejí také rozmanité sbírky zvukových nahrávek a notových materiálů, které hudebníkům, studentům či odborníkům nabízejí nebývalý přístup k bohatému hudebnímu dědictví. Většina těchto dokumentů je navíc zpřístupněna bez nutnosti přihlášení nebo návštěvy fyzické knihovny.

Zvukové nahrávky

Zvukové nahrávky tvoří pouze malou část z celkového počtu dokumentů digitálního fondu Moravské zemské knihovny. Pokud bychom se však podívali na trendy posledních několika let – především vzrůstající popularitu hudebních streamovacích služeb a podcastů – je zcela zřejmé, že tato forma digitálních dokumentů je velmi žádaná. V digitální knihovně Moravské zemské knihovny můžeme tuto kategorii dokumentů nalézt ve vyhledávacích fasetách pod názvem *Zvukové nahrávky*.

V současné době se zde nachází necelých 700 zdigitalizovaných dokumentů. Nalezneme zde jak velké zastoupení umělecké (vážné) hudby – od Johanna Sebastiana Bacha, přes Bedřicha Smetanu až k Bohuslavu Martinů – tak mnoho žánrů hudby populární či lidové. V menším počtu zde nalezneme i nahrávky mluveného slova. Výhodou digitalizace a digitální knihovny je také možnost využít rozsáhlou filtraci pomocí faset. Uživatel si tak může zvolit nejen skladatele či interpreta, ale také svůj oblíbený žánr, nástrojové obsazení nebo hudební formu.

Digitalizace zvukových nahrávek

Jak již bylo řečeno, zvukové nahrávky tvoří pouze malou část dokumentů v digitální knihovně. Důvodem jsou především specifika digitalizace

a stanovení standardů metadat v digitálních knihovnách. Samotná zvuková nahrávka totiž není to jediné, čemu je potřeba při digitalizaci věnovat pozornost. Důležitými prvky jsou také skeny zvukového nosiče, obalu či bookletu. Ostatně správná digitalizace by měla zachytit ucelený pohled na daný dokument – nikoliv pouze na jeho obsah. Na rozdíl od digitalizace běžných tiskovin je tedy proces skenování zvukových nahrávek mnohdy několikafázový proces.

Dalším specifikem je samotné zobrazení v digitální knihovně. Podobně jako u digitalizace je i zde potřeba dbát na všechny prvky dokumentu. Správné zobrazení je závislé nejen na struktuře digitalizovaných dat, ale také na řádně zapsaných metadatech, dle daných standardů. Tím nejdůležitějším specifikem je poté pochopitelně funkčnost přehrání zvukové nahrávky. Jak správně uchopit tuto problematiku – technicky i z pohledu standardů – je v současné době předmětem řešení několika institucí. Lze však očekávat, že počet zvukových dokumentů po vyjasnění této problematiky výrazně vzroste.

Hudebniny

Druhou kategorií z oblasti „Hudba v digitální knihovně“ nalezneme pod názvem *Hudebniny*.

Opět si můžeme výběr dokumentů omezit pomocí stejnojmenné fasety.

V porovnání se zvukovými nahrávkami je zastoupení této kategorie výrazně větší s počtem necelých 7000 dokumentů. Opět zde nalezneme široké spektrum dokumentů od notovaných liturgických knih a motet z první poloviny 16. století až po zpěvníky současnosti. Zastoupeno je tedy i několik druhů notace – od chorální, menzurální až po moderní. Nechybí ani možnost filtrace pomocí faset klíčových slov – forma, účel, obsazení – autorů, žánru nebo například nakladatele.

Hudebniny Kroměříž

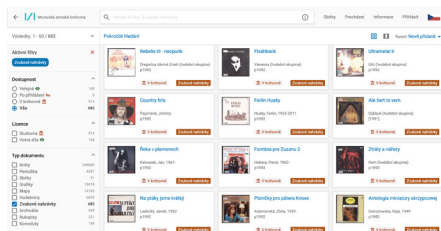
V digitální knihovně Moravské zemské knihovny se navíc nachází jedna specifická kategorie hudebnin označených licencí *Hudebniny Kroměříž*. Jedná se o archiválie ve vlastnictví Arcibiskupství olomouckého pod správou Muzea umění Olomouc, zpřístupněné ve spolupráci s Moravskou zemskou knihovnou v digitální knihovně. Tato sbírka mapuje hudební dění především kroměřížských kostelů a arcibiskupského zámku v 17. až 19. století. Nacházejí se zde jak díla skladatelů českých zemí, například tehdejšího dvorního skladatele Pavla Josefa Vejvanovského, tak také opisy děl skladatelů takzvané První vídeňské školy – Josepha Haydna či Wolfganga Amadea Mozarta. Tato hudební sbírka je tedy z kulturně historického pohledu nesmírně cenná.

Dokumenty s touto licencí, tedy *Hudebniny Kroměříž*, si mohou číst všichni uživatelé digitální knihovny, a to i bez přihlášení. Každý dokument je však opatřen ochranným vodoznakem. Podmínky plného přístupu k archiváliím jsou definovány badatelským řádem Muzea umění Olomouc a jsou vázány na vyplnění badatelského listu.

OmniOMR

Jednou z hlavních výhod digitální knihovny je možnost fulltextového vyhledávání. Tuto možnost však u hudebnin lze využít jen velmi omezeně. Uživatel se tak musí spoléhat pouze na zmíněnou filtraci pomocí faset anebo

jednoduché vyhledávání pomocí klíčových slov či jiných metadat. Relativně častou metodou vyhledávání hudebnin je zápis a indexace notového incipitu, kterou sice některé knihovny provádí při katalogizaci hudebnin, avšak stávající knihovní systémy neumožňují s takto zapsanou notací dále pracovat. Navíc tento způsob umožňuje pouze hledat skladbu, nikoliv hledat ve skladbě.

Z tohoto důvodu vznikl ve spolupráci Moravské zemské knihovny a Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy projekt OmniOMR, který má za úkol implementovat detekci a rozpoznávání hudební notace (hudebně-sémantických informací – výška, délka, pořadí tónů) do digitální knihovny. V rámci tohoto projektu by měl také vzniknout samostatný systém, umožňující indexaci hudebnin nejen v digitálních knihovnách postavených na systému Kramerius, ale také například v takzvaných discovery systémech. Díky vzniklému indexu bude moci tento systém například vyhodnotit podobnosti dvou notových záznamů, vyhledat tyto podobnosti nebo obecně vyhledávat v dané skladbě. Index bude navíc obsahovat i odkazy na skeny notových záznamů a další potřebná metadata.

V budoucnosti můžeme očekávat, že se počet digitálně zpřístupněných hudebních dokumentů bude nadále zvyšovat. Ať už k tomu napomůže sjednocení přístupů digitalizace zvukových materiálů, digitalizace cenných hudebních fondů nebo implementace nových technologických řešení, věříme, že se i této části digitálního fondu dostane větší pozornosti. Ostatně již v současné době, jak jsme si ukázali, má ze světa hudby co nabídnout.

Lektorský tým MZK

Anna Mrázová

Anna.Mrazova@mzk.cz

Moravská zemská knihovna se již několik let může pochlubit bohatým kulturně-vzdělávacím programem. Tisíce našich návštěvníků se tak každoročně v MZK zúčastní poutavých přednášek, promítání cizojazyčných filmů, vernisáží či autorských čtení.

V loňském roce se ale naše knihovna rozhodla vyjít z bezpečí své moderní budovy a přidat se do víru open-air akcí určených široké veřejnosti. Vloni jsme se tak zapojili do **Mendel festivalu**, **Festivalu vědy** na brněnském výstavišti či do prezentace na největším veletrhu vzdělávání v ČR – **Gaudeamus**, který každoročně navštíví více než 30 000 návštěvníků a 400 vystavovatelů ze 17 zemí.

Kromě toho se i sama MZK odhodlala spolu s téměř třemi desítkami brněnských knihoven i k samostatné akci. Druhý ročník – letos pod

názvem **Den brněnských knihoven** se pod záštitou primátorky města Brna a za velkého zájmu publika uskutečnil 4. června 2024.

Kromě technického vybavení stojí ale konání a účast na takovýchto akcích především na lidech. Moravská zemská knihovna díky vstřícnosti svých zaměstnanců vytvořila Lektorský tým, který na open-air akcích představuje Brňanům i lidem z bližšího či vzdálenějšího okolí naše služby, aktivity, akce a projekty. Každý člen týmu je odborníkem ve své oblasti a k tomu v rámci interního školení nabyt také vědomosti z dalších, pro veřejnost důležitých a zajímavých oblastí, činností MZK. Podle časových, rodinných a pracovních možností tak tito lidé zastupují a reprezentují naši knihovnu malým i velkým. Všem jim za to patří nejen můj dík.

Oči Brna tentokrát plné barev a humoru

Věra Böhmová

Vera.Bohmova@mzk.cz

Oblíbený výstavní cyklus Oči Brna v Moravské zemské knihovně nově představuje osobitého výtvarného umělce, hudebníka, textaře a frontmana populární brněnské skupiny Poletíme? Rudolfa Brančovského.

Jako výtvarník se Brančovský věnuje převážně akrylové a akvarelové tvorbě. Je také autorem četných velkoplošných maleb ve veřejném prostoru. Jeho tvorbu prostupuje charakteristická nadsázka, hravost a humor. Svá díla dosud prezentoval na desítkách výstav u nás i v zahraničí. Společně se skupinou Poletíme? vydal sedm hudebních alb. Vystupuje na festivalech a v klubech po celé České republice. Výstavní prostor ve foyer budovy MZK ožil pestrými barvami, které jsou pro Brančovského tvorbu typické.

Návštěvníci si mohou prohlédnout hned několik originálních obrazů, objekty, ilustrace, skici či malířské vybavení, ale také rukopisy textů na novou desku Poletíme? Výstavu doplňuje série čtrnácti reprodukcí obrazů Křížová cesta, které Brančovský vytvořil pro soukromého sběratele umění a jež by koncem roku měla vyjít v knižní podobě s průvodními texty předních českých teologů a známých osobností napříč křesťanskými směry. Výstava v Moravské zemské knihovně potrvá do 19. července.

Helena Dlouhá – držitelka ocenění MARK 2023

Petra Kozlová
kozlova@kmo.cz

Helena Dlouhá získala ocenění MARK v roce 2023. Na tuto cenu byla nominovaná již v letech 2020 a 2021.

V prvé řadě je na místě vyzdvihnout Heleninu činnost v **projektu S knížkou do života/Bookstart**, jejímž hlavním cílem je předčtenářská gramotnost, tedy fakt, že číst dětem je prospěšné již od nejtělejšího věku. Do tohoto mezinárodního projektu se Svaz knihovníků a informačních pracovníků ČR připojil v roce 2017. V roce 2018 se Helena stala členkou pracovní skupiny výše zmíněného projektu a svými nápady, entuziasmem a flexibilitou inspirovala a stále inspiruje své kolegyně a kolegy, knihovny i účastníky projektu. Aktivně se zapojuje do všech činností spojených s projektem, je správcem Facebooku, webu, vytváří zpravodaj a je také příspěvatelkou do metodických příruček projektu.

Její zaujetí pramení již na Vysočině, kde se narodila a kde získala vztah k poctivé práci a zároveň zde zformovala své humanitní zaměření a vztah k četbě. Ten upevnila nejen místní knihovna, ale také její babička, učitelka v mateřské škole, a maminka, která podporovala pravidelné čtení, což je hlavním mottem dalšího projektu, do kterého se Helena zapojila, a to je Celé Česko čte dětem.

Vraťme se do roku 2004, kdy Helena začala studovat na Střední odborné škole informačních

a knihovnických služeb v Brně (v roce 2011 byla škola sloučena s Obchodní akademií).

Již během studia se zapojila se spolužáky do řady projektů podporujících čtení a svými organizačními dovednostmi motivovala sebe i své okolí. Jako příklad bych uvedla **projekt Make a Connection – Připoj se**, který se zaměřoval na vytváření akcí pro děti ve školách (2006–2007). Studenti své aktivity prezentovali na festivalu v Jičíně v roce 2007.

V roce 2008 začala studovat bakalářský dvouobor Knihovnictví – Historie na Slezské univerzitě v Opavě. Na studium navázala magisterským studiem oboru Knihovnictví se zaměřením na veřejné knihovny komunitního typu, studium úspěšně ukončila v roce 2013.

Na univerzitě si osvojila svůj vztah k dobrovolnické činnosti, která se stala základem jejího myšlení a praktického života. V roce 2009 se stala členkou Studentské unie Slezské univerzity (dříve Asociace studentů a přátel Slezské univerzity), kdy do roku 2017 spolu s ostatními studenty organizovala akce především charitativního typu a dobročinné sbírky.

Projekt Předčítač se stal dalším impulsem k podpoře čtenářské gramotnosti, kde Helena

působila v letech 2012–2017 nejen jako koordinátorka, ale také jako aktivní členka projektu, kdy předčítala spolu s dalšími studenty dětem ve Slezské nemocnici v Opavě. Tuto aktivitu od roku 2014 pak rozvíjela i v Městské nemocnici v Ostravě, již jako regionální koordinátorka projektu Celé Česko čte dětem.

S těmito vklady se v roce 2013 stala podstatnou součástí týmu ústředního oddělení pro děti a mládež v Knihovně města Ostravy, kde jako knihovnice pracuje dodnes. Základem její knihovnické činnosti je projekt S knížkou do života/Bookstart, který propaguje nejen v rámci knihovny a města, ale jako členka pracovní skupiny má její činnost na projektu celorepublikový aktivní a pozitivní dopad. Komplexní přístup k práci, který je pro činnost v knihovnách s oddělením pro děti a mládež tak důležitý, je hlavní devizou Helenina působení. Zapojila se zcela bezprostředně do praktického knihovnického života, který s sebou někdy nese i náročnou práci, ale zároveň později ducha i mysl.

Kontakt se čtenáři bez rozdílu věku, ale především komunikace s dětmi je hlavní náplní výpůjční činnosti. Helena umí poradit, doporučit, nasměrovat. Má všeobecný přehled, čte, přemýšlí, uvažuje a své nápady s nadšením uvádí do knihovnické praxe. Můžeme tyto činnosti považovat za běžné a zcela bez potřeby je vyzdvihnout, ale když v dnešní době rychle spotřeby nezapomínáte na kontakt s lidmi, na kontakt se slovem, obrazem a prostorem

a dokážete vše sdílet a podporovat, potom má práce knihovnice význam.

Besedy pro školky a školy veškerého typu, a to včetně spolupráce s Ostravskou univerzitou, lekce informační a mediální výchovy, přednášky, tvořivé dílny, soutěže, vítání občánků, spolupráce s pedagogy, konzultace se studenty. To je jen nástin dalších každodenních pracovních činností, jejichž základem je výpůjční činnost a pestrý knižní fond.

Spolupráce s centrem Čtyřlístek se zaměřením na práci s klienty se zdravotním postižením Heleně otevřely cestu k vytvoření programů pro handicapované uživatele s propojením světa dětí a dospělých. Vše tak může zúročit i v úzké spolupráci se sociálním podnikem **Mental Café**, který sídlí v Ostravě a kde Helena uplatňuje i svou potřebu dobrovolnické činnosti.

Každodenní kontakt s lidmi a knihami je radost a Helena z toho umí vytěžit pro sebe i okolí maximum. Její motto zní: „*Když něco neumím, tak se to naučím*“. Za vše hovoří Helenina aktivita **Nádherné úterý** v rámci projektu S knížkou do života/Bookstart a Hry proti nudě, kdy si v knihovně můžete vyzkoušet společenské a stolní hry, seznámit se s roboty a zkusit porazit ve hře i paní knihovnici. Zůstane ve vás pocit sounáležitosti, pobavíte se a ještě si domů odnesete knihu, kterou si budete s rodinou číst před spaním. Blahopřeji Heleně Dlouhé k ocenění a jsem ráda, že důležitá je nejen cesta, ale také cíl.

Bude vás zajímat, že...

... Městská knihovna v Praze nabízí prostřednictvím virtuální reality cestu časem do historie budovy Ústřední knihovny, první účelové budovy pro knihovnu v Československu a zároveň tehdy jedné z nejmodernějších knihovnických budov v celé Evropě konce 20. let 20. století. Model v aplikaci Visiolibrum je průchozí a umožňuje prohlížet si jednotlivé části knihovny a plnit tematické úkoly. Cílem krátkého virtuálního zážitku je představit nejen historicky a architektonicky cennou budovu, ale především nabídnout vyzkoušet si možnosti virtuálního prostředí a vyzvat uživatele k vlastnímu experimentování. Více informací o projektu najdete na adrese www.mlp.cz/vr.

O učícím knihovníkovi poučeně (a kriticky)

Marek Timko

marek.timko@fpf.slu.cz

Mazáčová, Pavlína. *Rozvoj kompetencí učícího knihovníka: výzkumy – kurikulum – gramotnosti*. 1. vydání. Praha: Národní knihovna České republiky – Knihovnický institut, 2023. 92 stran. ISBN 978-80-7050-783-4.

O rozvoji profesních kompetencí učících knihovníků pojednává publikace vysokoškolské pedagožky a informační vědkyně Pavlína Mazáčové *Rozvoj kompetencí učícího knihovníka: výzkumy – kurikulum – gramotnosti* (2023). Jak píše autorka v Úvodu, „... publikace vznikla v návaznosti na výsledky průzkumu Národní knihovny ČR, který proběhl v roce 2019 a mapoval spolupráci knihoven a škol ve vzdělávání dětí a mládeže z pozice knihovníků“ (s. 5), je zřejmé, že napsání této publikace bylo podníceno výzkumem i potřebami knihovníků. A jak autorka dále dodává, učící knihovníci dnes nemají dostatečné povědomí o vizech vzdělávání, o kurikulích či o strategických dokumentech tykajících se cílů vzdělávání. Někdy knihovníkům chybí i hlubší znalosti z oblasti různých typů gramotností, resp. metod, jak tyto gramotnosti v knihovnicko-vzdělávací praxi efektivně aplikovat a rozvíjet.

Publikace je to rozsahem nevelká a je tvořena sedmi kapitolami. V první kapitole se autorka zabývá aktuálními principy vzdělávání a učení, vymezuje základní pojmy celoživotního vzdělávání a učení a v souvislosti se vzděláváním charakterizuje samotný pojem kompetence, do kterého se promítají čtyři základní složky: znalosti, dovednosti, hodnoty a postoje. Autorka připomíná, že současné formální i neformální vzdělávání by se od memorování a zaměření se na encyklopedické znalosti mělo více přiklonit „k práci s informacemi“, k „... schopnosti se neustále učit a aplikovat poznání do běžných

praktických situací“ a připravovat se na to, že se „děti a mladí lidé vzdělávají k nejistým, neznámým profesím budoucnosti“ (s. 8).

Ve druhé kapitole se věnuje specifikám výuky a vzdělávání v knihovně a definuje koncept učícího knihovníka. Ve třetí kapitole navazuje na kapitolu předchozí, a to zejména výčtem a tematizací 12 kompetencí pro učícího knihovníka (vycházejí z dokumentu *Standards for Proficiencies for Instruction Librarians and Coordinators* z roku 2007), přičemž jako klíčovou kompetenci vnímá schopnost vyučovat. Při definici učícího knihovníka odkazuje také na dokument *Roles and Strengths of Teaching Librarians* z roku 2017, který jej obsahově vymezuje jako „knihovníka vyučujícího v různých kontextech, přičemž je výuka součástí nebo úplnou náplní jeho pracovních povinností“ (s. 14). Určitě zajímavý by byl v tomto kontextu výzkum českých knihoven, který by zjišťoval, kolik procent takových učících knihovníků – z celkového počtu knihovníků – v českých knihovnách vlastně máme. Obávám se, že to procento by bylo spíše nižší, než bychom považovali za žádoucí.

Čtvrtá kapitola pojednává o možnostech propojování formálního (školního) vzdělávání se vzděláváním neformálním, kam patří i vzdělávání realizované v knihovnách, a to v různých formách a podobách. Autorka v této kapitole zmiňuje i výsledky výzkumů, které se na téma této spolupráce realizovaly. Zajímavé je např. zjištění, že „nejčastější odbornost pracovníků knihoven, kteří realizují vzdělávací aktivity se školami, tedy učících knihovníků, není

knihovnické ani pedagogické vzdělání, ale jiné odborné vzdělání v kombinaci s kurzem zaměřeným na vzdělávání (32 %)“ (s.18). Výsledky výzkumu předkládají nejenom konkrétní zjištění pro praxi informačního vzdělávání, ale poukazují i na hranice a omezení spolupráce knihoven a škol v rámci vzdělávacích aktivit.

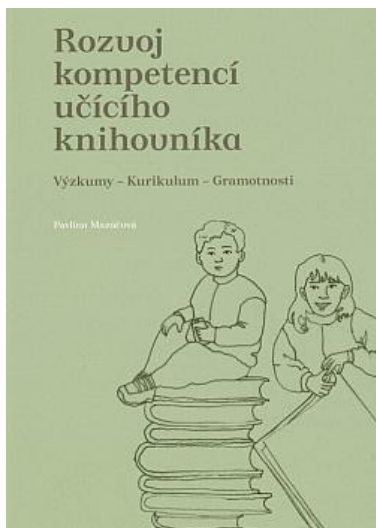
V kapitole jsou zmíněny i důležité strategické dokumenty a memoranda, o které se spolupráce škol a knihoven můžou opírat (např. *Memorandum o spolupráci mezi MŠMT a MK, Memorandum o spolupráci Národního pedagogického institutu a Sdružením knihoven ČR* či *Strategie vzdělávání v ČR do roku 2030+*). Obsáhle je pátá kapitola, které tematizuje potřebu znalosti školního kurikula v praxi učícího knihovníka, a to zejména

v kontextu *Národního programu vzdělávání*, konkrétních rámcových vzdělávacích programů (RVP) a školních vzdělávacích programů (ŠVP), které definují vzdělávací cíle (záměry i výstupy). Autorka se v této kapitole podrobněji věnuje všem stupňům školního vzdělávání a poukazuje na jejich specifika. Šestá kapitola je stručným pohledem na problematiku celoživotního vzdělávání a učení, autorka zmiňuje osm klíčových kompetencí pro tento typ vzdělávání.

Sedmá, závěrečná kapitola se věnuje problematice gramotnosti a jako základní a nejdůležitější typy gramotnosti pro současnost autorka uvádí: *čtenářskou gramotnost, informační gramotnost a mediální gramotnost*. V rámci rozvíjení čtenářské gramotnosti dětí a mládeže P. Mazáčová nabízí i konkrétní metodická doporučení v podobě přehledných tabulek, ve kterých popisuje čtyři pilíře čtenářské gramotnosti (vztah

ke čtení, porozumění textu, posuzování obsahu a formy textu, čtenářská nezávislost), a to v kategorii předčtenářů (resp. dětí v předškolním věku), žáků ve věku 6–8 let, žáků ve věku 9–11 let, žáků ve věku 11–13 let a teenagerů do 15 let. Tuto část publikace vnímám z pohledu učícího knihovníka jako nejkonkrétnější, nepraktičtější i neinspirativnější.

Součástí této kapitoly je i stručná a názorná prezentace 8 oblastí rozvoje informační gramotnosti a konkretizace témat možných vzdělávacích programů v knihovně, které vycházejí z dokumentu *Metodika rozvoje informační gramotnosti*. Jako inspirativní vnímám i podkapitoly věnující se mediální gramotnosti. Chybí mi ale tematizace *environmentální gramotnosti*, kterou často opomíjejí i školní standardy a metodické dokumenty!

Kdybych měl zhodnotit celkovou odbornou, věcnou úroveň práce, byl bych „nucen“ s radostí konstatovat vysokou erudici autorky – a to jak erudici teoretickou, tak i erudici praktickou a zkušenostní! Publikace vychází nejenom z důležitých administrativních, vzdělávacích či odborných dokumentů, ale i ze zrealizovaných průzkumů. Co se týče mých „výtek“ k textu, není jich mnoho, konkrétně dvě: na s. 45 se objeví formulace „... mohou obohacovat dle filozofie školy...“, tady bych asi místo termínu „filozofie“ volil slovo „cíle“ („zaměření“ či „strategie“). Jako věcně zavádějící považuji formulaci v tabulce u výstupní úrovně informační gramotnosti v indikátoru Software, kde je uvedeno, že „žák ví, že informace (tedy i programy) se uvnitř digitálních zařízení ukládají v podobě nul a jedniček“ (s. 83), jelikož „jedničky“ a „nuly“ jsou jenom symbolickou (znakovou) reprezentací nespojitého elektrického signálu. Na závěr si dovoluji trochu subjektivního

postesknutí, které se ani tak netýká recenzované publikace, jako spíše obecnějšího systémového, vzdělávacího, konceptuálního i koncepčního problému. V knize *Vzdělání jako provokace* (v českém překladu vyšla v roce 2018) uvádí její autor, významný kritik dnešních západních koncepcí institucionálního, tedy převážně školního vzdělávání, rakouský filosof Konrad P. Liessmann tuto svou charakteristiku současných vzdělávacích cílů škol: „*Lidé se nemají vzdělávat, ani se stát vzdělanými, dnes se požaduje získání ‚kompetencí‘ jako týmové schopnosti, komunikační pohotovosti, pozitivního přístupu k inovacím a digitální zdatnosti* (s. 9). Dodám, že Liessmann tady nepoužívá pojem *kompetence* v lichotivém smyslu, vzdělávání jako nabývání kompetencí, podle něj neplní základní cíle v obecném a vpravdě filosofickém smyslu slova a tím je „*pochopení vlastní nedostatečnosti*“ a „*s věděním nevěděním*“ (s. 11). Vzdělávání, a to ani to školní, podle něj nelze redukovat na „*formální schopnosti a aplikační orientaci*“, tedy na něco, co je výsledkem jen „*diktátu doby a jejích mód*“ (s. 10). Ze slova „kompetence“ se dnes, podobně jako ze slovního spojení „*kritické myšlení*“, často stávají jakási mantra či magická zaklínadla, kterými se posvěcují či zařikávají jakékoli potřeby či cíle vzdělávání. Jakoby se vybavenost jistou sadou profesních kompetencí vzdělaného, ale i vzdělávajícího se subjektu, stalo obecným cílem učící se společnosti. Pokud se ale z prostředku vzdělávání stane cíl, co (nebo kdo?)

bude výsledkem? Možná už nastal čas otevřít kritickou diskuzi o tom, k čemu „kompetence“ jako subjekty vzdělávání vlastně potřebujeme. Pokud obecně uznáme pravdivost triviálního tvrzení, že proces učení předpokládá proces *učení se*, dojdeme k propojené smyčce: *učící se knihovník – učící knihovník – učící se knihovník – ...* atd., pak i hodnotu „kompetenci“ *učícího knihovníka* můžeme adekvátně vnímat jenom v procesuálním a tedy relativním smyslu. V návaznosti na to, co v samotném Úvodu práce uvádí její autorka, Pavlína Mazáčová, tedy že: „*[p]ředkládaný text je první část zamýšlené série odborných publikací, které postupně přinesou odpovědi na otázky, jaké kompetence by měl mít a co by měl ve svém směřování zvládat učící knihovník pro to, aby dokázal svým uživatelům pomoci řešit nejrůznější situace každodenního života ve 21. století*“, lapidárně konstatuji (a snad ne jenom sám za sebe, ale i za širší knihovnickou obec): „Už teď se těšíme na Vaše další odborné publikace!“

Marek Timko (*1979, Prešov) – působí jako odborný asistent na Ústavu bohemistiky a knihovnictví Slezské univerzity v Opavě, kde se věnuje výuce informační vědy, informační etiky a popularizaci evoluční ontologie. Dvacet let působí externě jako vyučující na Katedře informačních studií a knihovnictví Masarykovy univerzity v Brně. Od roku 2022 také pracuje v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě jako katalogizátor. Žije v Ostravě.

Bude vás zajímat, že...

... projekt *Kyber tabu* jednoduše vysvětluje pravidla a zákonitosti současného online mediálního prostředí všem věkovým skupinám. Srdcem projektu je čtrnáct krátkých videí, která se věnují jednotlivým tématům (Zprávovody, Data, Algoritmy, Reklama, Informace, Dezinformace, Informační válka, Duopol, Protihráči, Nálady, Závislosti, Politika, Kyber otázky, Budoucnost) a tištěná publikace. Autorem námětu i kreativním producentem *Kyber tabu* je PhDr. Libuše Šmuclerová. Více informací lze najít na webových stránkách <https://www.kybertabu.cz/>.

Kreativní prostory pro hudební aktivity v německých hudebních knihovnách

Beate Straka, Paul Tillmann Haas, Andreas Klingenberg, Sebastian Wilke
sebastian.wilke@stadt-frankfurt.de

Činnost hudebních knihoven v Německu je velmi rozmanitá. Nástrojem k prosazování společných zájmů a platformou pro výměnu zkušeností je Mezinárodní sdružení hudebních knihoven, archivů a dokumentačních center IAML Deutschland, které spojuje německé veřejné a vědecké knihovny, rozhlasové a orchestrální knihovny i knihovny hudebních akademií. Následující řádky přibližují čtyři moderní a inovativní způsoby řešení tvůrčích prostor a služeb pro uživatele. Na příkladech ze Stuttgartu, Oldenburgu, Detmoldu a Frankfurtu nad Mohanem jsou představeny přístupy, které nechávají v knihovnách hudbu rozeznít a současně umožňují využívat knihovní fondy moderním a uživatelsky přívětivým způsobem.

Operní ministudio Opernstudiolo ve Stuttgartské městské knihovně

Beate Straka

Stuttgartská městská knihovna je považována za místo, které žije kulturou a uměním, což je jedním ze základních pilířů její činnosti. Pokud jde o hudbu, je vidět téměř všude, především na regálech. Nabídka dokumentů je široká. Naleznete zde 100 000 různých materiálů s hudební tematikou, které tvoří hmatatelnou součást hudebního fondu jednoho z největších veřejných hudebních oddělení v Německu. Tento fond je odborně spravován a zpřístupňován obyvatelům města i dalším uživatelům. Zvláštní pozornost je věnována stěžejním tématům městské kultury: pěveckým sborům, Státní opěře, muzikálům, Popovému centru regionu Stuttgart, jazzové scéně a mnoha dalším. Významné místo v prezentaci knihovny a jejích fondů zaujímá sekce Stuttgartský hudební region.

Hudební oddělení je již léta úzce propojeno se stuttgartskou hudební scénou. Hudební knihovna sleduje a dokumentuje hudební život ve Stuttgartu. V operním ministudiu „Opernstudiolo“ hraje klíčovou roli Stuttgartská státní opera. Před více než deseti lety navázala

knihovna spolupráci se Stuttgartskou státní operou a pozvala členy dramaturgického oddělení, aby se seznámili s tehdy novou Ústřední knihovnou a jejím operním ministudiem. Skutečnost, že tehdejší dramaturg opery byl dlouholetým uživatelem knihovny, vedla k navázání kontaktu v osobní rovině. Díky opernímu ministudiu se uskutečnilo přání opery, aby ji bylo možné poznat i na jiných místech ve městě – bez předchozí domluvy a dokonce s předstihem. Ke všem operním premiérám v aktuální sezoně si tak můžete zapůjčit materiály z hudebního oddělení: životopisy, knihy, libreta, partitury, klavírní úpravy, CD a DVD. Opera je doplňuje svými publikacemi a propagačními materiály, jako jsou letáky a pohlednice. Ve fondech hudebního oddělení najdete operní průvodce a operní časopisy, audioknihy, hudební podklady (playalongy) i sbírky árií.

Jednou ročně je opera v budově knihovny slyšet i vidět v rámci akce „Oper zur Mittagszeit“ („Opera k obědu“). Nápad na její uspořádání vznikl šťastnou náhodou při diskuzi během prohlídky studia. Na začátku sezony v říjnový všední den přijdou v poledne do Městské knihovny dva pěvci, klavírista a dramaturgové jednotlivých sekcí. Opera zajistí

klavír. V otevřeném sále knihovny se pak slo-
vem i hudbou představuje nový program. Pro
velkou část milovníků opery je to samozřejmě
důležité datum, ale i mnozí, kteří se v budově
ocitnou náhodou, přijdou a zaposlouchají se.
V oknech na schodištích pak lze spatřit zvědavé
hlavy. Nadšení se projevuje i pořizováním fo-
tografií nebo jiných záznamů mobilním telefo-
nem. Pohroužením do hudby strávíte hodinu
a v lepším případě odcházíte s chytlavou me-
lodii v hlavě. Je dobře, že se tato akce již stala
tradicí. Státní opera otiskuje informace o této
akci ve svém Průvodci sezónou a ze Státního di-
vadla si můžete odnést leták Městské knihov-
ny. I proto má Městská knihovna nesmírnou
radost, když Stuttgartská státní opera získá
ocenění Opera roku.

Kreativní hudební dílna MusicSpace Univerzity v Oldenburgu

Paul Tillmann Haas

„Kreativní hudební dílna „MusicSpace“ na
Univerzitě v Oldenburgu nabízí v kompak-
tním prostoru technologie (hardware, software
a nástroje), jejichž cílem je podpořit neformál-
ní vzdělávání a kreativitu včetně plodné práce
s hudebními materiály. Stala se místem pro
tvorbu, editaci a nahrávání hudby.“ Jsou zde
optimální podmínky pro práci s hudebními ma-
teriály včetně přípravy vědeckých textů a děl
k publikování.

Služby, které nabízí MusicSpace v Olden-
burgu, čerpají z rozmanité výukové a výzkum-
né infrastruktury Hudebního institutu a skvěle
ji doplňují. V rámci knihovny je zajištěn jedno-
duchý a nízkoprahový přístup. To znamená, že
všichni uživatelé mají po celou otevírací dobu
přístup ke specializovaným pracovním stani-
cím s výkonnými audio počítači a propojeným
hardwarem, včetně aplikací pro notaci, hudební
produkci (Digital Audio Workstation), konverzi
formátů, kompozici a další činnosti související
s hudbou. Doplňují je připojené midi klávesy,

stage piano, akustická kabina, kterou lze využít
i pro nahrávání, a hardwarová skříň s rozličný-
mi mikrofony, sluchátky, kabely a nahrávacími
zařízeními. Hudební nástroje se do knihovny
často přinášely v rámci běžného studia, nyní
však MusicSpace nabízí i takové možnosti, kte-
ré do knihovny přinášejí nejen nástroje a noty,
ale i hudbu samotnou.

Hudební institut nabízí širokou škálu vý-
zkumných, výukových a studijních programů
s profesurami v oborech systematická muzi-
kologie, hudba a média, kulturní dějiny hud-
by a hudební pedagogika a řadu praktických
hudebních kurzů, jako je například aplikova-
ná kompozice. Ve fázi přípravy byla nabídka
knihovny úzce koordinována s vyučujícími.
Primární cílová skupina studentů hudby se
v rámci studia aktivně věnuje hudební praxi
a všichni procházejí kurzy v oblasti mediální
hudební praxe, což bylo jedním z klíčových
východisek při navrhování kreativní hudební
dílny MusicSpace.

V úvahu se však braly i další obory: nejno-
vějším přírůstkem do MusicSpace je instalace
dvou individuálních pracovních kabelek se za-
řízením Apple a hardwarem a softwarem pro
práci s audiovizuálními médii, například gra-
fickými tablety a Adobe Creative Cloud. Těsné
propojení výukové laboratoře „Learning Lab“
s mediátékou a službami knihovny v oblasti
mediálních technologií – i z prostorového hle-
diska – umožňují zapojit i všechny příslušné
kolekce z fondu a využívat další dostupný hard-
ware. MusicSpace v Oldenburgu v konečném
důsledku představuje jakousi obdobu kreativní
dílny makerspace, která je přizpůsobena potře-
bám uživatelů a jejich vědecké a/nebo umělec-
ké činnosti a použitým materiálům.

iPady pro orchestr Vysoké školy hudební v Detmoldu

Andreas Klingenberg

Úkolem Knihovny Vysoké školy hudební
v Detmoldu je obstarávat a zajišťovat notový

materiál pro všechny koncerty na této škole. Zatímco notový materiál pro malé soubory je již ve fondu knihovny nebo jej lze zakoupit, materiál pro orchestrální soubory je často nutně pro každý koncert zapůjčit od vydavatelů. Tyto takzvané „zapůjčené materiály“ poskytují vydavatelé vysoké školy za poplatek na dobu zkoušek a koncertů a poté je vracení zpět.

Postupující digitalizace se nyní dostává i na hudební trh. Stále více současných skladatelů distribuuje své skladby pouze v digitální podobě prostřednictvím vlastních webových stránek. Stále se také rozrůstají komerční notové portály, z nichž jsou ve vysokoškolském sektoru nejpoblábnější nkoda a Henle. Zatímco jednotliví hudebníci hrají z elektronických not již delší dobu, využití tabletů v orchestrech má zatím především podobu pilotních projektů.

Knihovna Vysoké školy hudební v Detmoldu zařadila tablety do svého inventáře a nabízí je k zapůjčení již od roku 2017. Zařízení byla zakoupena a vybavena hudebními aplikacemi v rámci studijního programu hudební pedagogiky. Ukázalo se však, že pravidelná údržba je problematická, protože profesor, který za ni zodpovídal, a jeho asistent mezitím z vysoké školy odešli. V důsledku toho zařízení nejen osiřela, ale i zastarala a v současnosti již nemají praktické využití.

Orchestr Vysoké školy hudební v Detmoldu na podzim 2023 učinil nový krok směrem k digitalizaci – při koncertech používá tablety. Pětačtyřicet iPadů s příslušenstvím se na počátku pořídilo z finančních prostředků třetích stran. Zařízení spravuje, udržuje a v případě potřeby resetuje na dálku IT oddělení vysoké školy a tímto způsobem lze také instalovat nové aplikace.

Pro knihovnu z toho vyplývají dvě zásadní změny: Za prvé, zařízení se nejen eviduje a půjčuje prostřednictvím systému správy knihovny, ale z důvodu stanovení odpovědnosti se uzavírá i písemná smlouva. Zadruhé, pořizování notových materiálů na koncerty se doplňuje o zcela nový pracovní postup. I když je stále nutné koordinovat postup s učiteli a vedoucími souborů

a získat odhad nákladů, v případě použití iPadů se materiály nyní poskytují elektronicky prostřednictvím aplikace newzik. Poskytovatel má uzavřené smlouvy s vydavatelem a přístup k „zapůjčeným materiálům“ od jednotlivých vydavatelů se v aplikaci otevře až po objednání knihovnou. Po skončení koncertu už není možné notový materiál znovu použít.

Členům tohoto vysokoškolského orchestru a jeho dirigentovi používání tabletů spolu s aplikací usnadňuje komunikaci i zkoušky. Například všechny poznámky lze jediným kliknutím „rozeslat“ všem hráčům na smyčcové nástroje, zatímco individuální vlastní poznámky jsou vidět jen na vlastním zařízení. Snadno si tak můžete prohlédnout party ostatních členů orchestru, a to i během individuální přípravy doma. Dokonce i prezentaci partitury lze přizpůsobit individuálním požadavkům, což je u tištěných materiálů nemyslitelné. Nicméně se zdá, že u hudebníků i v současnosti panuje jistá míra skepse. Pro první koncert vysokoškolského orchestru, na němž byly použity iPady, byly noty zapůjčeny i v tištěné podobě. Vysoká škola tedy zatím stále funguje v hybridním režimu. Je však jen otázkou času, než se digitální technologie plně prosadí i zde.

Nahrávací studio Main.Klang a Knihovna věcí Zeusch for Eusch v Městské knihovně ve Frankfurtu nad Mohanem

Sebastian Wilke

Hudební knihovna Městské knihovny ve Frankfurtu nad Mohanem se od nástupu nového ředitele před třemi lety stále profiluje a neustále rozvíjí své služby. Vedle tradičního fondu CD, not, hudební literatury a časopisů hraje stále důležitější roli nová nabídka. Kurátorované playlisty na Spotify, hudebně zaměřené novely a chystaná sbírka vinylů spolu s relaxační zónou poskytují uživatelům příležitosti k setkávání s hudbou. Nejvýrazněji však tuto změnu orientace charakterizuje Knihovna věcí

a nedávno otevřené nahrávací studio, které dává aktivní hudební tvorbě v knihovně velký prostor a stalo se novým těžištěm využívání knihovny.

Zeusch for Eusch – půjčovna hudebních nástrojů a vybavení

Od poloviny roku 2021 je ve frankfurtské Knihovně věcí k dispozici velký výběr analogových i elektronických hudebních nástrojů a nahrávacích zařízení. Knihovna věcí byla od samého počátku velmi úspěšná a vzbudila velkou pozornost místních i regionálních médií. Jednou z hlavních položek v nabídce hudebního fondu jsou strunné nástroje (od elektrické baskytary a ukulele až po banjo, saz a mandolínu), které jsou zavěšeny na nástěnných držácích a vystaveny na viditelném místě na velké stěně v prostoru Hudební knihovny. Fond Hudební knihovny se nyní rozrostl na více než 50 položek a v budoucnu se bude dále výrazně rozšiřovat.

Podcasting a hudební produkce zdarma ve vlastním nahrávacím studiu

V květnu 2023 bylo otevřeno nahrávací studio „Main.Klang“ jako nejnovější služba Hudební knihovny a od té doby je zdarma k dispozici všem uživatelům městské knihovny starším 18 let. Tato služba, která je financována za finanční podpory programu WissensWandel, se od svého spuštění těší velmi dobrému přijetí, a to jak ze strany stávajících uživatelů, tak ze strany lidí, kteří se s ní setkávají poprvé. Main.Klang využívají hudebníci z nejrůznějších žánrů i podcasteri. Často přitom objevují další služby, jako je Knihovna věcí, a v nahrávacím studiu využívají též zapůjčené nástroje.

Nové cílové skupiny a možnosti navazování kontaktů nabízejí velký potenciál

Knihovna věcí i nahrávací studio oslovují nové a zejména mladší cílové skupiny, které dříve hudební knihovnu nevyužívaly a nyní je zde lze nalézt častěji. Přímý dialog s uživateli obou služeb poskytuje cennou zpětnou vazbu, například o tom, jak se nahrávací studio využívá, nebo o tom, jaké jsou požadavky na rozšíření nabídky hudebních nástrojů k zapůjčení. V budoucnu se tento dialog ještě zintenzivní, plánují se moderovaná setkání zaměřená na získávání nových kontaktů a nástěnka umístěná u nahrávacího studia. Ze strategického hlediska otvírá osvětová činnost hudební

knihovny nové možnosti spolupráce se stávajícími i novými partnery z řad jedinců i skupin ve městě.

Shrnutí

Zajímavosti z činnosti hudebních knihoven v různých typech institucí ukazují, že moderní hudební knihovny – přestože se liší cílovými skupinami – spojuje (nejen) digitalizace a s ní související nové služby. Tyto služby spočívají ve zpřístupňování aplikací a digitálních fondů, ve vytváření míst pro práci a v nabízení řešení při práci s digitálními médii. Lze také pozorovat rostoucí ochotu spolupracovat s externími subjekty i interními pracovišti a vylepšovat či rozšiřovat služby knihoven. S narůstající poptávkou po hudbě samé či příležitostjí ji v knihovně provozovat, vznikají v hudebních knihovnách k tomuto účelu nové prostory.

Článek byl publikován v únorovém čísle německého časopisu Forum Bibliothek und Information a se souhlasem vydavatele i autorů přeložen.

Když knihovnu nevidíš – rozhovor s Dagmar Filgasovou

Kateřina Janošková
kjanoskova@mvk.cz

Dagmar Filgasová vystudovala ekonomickou fakultu Vysoké školy Báňské v Ostravě a její profesní růst se odvíjel převážně v oblasti státní správy. Poté, vlivem zhoršení zraku, změnila svou profesi. Věnovala se ekonomickým projektům a personalistice pro neziskové organizace, v roce 2012 byla jmenována ředitelkou TyfloCentra ve Zlíně, od roku 2014 je zaměstnancem SONS (Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých) a v současné době působí jako koordinátorka SONS pro Zlínský kraj, koordinátorka festivalu Dny umění nevidomých na Moravě a Tyfloart a současně také vede jedno z největších pracovišť SONS ve Vsetíně. Je autorkou a realizátorkou úspěšného projektu relaxačního centra nevidomých maserů ve Vsetíně, je členkou Republikové rady SONS a v této organizaci zastává i další důležité funkce. Dagmar Filgasová je nevidomá.

Dášo, jaká je ideální knihovna pro nevidomého návštěvníka?

Je to knihovna, která si k nám nevidomým hledá cestu tak trochu sama, jde nám naproti, třeba dobrou propagací. Knihovna, se kterou se seznámíme a „ošaháme si jí“ dřív, než tam fyzicky vejdemé tak online, prostřednictvím webových stránek a sociálních sítí. Jakmile pak navštívím knihovnu fyzicky, jsou pro mě nejdůležitější dobré přístupné prvky, které zajistí bezpečný průchod do požadovaných oddělení. My nevidomí a slabozrací samozřejmě nejvíce využíváme oddělení zvukové knihovny pro nevidomé a slabozraké, které má na starosti půjčování zvukových knih, knih se zvětšeným černotiskem, knih v brailu, haptických a hmatových pomůcek, a také se v něm odehrávají zajímavé programy pro naše uživatele. U nabídky vítáme přehledné seznamy ke stažení na webu, případně tištěné v brailu, oceňujeme informační servis formou e-mailové či sms zprávy.

Mluvíš o „přístupných prvcích“ v knihovně, co si pod tím přesně představíš?

Nevidomý návštěvník přichází a neví. Potřebuje se podle něčeho zorientovat. Obvykle má

slepeckou hůl, vodícího nebo asistenčního psa nebo může také dojít s lidským asistentem. Ideálně, když navigační systém začíná už před knihovnou. Základem jsou zvukové / hlasové informace, kudy se vydat. V prostoru nás vedou vodící lišty, spoléháme se, že důležité informace a popisky k orientaci jsou také v Braillově písmu. Nezbytnými místy pro takové značení a hlasový komentář jsou vstupy, výtah (včetně tlačítek – pater) a označení podlaží ve směru pohybu. Značky v brailu bychom ocenili také při označení titulů zvukových knih, zásuvek či regálů s knihami atp. Upozornila bych také na nepředpokládané překážky typu reklamní stojan, áčko či cokoli dalšího v cestě. Tyto nešvary se často objevují u vstupních dveří do půjčoven, výstupu z výtahu atp. Zkrátka nesmí být žádné bariéry pro chůzi s bílou hůlí. Nevidomým a slabozrakým k orientaci ve veřejných prostorech a také v MHD v poslední době slouží pomůcka VPN (města mají povinně). Tímto vysílačem v plastové krabici se šesti tlačítky je možno vyslat povely pro dálkové ovládání akustických orientačních a informačních zařízení. Funguje v prostředí s instalovanými přijímači, které jsou ozvučené a je zde nahráný popis prostředí, kde se nevidomí nachází. Instalaci a nahrávání se věnují různé komerční firmy. Ideální je, když na využití této pomůcky je připravena i knihovna. Může zde

být nahrán i popis tras ke knihovně. Popisy tras zajišťuje také navigační centrum SONS Praha. Do jejich činnosti patří i testování přístupnosti různých tras. Berme také, prosím, vodící psy jako živou pomůcku. Jsou vycvičení, umí se chovat, jejich majitel je umí v daném prostředí situovat bezpečně, aby nebyli nebezpeční pro okolí. Lidé v okolí by jim naopak neměli nabízet jídlo, odvádět pozornost. Když má pes „postroj“, znamená to „nehladit“. Je nutné vždy předem komunikovat s nevidomým, zda můžeme psa pohladit. Velmi dobrou inspirací pro toto je kniha s pěknými fotografiemi „Nabu, Nelsi a škola pro superpsy“ od Stanislavy Krajíčkové.

Vítáte asistenci přímo ze strany personálu knihovny? Jakou v tomto směru máte v knihovnách zkušenost a jak si knihovníci stojí v komunikaci s nevidomými?

Samozřejmě velmi vítáme možnost zatelefonovat, případně si jinak objednat individuální návštěvu do knihovny předem. Proto je užitečné, když jsou telefonické kontakty na půjčovnu vždy k dispozici ve spádovém území SONSu. Poboček je v republice cca 60 a doporučuji knihovnám, které tak ještě neučinily, aby se s místními pobočkami propojily. V mnoha dobrých knihovnách to ale opravdu už funguje tak, že návštěvník si předem zavolá a pokud má knihovna personální kapacity, vyšle knihovnici nebo knihovníka, který už dále pomáhá s navigací, doprovodem a obsluhou. K druhé části otázky... vždy poznáme, když s námi komunikuje proškolený personál. Ví, jak sdělovat informace. Dnes již existuje mnoho příruček, videí a kurzů s návody na správnou komunikaci s nevidomými a slabozrakými, také třeba na webových stránkách SONS, Tyflocenter. SONS i přímo proškoloje pracovníky, pořádá kurzy, vzájemné stáže, předávání informací, seznamují s každodenním životem nevidomých – v domácnosti, ve volném čase, v různých životních situacích atd.

Poznámka autorky: Zásady komunikace a desatero mají velmi dobře zpracováno např. na webových stránkách Knihovny města Hradce Králové nebo Knihovny města Ostravy.

Pojďme se ještě chvíli vrátit k již zmíněným webovým stránkám. Uvedla jsi, že je to často první místo, na kterém se nevidomý seznámí s knihovnou...

Web je klíčovou součástí komunikace s knihovnou. Zrakově postižení si zde předem zjišťují informace a mají k tomu svá uzpůsobená zařízení, technologie a aplikace. Zjišťují si popis trasy, kontakty, otevírací dobu. Hledají informace o tom, jaké tituly jsou k dispozici – zejména tedy tituly určené pro zrakově postižené, aby byly označeny v katalogu, daly se filtrovat nebo byly zvlášť vyčleněny v přehledném seznamu četby. Dále chtějí znát programovou nabídku. Web musí být přístupný dle pravidel WCAG – drtivá většina webů knihoven toto nemá. Existují možnosti testování webu v oblasti přístupnosti pro nevidomé a slabozraké, zabývají se jimi různé organizace, SONS, Středisko Teresiás MU a další.

Prozatím jsme hovořily hlavně o prostoru, fondu, zaměříme se nyní více na akce a programy.

Programy a akce v knihovně bych rozdělila na ty, které jsou určeny přímo naší uživatelské skupině. Těch se účastní převážně členové SONS nebo obecně lidé se zrakovým postižením. Akce jsou vedeny specificky s ohledem na naše potřeby. Zohledňují se jiné smysly než zrak, zaměřujeme se hodně na poslech, mluvené slovo, tvoření, jemnou motoriku, hmatové věci, vnímání chutí a vůní, seznamujeme se s pomůckami a novinkami z fondu zvukové knihovny. Lektoři mají více zkušeností s naším

nastavením. Ideální je, když na přípravě těchto programů od začátku participujeme, sdělujeme si vzájemnou představu, očekávání, co bychom chtěli během roku dělat, dozvědět se.

Máme také mnoho co nabídnout, například masáže, které poskytují nevidomí vsetínští maséři, představení vodicích psů, vzájemné testovací instruktážní ukázkové lekce, představení nevidomých umělců a tak podobně. Při těchto aktivitách velmi oceňujeme a vítáme, když se propojíme s návštěvníky a posluchači bez zrakového postižení a necháme je „nahlédnout“ do našeho světa.

Kromě výše zmíněného navštěvují nevidomí a slabozrací také programy knihovny pro „běžnou“ veřejnost. Mnohokrát se stane, že ani služba knihovny, ani přednášející nezaregistruje, že v obecnstvu je nevidomý nebo slabozraký posluchač. Proto bych možná apelovala na to, aby stejně jako půjčovny, byly i prostory pro aktivity a akce přednášek a besed bezpečné a přístupné. Je samozřejmé, že tempo přednášky i mluvený projev bývá přizpůsoben majoritnímu zastoupení přítomných účastníků. Nicméně za „naši cílovku“ vítáme, pokud jsou akce dobré, srozumitelné a hlasitě slovně komentované. V případě obrázkové prezentace velmi pomůže, když lektor alespoň občas blíže popíše, co je možné vidět na fotografii, případně okomentuje věcné pomůcky, předměty a tak podobně. Někteří spírkři to dělají automaticky, možná nevědomky, popisují i slovně aktuální situaci, dění, náladu, zážitky, technické průvodní jevy, ale není to pravidlem. Rozhodně se nevyhýbáme také zvukovým záznamům a přenosům online, které si dopředu lépe technicky připravíme a přizpůsobíme našim potřebám. Zajímavou alternativou by mohly být také dnes tolik populární podcasty.

Zůstaňme chvíli u technologií. Dnešní svět rychlých technologických proměn, digitalizace a umělé inteligence jistě může významně napomoci a usnadnit život i vám nevidomým?

Jistě se to v posledních letech dramaticky proměnilo. Zejména mladí lidé využívají mnoha užitečných zařízení a aplikací, speciální čtečky, počítače, mobily

s příslušným softwarem. Obvykle disponují svými vlastními, ale někteří si zařízení rádi zapůjčí, protože je buď nepotřebují tak často, nebo si je chtějí prvně otestovat. Je stále mnoho těch, především z řad seniorů, kteří mají zařízení zastaralá, která nepodporují pořad se aktualizující aplikace, ať už z finančních důvodů nebo protože se nechtějí učit novým dovednostem a ovládat taková zařízení je pro velmi složité. Drží se tak nejraději starých osvědčených zvyků, zůstávají u poslechu zvukových knih na CD nosičích a tedy i přehrávacím zařízení, výjimkou stále nejsou ani klasické kazety. Ti „pokrokovější“ nepokročili si pak audioknihy přehrávají z USB zařízení. Zde opět vnímáme velkou podporu ze strany knihovníků ve zvukových knihovnách, kteří se nám věnují, vysvětlují jak se zařízeními pracovat a také nám je půjčují a v případě potřeby i dovezou. V technologických záležitostech sehrávají důležitou roli opět Tyflocentra a doporučují každé knihovně, která chce s nevidomými dobře pracovat, aby se seznámila s jejich nabídkou a případně je dále kontaktovala. Možná by neškodil i nějaký průzkum v této oblasti, třeba z řad studentů.

Pozn: Upozorňujeme také na Knihovnu a tiskárnu pro nevidomé K. E. Macana, jejíž posláním je zpřístupňovat nevidomým a těžce zrakově postiženým občanům informace i umělecké hodnoty, a to prostřednictvím Braillova slepeckého písma, zvukových záznamů, reliéfní grafiky a digitálních textů.

Letošním tématem časopisu Duha je vnímání knihovny všemi smysly. Jak tedy vnímáš knihovnu ty, když ji nevidíš?

Samozřejmě je to pocitové vnímání. Nevidomí dokáží vnímat příjemné prostředí, především vůni – květiny (úžasná je květinová stěna v Havlíčkově Brodě, tu cítíte), káva a další příjemné podněty. Slabozrací vnímají i velké fotografie, ozdobené stěny, kontrastní barvy. O hmatových přístupových prvcích jsme již hovořili: vodicí linie, haptické hmatové prvky, symboly, piktogramy a popisy v brailu. Pohodlný nábytek, ne ostré rohy, nevyčnívající kabely, zásuvky. Nepříjemnou překážkou

je cokoli, co visí, police na stěnách, ze kterých něco můžu shodit. Překážky vnímáme i sluchem, zejména ti, kteří nevidí od narození, jsou na toto velmi citliví. Důležitá je akustika, dokážeme se díky ní prostorově orientovat. Hluk nám asi logicky vadí více než ostatním. Hůře se v něm orientujeme, a proto oceníme, když zvuková knihovna je situována spíše do tiššího prostředí. A samozřejmě velmi intenzivně vnímáme atmosféru a náladu místa, na které přijdeme, což už je o lidech a následně pak o vztazích, pokud nějaké vzniknou.

Když už jsi zmínila ty „dobré“ knihovny, můžeš některé jmenovat, u kterých je dobré čerpat inspiraci?

Jistě jsou to ty, při kterých již dlouhodobě fungují zvukové knihovny pro nevidomé a slabozraké, občas jsou také propojeny s hudebními odděleními. Na první dobrou mě samozřejmě napadá vsetínská knihovna, protože ze Vsetína pocházím a nejvíce tudíž knihovnu využívám. Ale jedním dechem dodávám také knihovny ve městech: Valašské Meziříčí, Zlín, Hradec Králové, Ostrava, Havlíčkův Brod, Česká Lípa, Plzeň a mnoho dalších. Nerada bych na někoho zapomněla, v posledních letech jste se hodně posunuli.

Mezi SONS a SKIP byla v roce 2022 uzavřeno Memorandum o spolupráci, které odstartovalo bližší spolupráci v rámci přístupu nevidomých do knihoven. Jak hodnotíš tento počin po dvou letech trvání?

Myslím, že spolupráce s knihovnami se po celém území ČR hojně rozšířila. Toto téma je častou diskusí mezi zaměstnanci SONS při vzájemných setkáních, kde se prezentují příklady dobré praxe a typy aktivit. Nejvíce se v současnosti probírá přístupnost ať architektonická, nebo webová. Uvítali bychom více grantových programů pro zajištění dobré přístupnosti prostoru a webu knihoven a finanční podporu různých softwarů, aplikací, zařízení a dalších vychytávek, včetně podpory státní správy a samosprávy. Samozřejmě jsme vděční i za

to, když knihovny podporují naše veřejné sbírky a aktivně se zapojují například do charitativních akcí: Bílá pastelka, Světlo pro Světlušku a tak podobně.

Dášo, děkuji Ti za rozhovor, který velmi příjemně a rychle utekl. A na závěr otázka: Jaká je Tvoje knihovna snů? A co mohou knihovny udělat pro to, aby nevidomým a slabozrakým nabízely lepší služby?

Základem je příjemné prostředí, kde se lidé mohou setkat nad různými tématy – propojí se komunita zrakově postižených s veřejností, vyškolení zaměstnanci jsou zde pro naše uživatele, kteří mají rádi malá příjemná překvapení při vzdělávacích a tvořivých aktivitách – klademe důraz na zážitek a divila by ses, jak jsou oblíbené třeba besedy o hvězdách nebo vaše čtení na střeše. (smích)
Co udělat, aby byla knihovna lepší? Promyšlenou navigací, komunikací, využití a následně použitím poradenství v přístupnosti ať fyzické, tak virtuální. Vytvořit PROSTOR pro setkání. Např. odbočky SONS mají často své klubovny, není tomu ale tak vždy. Pak mohou využít knihovnu, kde se odehrávají jejich pravidelná setkání. Organizovat zážitkové semináře, kdy se „vidící“ stanou nevidomými. Knihovny podpoří vzdělávání pro knihovníky – ideálně společně s nevidomými – společné vzdělávání, společné zážitky – nevidomí, slabozrací a knihovníci společně.

Také velmi vítáme prezentaci nevidomých umělců v knihovnách. Dát prostor jejich výtvarným, hudebním nebo literárním aktivitám (např. Věra Strbačková, Alena Terezie Vítek, Jaroslava Bendová, Markéta Evjáková, Zlata Zumrová, Lukáš Černý, Václav Fanta, Hana Juříková, kapely: KYKLOPband, Falešnica a další), spolupráce knihoven při tradičním festivalu Dny umění nevidomých. Tato podpora je pro nás důležitá.
Moje krédo je:

„Knihovna je pro lidi, ne pro knížky! Máme radost, když tam naši slabozrací a nevidomí uživatelé jsou!“

Útočiště před deštěm

Klára Smolíková

klara.smolikova@tiscali.cz

„Dobrý den,“ stahuju okénko a snažím se upoutat pozornost elegantní ženy v příšplášti. Dorazila jsem pozdě. Obyvatelé městečka už zaujali svá místa na pracovištích, děti zasedly do školních lavic a ti, kteří nikam nemusí, se ven do propršeného rána nehrnou. „Kde tady máte knihovnu? Navigace si se mnou hraje na schovávanou.“

Chodkyně pokrčí nos, přitáhne si límeček blíž k uším a zavrtí hlavou: „Netuším. Není už dávno zrušená?“

Další oslovený muž působí, že spěchá na jednání, kde se bude probírat záchrana světa včetně přilehlých galaxií. Ten bude určitě vědět. Posílá mě na opačnou stranu města, kde prý knihovna bývala. Znalce tedy ignoruju, podle adresy jsem blízko.

Dešť houstne a nervozita stoupá.

Do třetice zkouším starého pána, který má blíž do bezdomovce než do pohádkového dědečka. Ochotně mě nasměruje. Ke knihovně údajně ležící na náměstí je možné dostat se jen tak, že jej opustíte a vyjedete úzkým průjezdem.

Chvátám do patra obtížená knihami, protože knihkupectví zde už před mnoha lety zkrachovalo, a přemítám o místě knihovny v životě města. Děti do ní cestu najdou, každý žáček absolvoval několik povinných návštěv se školou. Zdaleka ne z každého se stane čtenář, který stráží průkazku jako cennou vstupenku do světa příběhů a fascinujících informací, deskových her a komiksových sérií.

Do schodů bez výtahu stoupají mladí rodiče s dětmi sotva zvatlajícími, aby je macerovali v knihách a podpořili svůj odvážný alternativní plán vychovat z nich osobnosti citlivé a kulturní. Míjejí se s důchodci vyrážejícími na expedice prostřednictvím cestovatelských přednášek, přicházejícími pro příběhy svého mládí i na kus řeči.

Pomáhám přestavět místnost, aby se magicky zvětšila a vešlo se do ní třicet školáků. Nábytek je těžký, regály nejde snadno odsunout, jak už to v knihovnách navrhovaných ambiciózními architekty bývá. Málokdy se radí, jak uspořádat prostor, jaký mobiliář zvolit. Oni jsou ti, co ví, úspěšní, moderní, konkurenceschopní. Čtenáři by měli být rádi, že se takové zakázce vůbec věnovali.

Nedá se nevšimnout, že knihovny jsou pro lidi na okraji – nedospělé či neproduktivní, slabší a nemajetné, kteří nemají na to, aby si knihy koupili či si zaplatili nějaký náročnější a společensky ceněnější způsob trávení volného času. Hlas knihovníků, většinou knihovnic, je sražen nízkými platy, které je odsouvají z výsluní úspěšných spěchajících profesionálů.

Většina knihoven nedávno oslavila sto let od založení. Měly být raketovým informačním pohonem mladé republiky. I když zůstaly stát ve středu měst, z centra pozornosti se vytrácejí. Staly se útočištěm, místem, kde neprší.

Klára Smolíková je spisovatelkou, komiksovou scenáristkou a lektorkou.

Bude vás zajímat, že...

... **Moravské divadlo Olomouc ve spolupráci s Vědeckou knihovnou v Olomouci představí 15. září 2024 světovou premiéru operního site specific projektu Malý třesk.** Jedná se o dílo současných autorů Petra Kofroně, Marka Piačka a Michala Čába na téma vzniku prostoru a času. Čas nelze zabít, ale lze mu dát skrze hudbu prostor a tělo. Nová inscenace, podpořená v rámci Roku české hudby, vznikne přímo na míru Červeného kostela, v jehož komorním prostředí bude uvedena. Režie se ujme Matyáš Dlab a Lukáš Jiříčka.

DIGITÁLNÍ KNIHOVNA – VÍC NEŽ JEN KNIHY!

Digitální knihovna Moravské zemské knihovny obsahuje v současnosti na čtvrt milionu knih a tisíce novin a časopisů, najdete v ní ale víc než jen písmena.

HUDEBNINY

Čekají na Vás tisíce partitur a hudebních záznamů, mezi nimi i naprosto unikátní barokní skladby z archivu Arcibiskupství olomouckého.

ZVUKOVÉ NAHRÁVKY

Knihovna je i pro uši! Vyberte si ze stovek nahrávek k poslechu, od vážné hudby po mluvené slovo, mnohé z nich dostupné volně.

GRAFIKY

Několik tisíc grafik čeká na Vaše prozkoumání, naprostá většina volně přístupná k prohlížení i dalšímu použití.

MAPY

Díky více než 10 tisícům volně dostupných historických map už nikdy nezabloudíte v krajině ani v dějinách.

<https://www.digitalniknihovna.cz/mzk>

